În acest număr:

- PROMOVAREA VALORILOR CREȘTINE ȘI EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ÎN EUROPA SECULARĂ
- IMPLICAȚII ETICE ALE DREPTURILOR PERSOANELOR CONDAMNATE
- ROMANIAN INSTITUTE FOR HUMAN RIGHTS ANNUAL REPORT – 2016
- JURISPRUDENȚĂ • SEMNAL • REMEMBER

DREPTURILE OMULUI

HUMAN RIGHTS
DROITS DE L'HOMME

revistă editată de

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI
I.R.D.O.

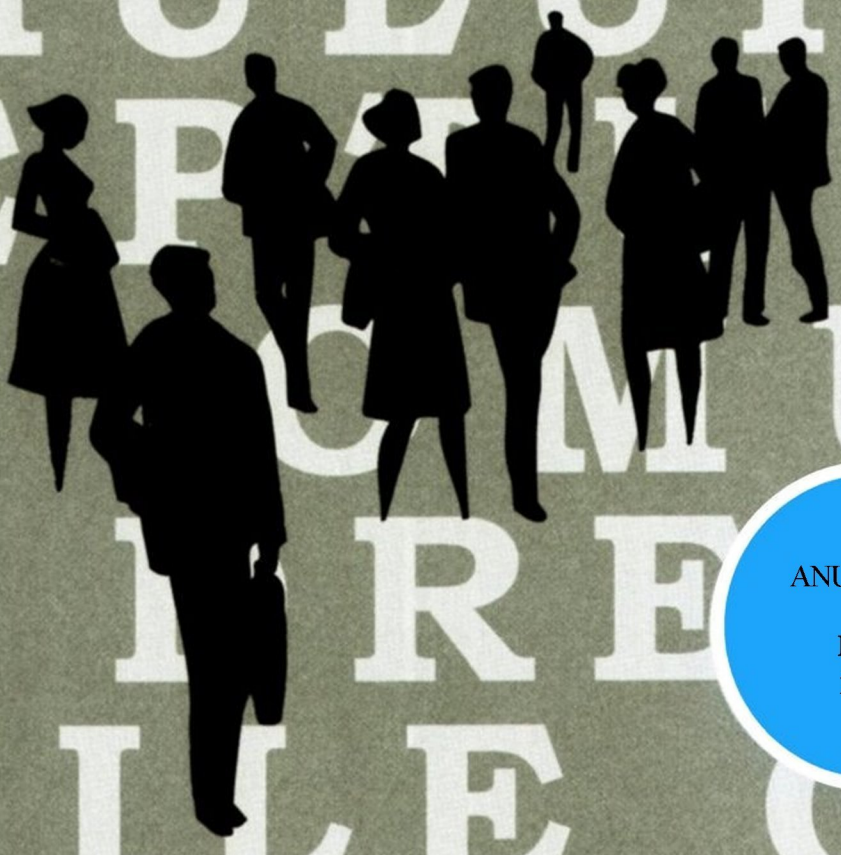

ANUL XXVI

NR. 1
2017

DREPTURILE OMULUI

ANUL XXVII
NR. 1
2017

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI
Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Ştiințifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul ştiinţific

Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS, Prof. univ. dr. **Raluca Miga Beşteliu**; Prof.univ.dr. **Bogdan Ciucă**, membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Gérard Conac**, membru de onoare al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Ioan Leş**, membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Christine Desouche**, Universitatea Paris I-Panthéon-Sorbonne; Prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ.dr. **Dumitra Popescu**; Prof.univ.dr. **Ovidiu Predescu** membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I Prof.univ.dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Gheorghe Vlăduţescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacţie

Conf.univ.dr. **Gheorghe Bârlea**; Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof.univ.dr. **Raluca Beşteliu**; Prof.univ.dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I; Conf.univ.dr. **Elena-Mihaela Fodor**; Prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Gheorghe Iancu**, Prof.univ.dr. **Ioan Leş**, membru titular al Academiei de Ştiințe Juridice din România; **Emil Marinache**; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. **Ioan Oancea** ; Prof.univ.dr. **Nicolae Popa**; Prof.univ.dr. **Dumitra Popescu**; **Valeriu Rendec**; Dr. **Ianfred Silberstein**; Dr. **Rodica Şerbănescu**; Prof.univ.dr. **Laurenţiu Şoitu**.

Realizarea acestui număr a fost coordonată de:
Marius Mocanu
Daniela Albu
Mihaela Scarlat
Traduceri: Valeriu Rendec, Daniela Albu

Institutul Român pentru Drepturile Omului
Bucureşti, P-ța C.A. Rosetti, nr. 4
Tel. +40 21 3114921
e-mail: office@irdo.ro
www.irdo.ro

Tipărit la R.A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE .....
● Promovarea valorilor creştine şi educaţia religioasă în Europa seculară – dr. **Cristina Lucia Şuţiu** .....
● Implicații etice ale drepturilor persoanelor condamnate – dr. **Oana Roxana Pavel** .....
● Argumente pedagogice pentru dezvoltarea competențelor în cadrul disciplinei gândire critică şi drepturile copilului – lect. univ. dr. **Nicoleta Rogoz** .....
● Limitări ale drepturilor omului din perspectiva reglementării drepturilor de proprietate intelectuală – conf. univ. dr. **Ionescu Mircea Felix Melineşti** .....

II. ROMANIAN INSTITUTE FOR HUMAN RIGHTS ANNUAL REPORT – 2016 .....

III. DOCUMENTAR JURIDIC .....
● Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități – Comentariul general nr. 4 (2016) privind dreptul la educație incluzivă .....

IV. JURISPRUDENŢĂ .....
● Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Cazan împotriva României .....

V. SEMNAL .....

VI. REMEMBER .....

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES .....
● Promotion of Christian values and religious education in secular Europe – **Cristina Lucia Şuţiu**, PhD .....
● Ethical implications of the rights of convicted persons – **Oana Roxana Pavel**, PhD .....
● Pedagogical arguments for the development of competences in Critical thinking and child rights discipline – asst. prof. **Nicoleta Rogoz,** PhD .....
● Limitations of human rights from the perspective of the regulation of intellectual property rights – assoc. prof. **Ionescu Mircea Felix Melineşti**, PhD .....

II. ROMANIAN INSTITUTE FOR HUMAN RIGHTS ANNUAL REPORT – 2016 .....

III. JURIDICAL DOCUMENTATION .....
● Committee on the Rights of Persons with Disabilities – General comment No. 4 (2016) on the right to inclusive education .....

IV. JURISPRUDENCE .....
● Decision by the European Court of Human Rights in the case Cazan v. Romania .....

V. SIGNAL .....

VI. REMEMBER .....

SOMMAIRE

I. ETUDES, RECHERCHES, ARTICLES .....
● Promotion des valeurs chrétiennes et de l'éducation religieuse dans l'Europe laïque – dr. **Cristina Lucia Şuţiu** .....
● Implications éthiques des droits des personnes condamnées – dr. **Oana Roxana Pavel** .....
● Arguments pedagogiques pour le developpement des competences dans la discipline de la Pension critique et des droits des enfents – maître-assistant dr. **Nicoleta Rogoz** .....
● Limitations des droits de l'homme dans la perspective de la réglementation des droits de propriété intellectuelle – Maître de conférences dr. **Ionescu Mircea Felix Melineşti** .....

II. RAPPORT DE L'INSTITUT ROUMAIN POUR LES DROITS DE L'HOMME CONCERNANT SON ACTIVITE AU COURS DE L'ANNE 2016 .....

III. DOCUMENTATION JURIDIQUE .....
●. Comité des droits des personnes handicapées – Observation générale n°4 (2016) sur le droit à l'éducation inclusive .....

IV. JURISPRUDENCE .....
● La décision de la Cour Européenne de Droits de l'Homme dans l'affaire Cazan contre la Roumanie .....

V. SIGNAL .....

VI. REMEMBER .....

ABREVIERI

AEP	Autoritatea Electorală Permanentă
AICHR	Comisia interguvernamentală pentru drepturile omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
AIDC	Academie Internationale de Droit Compare – Academia internațională de Drept Comparat
alin.	alineat
ANC	Autoritatea Națională pentru Calificări
ANMCS	Autoritatea Națională de Management al Calității în Sănătate
ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANPD	Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități
ANPDCA	Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului şi Adopție
ANPIS	Agenția Națională pentru Plăți şi Inspecție Socială
ANR	Agenția Națională pentru Romi
ANSPDCP	Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal
ANUROM	Asociația pentru Națiunile Unite din România
APL	Autorități publice locale
art.	articolul
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations – Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
CDPD	Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
CE	Consiliul European
CEDO	Convenția europeană a drepturilor omului
cercet. st.	cercetător ştiințific
Cit.supra.	citatul de deasupra
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
cf.	conform
CMBRAE	Centrul Municipiului Bucureşti de Resurse şi Asistență Educațională
coord.	coordonator
CSCE	Conference for Security and Cooperation in Europe
C.pen.	Codul penal
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DGASPC	Direcții Generale de Asistență Socială şi Protecția Copilului
DNA	Direcția Națională Anticorupție
dr.	doctor
EASO	Biroul European de Sprijin pentru Azil
Ed.	editura
EHMA	European Health Management Association – Asociația Europeană de Management în Sănătate
ELI	European Law Institute – Institutul de Drept European
ENAR	Rețeaua europeană de combatere a rasismului
etc	(et caetera) şi celelalte
E-uri	aditivi alimentari
EU-MIDIS	European Union minorities and discrimination survey Studiul de tip sondaj privind minoritățile şi discriminarea din Uniunea Europeană
EUROSUR	Sistemul European de Supraveghere a Frontierelor
EUROSTAT	Biroul de Statistică a Uniunii Europene

FRA	European Union Agency for Fundamental Rights – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
FRONTEX	Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene
HG	Hotărâre de Guvern
ICAR	Forumul internațional privind responsabilitatea corporatistă
IDDO	Institutul Danez pentru Drepturile Omului
IDEF	Institutul internațional de drept de expresie şi inspirație franceze
infra.	dedesubt, mai jos
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
ISJ	Inspectoratul Şcolar Județean
lit.	litera
loc.cit.	locul citat
MFE	Ministerul Fondurilor Europene
M.Of.	Monitorul Oficial al României
MMFPSV	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale şi Persoanelor Vârstnice
nr.	numărul
ODD	Obiective de Dezvoltare Durabilă
OG	Ordonanță de Guvern
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op.cit.	opera citată
OSCE	Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	pagina
parag.	paragraful
pct.	punctul
pp.	paginile
Rec	recomandare
SECA	Sistemul european comun de azil
SNSPA	Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative
SNPAB	Strategia Națională şi Planul de Acțiune privind Conservarea Biodiversității
supra.	deasupra, mai sus
ş.a.	şi alții (altele)
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație şi Cultură
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

PROMOVAREA VALORILOR CREŞTINE ŞI EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ÎN EUROPA SECULARĂ*

CRISTINA LUCIA ŞUȚIU**

Abstract:
For a long time, the Church played a major role in the educational process. The European schools and universities were, until the eighteenth century, under the clergy's tutelage. Along with the Enlightenment age and especially after the French Revolution, the Church's role in society started to diminish and education became a state responsibility. Under the influence of Illuminist thinkers raised the question of religious education. In its turn, this type of education was removed, in some countries, from the curriculum. In this paper we aim to show that religious education is still needed in the European space. In the actual context, in a multicultural Europe, religious education can provide citizens an objective perspective on the values of each religious traditions.

Keywords: enlightenment, values, religion, education, multiculturalism.

Résumé:
Pendant longtemps, l'Église a joué un rôle majeur dans le processus éducatif. Les écoles et les universités européennes étaient, jusqu'au XVIIIe siècle, sous la tutelle du clergé. Avec l'âge des Lumières et surtout après la Révolution française, le rôle de l'Église dans la société a commencé à diminuer et l'éducation est devenue une responsabilité de l'Etat. Sous l'influence des penseurs illuministes, la question de l'éducation religieuse a été soulevée. À son tour, ce type d'éducation a été supprimé, dans certains pays, du programme. Dans cet article, nous voulons montrer que l'éducation religieuse est encore nécessaire dans l'espace européen. Dans le contexte actuel, dans une Europe multiculturelle, l'éducation religieuse peut fournir aux citoyens une perspective objective sur les valeurs de chaque tradition religieuse.

Mots-clés: lumières, valeurs, religion, éducation, multiculturalisme.

Marx, Nietzsche şi Freud sunt trei dintre cei mai mari critici ai religiei, în general, şi ai creştinismului, în particular. Aceşti gânditori susțin că religiile nu dețin Adevărul. Critica lor asupra religiei nu este una clasică, ei nu caută să ofere argumente împotriva existenței lui Dumnezeu, ci oferă, mai degrabă, o perspectivă nouă ce este denumită de Paul Ricoeur o „hermeneutică a suspiciunii". Pentru filosoful francez, cei trei gânditori domină „şcoala suspiciunii"[1]. Marx, Nietzsche şi Freud încearcă să demaşte credințele religioase şi să dovedească că ele dețin doar o funcție socială, morală, politică sau psihologică, dar care în acelaşi timp tăinuiesc aceste funcții.

Maurizio Ferraris scrie despre interpretarea filosofului francez următoarele: „după Ricoeur (care în acest fel sintetizează o poziție destul de răspândită în cultura contemporană), legătura ce-i uneşte pe nişte gânditori atât de îndepărtați unul de altul, cel puțin ca origine, prin metodă şi prin intenții, cum sunt Nietzsche, Freud şi Marx, ar consta într-o atitudine comună de «demascare», adică de demistificare programatică şi radicală."[2] În acelaşi timp, Diarmaid MacCulloch subliniază, în acest context, că cei trei gânditori amintiți „au adunat laolaltă cele două secole anterioare de întrebări adresate autorității creştine şi au convins o mare parte din lumea occidentală că nu există nici o autoritare în creştinism."[3] Istoricul britanic conchide apoi că secolul al XIX-lea este unul al „dezvrăjirii de creştinism" şi că este o perioadă a declinului credinței în spațiul occidental.

* Lucrarea a fost prezentată în cadrul celei de a XVIII – a ediții a Simpozionului Internațional *„Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educaţia pentru valori"*, Iaşi, 20-22 octombrie 2016.

** Dr.

[1] A se vedea Paul Ricoeur, *Freud and Philosophy. An Essay on Interpretation*, New Haven, Yale University Press, 1970, p. 32.

[2] A se vedea Maurizio Ferraris, „Îmbătrânirea aşa zisei «şcoli a suspiciunii»", în Gianni Vattimo, Pier Aldo Rovatti, *Gândirea slabă. Texte de: Leonardo Amoroso, Gianni Carchia, Giampiero Comolli, Filippo Costa, Franco Crespi, Alessandro Dal Lago, Umberto Eco, Maurizio Ferraris, Diego Marconi, Pier Aldo Rovatti, Gianni Vattimo*, Editura Pontica, Constanța, 1998, p. 108.

[3] A se vedea Diarmaid MacCulloch, *Istoria creştinismului*, Editura Polirom, Iaşi, 2011, p. 771.

Respingerea religiei nu apare pentru prima dată în secolul al XIX-lea, ci mai degrabă ea îşi găseşte apogeul în această epocă. Problema raţiunii şi a credinţei apare încă din perioada Scolasticii şi continuă cu filosofii raţionalişti, ca Descartes sau Spinoza. Această problematică devine, însă, una majoră începând cu secolul al XVII-lea. Pierre Bayle, spre exemplu, supune credinţa creştină unei aprigi critici raţionaliste, iar după părerea lui, credinţa nu are nicio funcţie esenţială în fundamentarea moralei, căci aceasta din urmă poate fi recunoscută şi de atei. *Dicţionarul istoric şi critic* prezintă ideile lui Bayle şi este una dintre lucrările ce au avut o influenţă deosebită asupra gânditorilor iluminişti din secolul al XVIII-lea.[4]

De la jumătatea secolului al XVIII-lea se schimbă în mod radical raportul de forţe între credinţă şi raţiune. În anul 1762, Rousseau publică lucrarea *Contractul social*, operă ce a devenit pentru iluminişti „catehismul noii «religii a raţiunii»”[5]. Odată cu Revoluţia Franceză, raporturile dintre societate, stat şi Biserică se schimbă, de-a lungul timpului, tot mai mult. Revoluţia nu este doar antimonarhică, ci şi anticlericală, ea doreşte decreştinarea Franţei. În 1789, locul lui Dumnezeu este înlocuit de raţiunea umană, eveniment marcat oficial prin ridicarea statuii zeiţei Raţiunii şi Libertăţii.

Pentru a ilustra aspecte legate de învăţământul din perioada iluministă, apelăm la unele informaţii oferite de Ulrich Im Hoff, cu privire la interzicerea Ordinului Iezuiţilor. În această epocă, iezuiţii controlau învăţământul mediu şi pe cel superior. Profesorii iezuiţi erau influenţi nu doar în universităţi sau gimnazii, ci şi în curţile regale. Interzicerea Ordinului nu a venit doar din cauza subordonării iezuiţilor faţă de Roma şi a imensei puteri spirituale şi economice pe care ei o deţineau. În acest sens, Ulrich Im Hoff notează că „nenorocirea era că ei nu arătau nici o înclinare de a se adapta în vreun fel noilor curente ştiinţifice. Condorcet – el însuşi elev al iezuiţilor – le-a stigmatizat învăţământul filosofic, în care tot ceea ce filosofii predau ca raţional era contrazis.”[6]

[4] A se vedea Fulvio Ferrario, „Protestantismul de la sfârşitul secolului al XVI-lea până în zilele noastre”, în Giovanni Filoramo (coord.), *Istoria religiilor, vol. II: Iudaismul şi creştinismul*, Editura Polirom, Iaşi, 2008, p. 496; J. B. Schneewind, *Inventarea autonomiei. O istorie a filosofiei morale moderne*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, p. 373.

[5] A se vedea Battista Mondin, *Manual de filozofie sistematică. Vol. IV: Despre Dumnezeu: Filozofia religiei şi Teologia filozofică*, Editura Sapientia, Iaşi, 2008, p. 92.

[6] A se vedea Ulrich Im Hoff, *Europa luminilor*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, p. 135.

În mod evident, situaţia este cu totul diferită în spaţiul occidental contemporan. Astăzi, societăţile laicizate sunt cele care îşi asumă rolurile şi funcţiile ce erau îndeplinite în trecut de Biserică. Acestea nu au preluat frâiele doar asupra învăţământului, ci şi asupra alor dimensiuni ale sferei publice, cum este cazul stării civile şi al asistenţei publice.[7] Mergând pe urmele trasate de Max Weber, Régis Debray şi Marcel Gauchet, Jean Delumeau conchide: „Creştinismul este prima religie din istorie care a desprins religiosul de politic şi de naţional.”[8]

Spre deosebire de epoca luminilor, ultimul secol se arată a fi cu totul diferit. Raportul dintre Biserică şi stat este altul, iar cel dintre Biserică şi învăţământ este schimbat şi el, după cum am putut vedea. Astăzi, educaţia nu se mai face exclusiv în spaţii ecleziastice, iar învăţământul este preponderent laic, cu excepţia acelor forme de învăţământ de profil teologic. În plus, au apărut şi reforme în cadrul instituţiilor Bisericii. Consiliul Vatican II a reprezentat un eveniment major în cadrul acestei evoluţii. Biserica Catolică nu mai este cea din vremea *Indexului Cărţilor Interzise* sau a Inchiziţiei, ea adaptându-se la cererile şi nevoile societăţii moderne.

Educaţia religioasă, într-o epocă seculară, trebuie să respecte un echilibru între a cunoaşte şi a înţelege, atât de a-i cunoaşte şi de a-i înţelege pe ceilalţi, dar şi pe noi înşine. Acest lucru este necesar, mai ales în contextul globalizării, în care, cunoscându-l pe celălalt, nu ajungem doar la descoperirea diferenţelor ce ne separă, ci şi a punctelor care ne apropie. Rezultatul unei astfel de cunoaşteri nu se concretizează doar într-o mai bună comuniune, într-o toleranţă şi acceptare, valori imperios necesare în secolul al XXI-lea, ci şi într-o completare prin celălalt.

Totuşi, religia nu înseamnă doar un anumit tip de discurs sau practici şi ritualuri specifice, ori o revelaţie cu privire la Dumnezeu. Lucrurile sunt, cu siguranţă, ceva mai complexe, pentru că există religii ce nu afirmă existenţa unui Dumnezeu, cum este cazul budismului. Prin urmare, religia nu trebuie văzută doar ca un set de dogme şi practici prin care sunt venerate zeităţi. Ea oferă un sens vieţii, este un fundament al moralităţii, o coloană vertebrală a culturii, fie ea creştină, islamică, iudaică, hindusă etc. Religia reprezintă un factor de coeziune socială, ea aduce oamenii laolaltă, ea răspândeşte dragostea, compasiunea între indivizi. Încă un amănunt este important aici. Pentru un

[7] A se vedea Jean Delumeau, *În aşteptarea zorilor. Un creştinism pentru mîine*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, p. 204.

[8] *Ibidem*, p. 207.

credincios practicant, fie că el este un creştin catolic, de rit oriental sau fie că este musulman, credința sa este cea adevărată. Acest fapt a condus adesea la neînțelegeri, tensiuni şi conflicte interreligioase, ce trebuie depăşite în secolul al XXI-lea. Lipsa unei educații religioase, în spirit laic, poate conduce la un fundamentalism religios şi la perpetuarea conflictelor confesionale.

Creştinismul afirmă o sumă de valori, idealuri şi credințe, ce au o dimensiune universală, în sensul că ele sunt comune experienței umane, în general, şi ca atare, ele pot fi regăsite şi în alte tradiții religioase. Mai mult, o parte dintre aceste valori şi maxime se pot regăsi şi în gândirea marilor filosofi occidentali, cum este, spre exemplu, regula de aur.

Până şi cei mai înverşunați atei, cum ar fi Feuerbach, Marx, Sartre, Bloch, au admis că omul este o ființă religioasă în natura sa. Prin urmare, dimensiunea religioasă a omului nu poate fi ignorată nici în cadrul societăților puternic laicizate. Ca atare, secularizarea nu ar fi putut să îi amputeze omului această dimensiune spirituală, şi nici nu a avut un astfel de obiectiv, ci a determinat o restrângere a acesteia la sfera privată a vieții.

Printre altele, Revoluția Franceză a adus odată cu ea dreptul la libertate religioasă, care admite nu doar pluralitatea confesiunilor şi libertatea cetățenilor de a-şi alege religia, ci şi dreptul de a alege între a fi credincios sau necredincios. René Rémond consideră că una din mizele majore, în contextul secularizării, în secolul al XIX-lea, a fost şcoala. Atât statul, cât şi Biserica considerau că având controlul asupra educației celor tineri, se ia „o opțiune pentru viitor”.[9] Rémond notează apoi că Biserica avea ca principal argument rolul ei istoric în naşterea şi evoluția învățământului. Colegiile moderne şi universitățile erau creații ale ordinelor religioase şi, prin urmare, ele erau instituții ce aparțineau Bisericii. Apoi, un alt argument era acela că misiunea specifică a Bisericii era de a răspândi învățătura. Cealaltă tabără era de părere că prin înlăturarea clerului din învățământ se putea realiza o emancipare a rațiunii, se putea institui şi dezvolta spiritul critic şi se puteau alcătui premisele instaurării democrației.

În funcție de stat şi de perioada istorică, problema educației a fost soluționată în chipuri diferite, de la un control absolut al Bisericii asupra învățământului, până la separarea completă a acestora. Un caz special în constituie cazul Franței, care spre sfârşitul secolului al XIX-lea, a fost martora dispariției facultăților teologice de stat. Cu timpul, efectele secularizării asupra învățământului francez au ajuns să fie unele dintre cele mai radicale. Din programa şcolară s-au eliminat referințele la religie, iar profesorii trebuiau să fie obligatoriu din spațiul laic. La toate acestea, René Rémond conchide: „Printr-o răsturnare neaşteptată, dar care îşi avea logica ei, mişcarea de secularizare – inspirată la început de voința suprimării oricărei inegalități decurgând dintr-o referință confesională şi care ştersese efectiv toate discriminările bazate pe religie – ajungea la o consecință contrară propriului spirit, întrucât instituia o nouă discriminare, de astă dată împotriva Bisericii care îşi exercitase până nu demult tutela asupra societății.”[10]

Societatea modernă, prin gradul ei ridicat de tehnologizare, oferă un context în care religiile nu mai sunt capabile să ofere o viziune integratoare asupra lumii. După cum notează Bryan Wilson, scopurile religiei, ale moralei bazate pe religie etc. nu mai sunt o piesă dominantă în angrenajul civilizației contemporane, întrucât: „Pentru fiecare problemă socială, fie ea economică, politică, juridică, educațională, legată de relațiile familiale sau de divertisment, soluțiile propuse nu numai că sunt non-religioase, ci sunt soluții care sunt de expertiză tehnică şi de organizare birocratică.”[11] Astfel, sferele vieții publice sunt controlate astăzi de rațiune şi norme laice şi nu mai aparțin unor imperative revelate.

Înainte de a fi privită drept un spațiu geografic, politic şi economic, Europa trebuie să fie percepută ca un spațiu spiritual, cultural şi istoric.[12] Ignorând istoria creştinismului, se ignoră istoria Europei, căci istoria Bisericii se confundă cu două milenii de istorie europeană. Extrapolând, istoria religiilor nu poate fi disociată de istoria umanității. Etapele majore din istoria artei, din istoria ideilor, din istoria gândirii politice chiar sau din cea a filosofiei nu pot fi disociate de evenimentele cheie ale istoriei creştinismului. După cum se poate vedea, educația religioasă oferă elevilor deschideri spre cunoaşterea propriei identități, a propriei culturi şi a valorilor europene.

[9] A se vedea René Rémond, *Religie şi societate în Europa: Secularizarea în secolele al XIX-lea şi XX, 1780-2000*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, p. 165.

[10] *Ibidem*, p. 167.

[11] A se vedea Bryan Wilson, *Religia din perspectivă sociologică*, Editura Trei, Bucureşti, 2000, p. 202.

[12] A se vedea Edmund Husserl, *Criza umanității europene şi filosofia (şi alte scrieri)*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2009, p. 17.

IMPLICAŢII ETICE ALE DREPTURILOR PERSOANELOR CONDAMNATE*

OANA-ROXANA PAVEL**

Abstract:

Although designed to help mankind and prevent serious deeds, imprisonment is perceived as unfair and lacking in positive experiences, the expression of injustice and inhumanity in the wider society. Prison is a world where people are sent to be isolated from society, monitored by guards and video cameras, bounded by a barbed wire fence, and guarded by towers with armed personnel.

The penitentiary system is an important public utility service that should be administered in the name of justice and humanism. The treatment of those condemned should be reassessed, not focusing on the exclusion of detainees from society, but on the fact that they continue to be part of it.

The core of human rights concerns four intangible rights: the right to life, the right not to be tortured and the right not to be subjected to inhuman or degrading treatment, the right not to be enslaved or in a state of Servitude, the right to non-retro activity of the criminal law. These are fundamental norms that benefit every person, anywhere and in any circumstance.

Keywords: detained, human rights, education, prison, penitentiary.

Résumé:

Bien que conçu pour aider l'humanité et prévenir les actes sérieux, l'emprisonnement est perçu comme injuste et dépourvu d'expériences positives, l'expression de l'injustice et de l'inhumanité dans la société dans son ensemble. La prison est un monde où les gens sont envoyés pour être isolés de la société, surveillés par des gardes et des caméras vidéo, délimités par une clôture de barbelés et gardés par des tours avec du personnel armé.

Le système pénitentiaire est un important service d'utilité publique qui devrait être administré au nom de la justice et de l'humanisme. Le traitement des personnes condamnées devrait être réévalué, sans se concentrer sur l'exclusion des détenus dans la société, mais sur le fait qu'ils continuent d'en faire partie.

Le noyau des droits de l'homme concerne quatre droits intangibles: le droit à la vie, le droit de ne pas être torturé et le droit de ne pas être soumis à des traitements inhumains ou dégradants, le droit de ne pas être asservi ou en situation de servitude, le droit de Non-rétroactivité du droit pénal. Ce sont des normes fondamentales qui profitent à chaque personne, n'importe où et en toutes circonstances.

Mots-clés: détenu, droits de l'homme, éducation, prison, pénitencier.

Dreptatea era considerată „podoaba cea mai frumoasă a virtuții"[1] de către Cicero şi „virtutea perfectă"[2] în concepția lui Aristotel. Măsurile prin care se făcea dreptate au variat de-a lungul timpului, pedeapsa ocupând un rol important în încercarea de a restabili un echilibru. Uneori, acest echilibru cerut de justiție se poate înfăptui, în cazuri concrete, prin privare de libertate a celui care a încălcat norma juridică şi a tulburat viața societății prin fapta sa.

Închisoarea reprezintă o instituție organizată să protejeze comunitatea împotriva a tot ceea ce e perceput a fi pericol social premeditat.[3] Pentru fiecare individ, suferința determinată de pedeapsă a fost considerată ca fiind tocmai prețul satisfacției obținute prin încălcarea legii[4] în cazul infracțiunilor intenționate. Înțelegerea instituției penitenciare şi a oamenilor care o populează au implicat

* Lucrarea a fost prezentată în cadrul celei de a XVIII-a ediții a Simpozionului Internațional „Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru valori", Iaşi, 20-22 octombrie 2016.

** Avocat în Baroul Iaşi.

[1] A se vedea Marcus Tullius Cicero, *Despre îndatoriri*, Editura Univers, Bucureşti, 1973, p. 233.

[2] A se vedea Aristotel, *Etica Nicomahică*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988, p. 106.

[3] A se vedea John J. DiIulio Jr., *Governing Prisons – A Comparative Study of Correctional Management*, Free Press, New York, 1990, p. 14.

[4] A se vedea Herbert Lionel Adolphus Hart, *Punishment and Responsability*, Oxford University Press, Oxford, 2008, p. 47.

abordări venind dinspre drept, criminologie, psihologie, psihiatrie, sociologie, etică şi filosofie.

Lumea penitenciară se prezintă ca un tot ce necesită soluții într-o perspectivă de lungă durată. Tot ce se întâmplă în închisoare este un spectacol permanent în care toți, personal şi deținuți, sunt, în acelaşi timp, şi actori şi spectatori, marcați profund de faptul că se află într-un univers al aşteptării închise, în care marele supliciu este timpul. Loc al perspectivei sociale, instituția închisorii invită la meditație asupra condiției umane.[5]

Penitenciarul, ca instituție şi clădire impozantă prin arhitectura sa, este atât de cunoscut, încât oricine ar putea crede că a funcționat dintotdeauna, în toate sistemele juridice; e greu de imaginat că a fost un moment în istorie în care închisoarea nu a existat.[6] Preocuparea pentru această instituție i-a determinat chiar şi pe cei mai mari gânditori ai omenirii să ia în considerare eficientizarea unei măsuri privative de libertate. De exemplu, Jeremy Bentham a proiectat un model de închisoare, Panopticon, care era un tip special de construcție instituțională. Aceasta permitea supravegherea tuturor deținuților unei instituții printr-un singur paznic fără ca deținuții să poată să spună dacă sunt sau nu supravegheați. Denumirea provine de la Panoptes din mitologia greacă, care era cunoscut ca fiind un paznic foarte eficient, fiind un uriaş cu o sută de ochi.[7]

Deşi creată pentru a ajuta omenirea şi a preveni fapte grave, închisoarea este percepută ca fiind nedreaptă şi lipsită de trăiri pozitive, pare a fi expresia injustiției şi inumanului în societatea extinsă. Michel Foucault considera că este necesară tendința spre o justiție mai subtilă şi mai fină, spre o supraveghere penală mai riguroasă a corpului social.[8]

Închisoarea este considerată o componentă esențială a sistemului juridic penal, o resursă ce trebuie condusă rațional şi eficient pentru a atinge obiectivele ei.[9] Penitenciarul este o lume artificială cu un sistem total diferit de viața din afară. Condamnații trăiesc într-un cadru restrâns şi controlat, departe de ceea ce se petrece dincolo de gardurile înalte şi pereții de beton.[10] Fiind o „societate a captivilor" (*society of captives*), închisorile nu sunt toate la fel, ci diferă în mod semnificativ în ceea ce priveşte calitatea vieții din ele: unele sunt mai curate, altele murdare, unele pline de revolte, în altele domneşte ordinea, unele oferă programe speciale de educație şi tratament, altele au puține astfel de facilități. Cercetătorul se loveşte mereu de statistici, teorii netestate, eternele glume carcerale şi presupoziții sociologice. Toate acestea sunt prezentate cu un aer defensiv; dincolo de toate, închisorile au fost şi sunt încă locuri neproductive, pline de mizerie şi violență.[11]

Detenția sau arestarea reprezintă o măsură luată de organele competente ce are ca efect privarea unei persoane de libertate. Între privarea şi restricția de libertate nu există decât o diferență de stadiu sau de intensitate şi nu de natură sau de esență.[12] Totuşi, există şi opinii care susțin că este imposibil să-l înveți pe om să trăiască în libertate tocmai privându-l de libertate.[13]

Din punct de vedere istoric, populația închisorii a fost formată, în mod covârşitor, din bărbați adulți, prin urmare s-a pus accentul pe avantajele vieții carcerale privind această categorie de persoane şi mai puțin pe nevoile femeilor şi minorilor din penitenciar. Deşi perceput ca ceva negativ, penitenciarul a reprezentat o evoluție în cadrul pedepselor aplicate oamenilor. Raportat la pedepsele corporale, evoluția spre pedeapsa privativă de libertate a implicat bunăvoință şi umanism,[14] penalitatea devenind astfel „umană", se apelează la sensibilitatea omului rațional care face legea şi nu comite crime.[15] Inițial, închisoarea avea în vedere vagabonzii şi cerşetorii, ulterior a

[5] A se vedea Gheorghe Florian, *Psihologie penitenciară*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 1996, p. 5.

[6] A se vedea Norval Morris, *The Oxford History of the Prison: The Practice of Punishment in Western Society*, Oxford University Press, 1998, p. 8.

[7] A se vedea Jeremy Bentham, *Panopticon or the Inspection House*, Vol.I, T.Payne, London, 1791, p. 222.

[8] A se vedea Michel Foucault, *A supraveghea şi a pedepsi*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2005, p. 101.

[9] A se vedea John J. DiIulio Jr., *op.cit.*, p. 13.

[10] A se vedea Jefrey Jan Ross, *Beyond Bars*, Alpha Books, New York, 2009, p.3.

[11] A se vedea John J. DiIulio Jr., *op.cit.*, p. 3.

[12] A se vedea Corneliu Bârsan, *Convenţia Europeană a Drepturilor Omului – comentariu pe articole*, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 288.

[13] A se vedea Valentin Binişor, „Direcția generală a penitenciarelor şi integrarea europeană", în *Revista administrației penitenciare* din România nr. 3 din 2002, p. 4.

[14] A se vedea Norval Morris, *op.cit.*, p. 9.

[15] A se vedea Michel Foucault, *op.cit.*, p. 116.

evoluat concentrându-se pe infractori.[16] Criminalitatea reprezintă o prezență socială în toate etapele istorice, sfidând măsurile luate contra ei de-a lungul vremii.

Deținutul este condamnat însă şi la moarte socială (*social death*) situație care înseamnă nu doar la privare de libertate o perioadă de timp ca urmare a unei hotărâri judecătoreşti, ci, odată cu aceasta, şi a suporta, el şi cei apropiați lui, pentru mult mai mult timp, poate şi peste generații, diverse forme de violență, dincolo de condamnarea judecătorească: violență sistematică, umilire generalizată şi stigmatizare ce cuprinde întreaga familie. Deținuții devin vulnerabili prin izolarea lor, sunt victime ale abuzurilor verbale, fizice, sexuale, sociale.[17] Montesquieu considera că cea mai apăsătoare parte a pedepsei este suferința infamiei.[18]

Problema etichetării ca „delicvent" sau „puşcăriaş" devine apăsătoare, împingând pe cel ce doreşte să se integreze în societate mai aproape de lumea penitenciară decât de libertate.[19] Sistemul penitenciar este considerat ca având efecte negative asupra persoanei, închisoarea marginalizându-i pe cei închişi, penitenciarul fiind, în forma sa clasică, „universitatea delictului".[20]

Un comportament poate fi considerat ca delicvent sau infracțional din punctul de vedere al legii şi al dreptului, dar ceea ce va caracteriza deviantul este faptul că el nu a cedat niciunei norme, că nu a recunoscut importanța nici a celor morale, nici a celor juridice. Psihologii susțin că norma, fie ea etică sau de drept, nu are nicio valoare dacă ea nu a fost integrată în prima copilărie: nu este vorba de conținutul detaliat al legii, ci de faptul că existența unei legi, pentru a supraviețui, a fi aplicată şi pentru a se raporta la ea, trebuie să fie cunoscută de toți. Astfel, interiorizarea unei norme de către copil va face posibilă supunerea şi respectul în fața tuturor legilor. Dar când acest proces lipseşte, nicio sancțiune, nicio constrângere nu va putea rezolva situația, nu va putea impune o conduită corectă pentru viitor.[21]

Dreptul, ca exercițiu al justiției, poate fi uneori el însuşi creator de devianță, iar dreptul aplicat strict nu ajută, ci mai mult afectează lupta împotriva fenomenului global al devianței şi are efect negativ nedorit asupra persoanei deviantului şi comportamentului său viitor. Societatea este astfel construită, încât nu tolerează nici o formă de neadaptare, nici o diferență, cere conformare, reproducere, identitate, dar tocmai societatea este cea care creează condițiile ce duc la inadaptare, marginalizare şi devianță.[22]

Mediul penitenciar nu permite o exteriorizare morală autentică din partea deținuților. Este greu a vorbi de virtute în societatea închisorilor. Raporturile interumane ce se stabilesc între ei sunt puternic marcate de privarea de libertate, de frustrarea afectivă şi informațională. Aceasta face ca raporturile dintre indivizi să fie determinate de interese materiale imediate care alterează ambianța morală în cadrul colectivului de deținuți. Relațiile interindividuale coboară la nivele inferioare, iar comunicarea dintre deținuți rămâne tributară nevoilor nesatisfăcute şi dispoziției de moment. Suferința punitivă este cu atât mai puternică cu cât lipsa elementelor morale este mai adâncă.[23]

După mulți ani în penitenciar, un condamnat este dominat de instituționalizare prin procesul numit prizonizare (*prisonization*) sau se poate spune că îl caracterizează o mentalitate penitenciară aparte. Tipic pentru mentalitatea penitenciară a deținuților este a rezolva problema pe ocolite, a nu vorbi sincer cu supraveghetorul pentru ca acesta să găsească o modalitate de a ajuta.[24] Închisoarea este o lume în care oamenii sunt trimişi spre a fi izolați de societate, monitorizați de gărzi şi camere video, limitați de un gard de sârmă ghimpată sau cu lame şi vegheați din turnuri cu personal înarmat.

---

[16] A se vedea Pieter Spierenburg, *The Prison Experience: Disciplinary Institutions and Their Inmates*, Rutgers University Press, London, 2007, p. 276.

[17] A se vedea Joshua M.Price, *Prison and Social Death*, Rutgers University Press, New York, 2015, p. 3.

[18] A se vedea Montesquieu, *L'esprit des lois*, Lebiore Freres Libraires, Paris, 1834, p. 169.

[19] A se vedea Emilian Stănişor, „Delicvența juvenilă", în *Revista administrației penitenciare* din România nr. 3 din iulie 2002, p. 58.

[20] A se vedea Valentin Binişor, *op.cit.*, p. 4.

[21] A se vedea Gheorghe Florian, *op.cit.*, p. 11.

[22] A se vedea Jacques Ellul, *Deviances et deviants*, Editions Eres, Toulouse, 1992, p. 9.

[23] A se vedea Montesquieu, *op.cit.*, p. 164.

[24] A se vedea Gheorghe Florian, „Penitenciarul, o privire dinăuntru", în *Dilema veche*, nr. 650, august 2016, p. 23.

Educația şi instruirea au un rol major în restructurarea morală, dar, atât timp cât deținuții nu-şi condamnă singuri viața dusă până atunci şi nu doresc sincer să se schimbe, eforturile venite din exterior nu vor avea rezultate. Montesquieu considera că „dacă un popor este virtuos, sunt necesare pedepse puține."[25] În calitate de condamnat identificat cu un număr, închis pentru siguranța publicului, cel încarcerat suportă zi de zi, ani întregi, un loc în care nu se poate ascunde de duşmanii pe care-i face în interior. Prinşi în rutina carcerală, dar şi apăsați de greutățile vieții din închisoare, condamnații au puțin timp pentru a aduna informații privind provocările vieții de dincolo de gratii.[26]

Pentru orice om, încarcerarea în mediu penitenciar constituie o situație deosebită, cu amplă rezonanță în mediul său de viață, atât pe durata detenției cât şi după aceea, în libertate. Atât timp cât individul se află în locul de detenție, între oameni care asemenea lui au comis fapte antisociale, dificultățile cele mai mari sunt localizate în relațiile cu cei din jur.[27]

Calitatea vieții în închisoare depinde de ordine, confort şi educație/muncă (*order, amenity and service*). Ordinea presupune absența unei conduceri defectuoase individuale sau de grup care ar pune în pericol siguranța celorlalți. Deşi piesa umană centrală adusă în discuție când vine vorba de mediul penitenciar o reprezintă deținuții, şi cei din personalul penitenciar resimt, ca şi persoanele condamnate, efectele unei false încarcerări, ale prizonizării.[28]

Confortul are în vedere tot ceea ce sporeşte starea de mai bine a condamnaților: mâncare adecvată, celule curate, recreații în spații ample, acces la tv, internet, telefon. Necesitatea unor programe educative şi de lucru este imperativă mai ales că timpul în închisoare trece mai greu. Viața condamnaților ar putea fi îmbunătățită şi transformată în mai bine prin programe de învățare, parcurgerea claselor primare, gimnaziu, liceu, cursuri universitare la distanță, şcoli de meserii, slujbe plătite corect.[29]

Ordinea şi disciplina din penitenciar trebuie însă păstrată cu fermitate fără însă a aduce restricții decât cele impuse de necesitatea menținerii securității şi a unei vieți în comun bine organizate. Sunt interzise pedepsele corporale, introducerea într-o celulă întunecoasă şi toate sancțiunile inumane şi degradante. Se face uz de forță doar când toate celelalte măsuri au dat greş.[30] Astfel, cum scrie Hegel, „violența este suprimată prin violență".[31]

Sistemul penitenciar este un important serviciu de utilitate publică ce ar trebui administrat în numele justiției şi al umanismului. Tratamentul celor condamnați trebuie reevaluat, să nu se pună accentul pe excluderea deținuților din societate, ci dimpotrivă, pe faptul că ei continuă să facă parte din ea. Mediu al frustrărilor, al relațiilor dominate de interes, la limita insatisfacțiilor şi dispozițiilor de moment, penitenciarul oferă o lipsă acută de repere etice interpersonale. În închisoare există reguli oficiale dar activitatea se desfăşoară şi conform unor norme nescrise sau codul deținuților.

Totuşi există încarcerați pentru care penitenciarul a devenit „a doua casă", deoarece în libertate nu aveau posibilități de întreținere, locuință, alimentație şi, odată aflați în închisoare, se obişnuiesc cu regimul de detenție. Fiindu-le foarte greu să se adapteze pe plan social, să intre în normalitatea traiului dintr-o comunitate, preferă să comită din nou o infracțiune pentru a fi reîncarcerați. După liberare, mulți foşti condamnați se adaptează cu greu cu familia, cu munca, cu prietenii, fiind etichetați drept „foşti puşcăriaşi".[32]

Cesare Beccaria, susținând „dreptul de a pedepsi" al statului, care este constituit din minime porțiuni de libertate pe care fiecare le-a cedat în depozitul binelui public, pune accent pe faptul că tot ceea ce depăşeşte acest drept de a pedepsi este

[25] A se vedea Montesquieu, *op.cit.*, p. 167.

[26] A se vedea Jefrey Jan Ross, *op.cit.*, p. 8.

[27] A se vedea Gheorghe Florian, *op.cit.*, 1996, p. 12.

[28] A se vedea Cristian-Eduard Ştefan, *Etică şi deontologie în sistemul penitenciar*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2013, p. 42.

[29] A se vedea John J. DiIulio Jr., *op.cit.*, 1990, p. 11.

[30] A se vedea Cyndi Banks, *Criminal Justice Ethics*, Sage Publication Inc. California, Los Angeles, 2013, p. 3.

[31] A se vedea G.W.F.Hegel, *Principiile fiozofiei dreptului*, Editura IRI, Bucureşti, 1996, p. 102.

[32] A se vedea Florian Gheorghe, *„Aspecte psihologice ale privării de libertate"*, *Buletin Penitenciar,* nr. 1 din 1981, p. 45.

un abuz, nu este justiție, „toate pedepsele care depășesc necesitatea de a păstra această condiționare sunt nedrepte prin însăşi natura lor”.[33] Trebuie păstrat un echilibru în a aplica o pedeapsă, este necesar să fie avută în vedere justiția ca fapt (legalitatea), justiția ca valoare (egalitatea, echitatea) dar şi justiția ca virtute[34] şi un rol important îl are înțelepciunea judecătorului. „Dreptul este arta binelui şi a echității” (*„Jus es ars boni et equi”)* este un principiu din dreptul roman valabil în continuare în aplicarea normelor juridice. Aristotel a subliniat că „în anumite cazuri, este imposibil să te pronunți corect rămânând la enunțuri generale”, „între echitate şi drept este identitate, dar echitatea este superioară.” [35]

Când i se ia libertatea unui condamnat prin pedeapsă penală şi este trimis la închisoare, nu se suspendă drepturile sale umane de bază, nici dreptul de-a fi tratat conform normelor etice. Societatea tinde să ignore situația celor condamnați şi părerea majoritară este că, pe cei liberi, n-ar trebui să-i preocupe problemele celor ce au încălcat legea făcând alegeri greşite. Din punct de vedere etic însă, interesele societății sunt mai bine slujite dacă există siguranța că drepturile omului nu sunt abandonate la uşa penitenciarului.[36]

Convențiile internaționale generale, Pactul internațional cu privire la Drepturile Civile şi Politice, Convenția Europeană a Drepturilor Omului şi Convenția Americană a Drepturilor Omului conțin o listă de drepturi nesusceptibile de la derogări. Nucleul dur al drepturilor omului are în vedere patru drepturi intangibile în cele trei convenții: dreptul la viață, dreptul de a nu fi torturat şi dreptul de a nu fi supus la tratamente inumane sau degradante, dreptul de-a nu fi ținut în sclavie sau într-o stare de servitute, dreptul la neretroactivitatea legii penale. Acestea sunt norme fundamentale de care beneficiază orice persoană, oriunde şi în orice împrejurare. Aceste patru drepturi intangibile trebuie considerate atribute inalienabile ale persoanei, bazate pe valori ce se regăsesc în principiu în toate patrimoniile culturale şi sistemele sociale, ele exprimă valoarea respectării demnității inerente persoanei, sunt „minimum umanitar garantat”, standardul minim la drepturilor omului, expresie a „ireductibilului uman” aplicabile oricărei persoane, în orice loc şi moment. Drepturile omului, acest „mănunchi de articole turnate în forme limpezi”[37], concură toate la respectarea demnității umane.[38] Modul în care o societate îşi tratează condamnații spune multe despre cultura acelei societăți, dacă rata criminalității este mare sau dacă sunt respectate drepturile omului.[39]

O persoană arestată sau deținută de autoritățile statale este deosebit de vulnerabilă şi, din această cauză, supusă riscului de a suferi tratamente inumane sau degradante. Privarea de libertate poate avea consecințe directe, negative cu privire la exercitarea altor drepturi şi libertăți apărate de convențiile internaționale cum ar fi dreptul la viață privată, familială, la domiciliu şi la corespondență, dreptul la libertatea de asociere şi de reuniune, dreptul la libertatea de exprimare sau libertatea de mişcare.[40]

Până în 2004 condamnările României la CEDO în legătură cu sistemul penitenciar au avut ca obiect regimul penitenciar: dreptul la petiționare, corespondență, neaplicarea unor măsuri privind persoanele vulnerabile şi îngrijirea medicală. În perioada 2008-2010 a crescut numărul condamnărilor ce au în vedere condițiile de detenție din penitenciare.[41] Conform Declarației Universale a Drepturilor Omului nimeni nu poate fi supus torturii, pedepselor sau tratamentelor crude, inumane sau degradante, fără excepție. S-a creat un nou sistem de vizite periodice la locurile de deținere ca măsură de prevenire a relelor tratamente față de deținuți. În legislația română principiul interzicerii supunerii la tortură şi la tratamente inumane sau degradante este reglementat de art. 4 din Legea nr. 275 din 2006 privind

[33] A se vedea Cesare Beccaria, *Despre infracţiuni şi pedepse*, Editura Humanitas, Bucureşti,2007, p. 51.

[34] A se vedea Andre Compte-Sponville, *Mic tratat al marilor virtuți*, Editura Univers, Bucureşti, 1995, p.73.

[35] A se vedea Aristotel, *op.cit.*, pp. 129-130.

[36] A se vedea Michael Braswell, Larry Miller, Joycelyn Pollock, *Case Studies in Criminal Justice Ethics*, Waveland Press INC, Long Grove, Illinois, 2012, pp. 5-6.

[37] A se vedea Stephane Rials, *Declaraţia drepturilor omului şi ale cetăţeanului*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 5.

[38] A se vedea Frederic Sudre, *Drept european şi internaţional al drepturilor omului*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, p. 162.

[39] A se vedea Mitchel P. Roth, *Prison and Prison Systems*, Greenwood Press, Connecticut-London, 2006, p. 25.

[40] A se vedea Corneliu Bârsan, *op.cit.*, pp. 278-279.

[41] Documentului de politică publică privind îmbunătățirea condițiilor de detenție ANP din aprilie 2011.

executarea pedepselor. În ultima perioadă au existat 72 de cazuri împotriva României de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în care statul român a fost condamnat pentru violarea articolului 2 privind dreptul la viață (Cazul Predică contra România 07.06.2011, Cazul Iorga şi alții contra România 25.01.2011, Cazul Carabulea împotriva României din 13.07.2010).

Referitor la încălcarea articolului 3 privind interzicerea tratamentelor inumane şi degradante, luând act de faptul că au existat 80 de cereri similare față de România în ceea ce priveşte această chestiune pendinte în fața Curții, Curtea a subliniat că acest caz a reflectat o problemă comună în închisorile din România şi că, în ciuda eforturilor de a îmbunătăți condițiile de detenție, România va trebui să se străduie mai mult. (Cazul Florin Andrei împotriva României 15.04.2014, Cazul Remus Tudor împotriva României din 15.04.2014, Cazul Stanciu împotriva României din 24.07.2011).[42]

Un loc important în viața de penitenciar îl are trecerea timpului, mai ales prin muncă. Munca normală în penitenciar trebuie să fie considerată ca un element pozitiv al regimului penitenciar şi nu trebuie niciodată să fie impusă ca o pedeapsă. Terapia prin muncă este considerată o formă eficientă de petrecere a timpului în penitenciar, aducând beneficii pentru toată lumea (*win-win solution*). Administrația Națională a Penitenciarelor obține venituri din munca celor încarcerați. De asemenea, atât latura spirituală cât şi cea materială a vieții condamnatului are de câştigat pentru că deținutul câştigă zile libere şi bani pentru a-şi achiziționa bunuri pentru activitatea de zi cu zi sau viața de după gratii, dar îşi şi ocupă timpul cu activități constructive, nelăsându-se pradă unei stări de angoasă determinată de faptele săvârşite, pereții apăsători şi aşteptarea scurgerii a milioane de minute până la eliberarea din închisoare.

Spinoza, vorbind despre virtute şi fericire, considera că activitatea aduce desăvârşire. *„Cu cât o ființă este mai desăvârşită, cu atât este mai activă şi mai puțin pasivă; şi viceversa, o ființă este cu atât mai desăvârşită cu cât este mai activă”.*[43]

Drepturile fundamentale ale omului se aplică în aceeaşi măsură unui deținut ca şi oricărui alt membru al societății, numai dreptul la libertate este limitat pentru o perioadă de timp stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare. Deținutul are drepturi inalienabile ce trebuie respectate: dreptul la viață, integritate, nesupunere la tortură sau sclavie, dreptul la autodezvoltare, sănătate, nediscriminare. Pedeapsa privativă de libertate nu presupune că toate drepturile deținuților sunt suspendate pe perioada încarcerării lor.

Însă drepturile omului în penitenciar sunt departe de a fi respectate. Ce mai mare problemă este suprapopularea închisorilor, situația în care un deținut este supus la a fi încarcerat în spații restrânse şi insalubre, în condiția absenței totale a intimității. Problema este şi mai gravă pentru că pedeapsa privativă de libertate presupune o perioadă lungă şi, astfel, expunerea la factori olfactivi şi tratamente degradante afectează grav sănătatea fizică şi psihică a deținuților, nu presupune o sancțiune corespunzătoare menită să îndrepte, ci doar creează frustrări şi boli mentale. Penitenciarele trebuie să fie gestionate într-un cadru etic, ghidat de standardele internaționale elaborate pentru a proteja drepturile deținuților şi pentru a asigura că tratamentul acestora îşi propune să faciliteze reintegrarea lor socială, ca o prioritate.[44]

Trebuie acordată o importanță particulară demnității umane. O condamnare la închisoare înseamnă restricția de libertate şi nu a testa rezistența fizică şi psihică a organismului uman la condiții imposibile de trai, prin foame, frig, prin suprapopulare cu aducerea existenței în condiții subumane.[45]

În concluzie, pedeapsa, dar mai ales pedeapsa privativă de libertate în forma închisorii, nu permite existența unui cadru adecvat dezvoltării personalității, ci reflectă o ipostază a condiției umane, cea de deținut. Penitenciarul este instituția care are rolul să aplice pedeapsa conform unui

[42] European Court Of Human Rights, July, 2016-09-11.

[43] A se vedea Baruch Spinoza, *Etica demonstrată după metoda geometrică*, Editura Antet XX Press, Bucureşti, 1993, p. 218.

[44] A se vedea Andrew Coyle, *A Human Rights Approach to Prison Management*, International Centre for Prison Studies, 2002.

[45] A se vedea Florin Alexandru Stănescu, „Suprapopularea în spațiile de deținere”, *Revista administrației penitenciare din România,* nr. 1 (5) din 2003, p. 43.

proiect de transformare evolutivă spre bine a personalității deținuților, dar, de-a lungul timpului, închisorile au trecut de la ceremonia suferinței impuse prin lege[46], suferință ascunse de o arhitectură masivă şi apărată de secretul administrării, la o penalitate nediferențiată, abstractă şi confuză.

Suprapopularea, una din problemele apăsătoare ale penitenciarelor din România, este determinată de faptul că marea majoritate a condamnărilor privesc infracțiunile de patrimoniu şi infracțiunile ce implică violență. Acestea sunt săvârşite, de obicei, de persoane cu un grad de şcolarizare redus. Preocuparea pentru educație, aplecarea către studiu, învățarea unei meserii şi existența unei activități constante în câmpul muncii, ar determina o scădere semnificativă a implicării în fapte antisociale şi, implicit, reducerea populației carcerale.

Se impune astfel o etică a pedepsei privative de libertate ce implică şansa fiecărui om de a avea dreptul la o educație etică pe toate căile, în special prin intermediul familiei şi sistemului de învățământ. Este nevoie de o serie de valori în care principiul împotrivirii la rău să fie baza acțiunilor umane, pentru a nu se ajunge la înfăptuirea dreptății prin sancționare, ci, printr-o educație eficientă, prin promovarea calităților spirituale, prin urmarea unor modele înzestrate cu virtuți, să se evite pedeapsă.

Umanitatea îşi va găsi echilibrul doar prin virtute, ea acordă puterea de-a înfrânge răul indiferent de formele sale. Aşa cum spunea Spinoza, *„Fericirea nu este răsplata virtuţii ci virtutea însăşi, şi nu ne bucurăm de ea fiindcă înfrânăm patimile, ci, dimpotrivă, fiindcă ne bucurăm de ea, putem înfrâna patimile noastre.”*[47]

[46] A se vedea Jeremy Bentham, *An Introduction to the Principles of Moral and Legislation*, Dover Publication INC., New York, 2007, p. 26.

[47] A se vedea Baruch Spinoza, *op.cit.*, p. 220.

ARGUMENTE PEDAGOGICE PENTRU DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR ÎN CADRUL DISCIPLINEI GÂNDIRE CRITICĂ ŞI DREPTURILE COPILULUI*

NICOLETA ROGOZ**

Abstract:
The paper analyzes the opportunity of introducing new social sciences into the curriculum documents from Romania at the secondary level. The introduction of these disciplines, and specifically of *Critical Thinking and Children Rights* at the 5th grade, demonstrates the national concern of developing cross-curricular competences, for example intellectual skills, used in relation to educational realities characterized by globality and univesality. Although the theme of children's rights is studied since preschool and primaryeducation, it generates at the secondary level possible reflections and epistemological frameworks that determine interrogations. The title of this subject in the context of curriculum from secondary education commits to empowering teachers on the use of consistent teaching, learning and assessment strategies. Similarly, it determine the vertical and horizontal coherence examined in the context of new experiential framing for realization of social education. Regarded as an aim itself or as a value context to detect the procedural knowledge about children's rights, citizenship, intercultural and economic-financial, social education must begin with critical thinking analyses by being filtered in terms of objectives and contents.

Keywords: critical thinking, children rights, curriculum adaptations, cross-curricular competences

Résumé:
Le document analyse l'opportunité d'introduire les nouvelles sciences sociales dans les documents du curriculum de Roumanie au niveau secondaire. L'introduction de ces disciplines, et plus particulièrement de la Pensée critique et des droits des enfants à la 5e année, démontre la préoccupation nationale de développer des compétences transversales, par exemple des compétences intellectuelles, utilisées en relation avec les réalités éducatives caractérisées par la mondialisation et l'universalité. Bien que le thème des droits de l'enfant soit étudié depuis l'éducation préscolaire et primaire, il génère au niveau secondaire des réflexions possibles et des cadres épistémologiques qui déterminent certaines questions. Le titre de ce sujet dans le cadre du programme d'enseignement secondaire s'engage à responsabiliser les enseignants sur l'utilisation de stratégies d'enseignement, d'apprentissage et d'évaluation cohérentes. De même, il détermine la cohérence verticale et horizontale examinée dans le contexte du nouvel encadrement expérientiel pour la réalisation de l'éducation sociale. Considéré comme un objectif lui-même ou comme un contexte de valeur pour détecter les connaissances procédurales sur les droits de l'enfant, la citoyenneté, l'interculturelle et l'économie-financière, l'éducation sociale doit commencer par des analyses de la pensée critique en étant filtrée en termes d'objectifs et de contenus.

Mots-clés: réflexion critique, droits des enfants, adaptation du curriculum, compétences transversales

1. Introducere

Analiza profilului de formare al absolventului de învățământ gimnazial se raportează la competențele cheie, potrivit prevederilor Legii educației naționale nr. 1/2011. Parcursul educațional al copilului de vârsta corespunzătoare învățământului gimnazial (11-14 ani), configurat prin planurile-cadru, urmăreşte caracteristici şi nevoi ale acestei etape de dezvoltare. Devine prioritară orientarea către dezvoltarea gândirii reflexive, autonome, creative şi responsabile în raport cu propria persoană, cu ceilalți şi cu mediul înconjurător.

Prin raportare la drepturile copilului, analiza realizată cu ajutorul gândirii critice permite familiarizarea cu diversitatea domeniilor de cunoaştere şi cu abordările pluridisciplinare. De aceea, studiul acestei discipline în clasa a V-a permite convergența valorilor specifice unui demers interdisciplinar care apare sub forma unui dialog între registrele epistemologice ale istoriei, geografiei, religiei, limbii şi literaturii române, etc.

Procesul de inovare curriculară inițiat după adoptarea Legii Educației Naționale (LEN) nr. 1/2011 s-a concretizat în conceperea de noi planuri cadru şi noi programe şcolare în învățământul primar. Elevii aflați acum în clasa a III-a reprezintă prima generație care urmează un nou

* Lucrarea a fost prezentată în cadrul celei de a XVIII – a ediții a Simpozionului Internațional „Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru valori", Iaşi, 20-22 octombrie 2016.

** Lect. univ. dr., Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iaşi

curriculum. Pentru ca acest proces să continue este important să fie promovate noi planuri-cadru în învățământul gimnazial şi liceal, în acord cu finalitățile stabilite de LEN nr. 1/2011 (competențele cheie). Devin importante, în acest context, măsurile viitoare de pregătire inițială şi continuă a profesorilor în aplicarea noului curriculum (abilitare curriculară). Deşi introducerea disciplinei *Gândirea critică şi drepturile copilului* a determinat controverse legate de concordanța cu nivelul de dezvoltare a copilului de clasa a V-a, considerăm necesară centrarea pe dezvoltarea competențelor civice ale elevilor, prin asigurarea continuității studiului unor discipline relevante pe întreg parcursul gimnaziului.

2. Repere argumentative pentru introducerea problematicii drepturilor copilului în curriculumul şcolar

Problematica drepturilor copilului corespunde unei noi tendințe în educație, caracterizate prin universalitate, globalitate, ritm accelerat/evoluție rapidă, pluridisciplinaritate[1]. Această tendință devine expresia orientării spre operaționalizarea competențelor sociale şi civice, manifestate mai ales prin dezvoltarea unei atitudini pozitive față de sine şi față de ceilalți, față de identitatea culturală proprie şi față de identitatea celor care aparțin unor culturi diferite. În acelaşi timp, prin raportare la resursele gândirii critice, se creează premise legate de cooperarea cu ceilalți pentru rezolvarea unor sarcini simple de lucru ale grupurilor din care elevul face parte, dar şi ale comunității locale[2].

De aceea, argumentele pedagogice delimitează cadraje specifice legate de necesitatea inovărilor curriculare orientate către promovarea evaluării pe competențe, ca parte a procesului de reformă curriculară în învățământul preuniversitar şi valorificarea contextelor formale, nonformale şi informale de învățare.

În contextul predării acestei discipline, competențele sociale şi civice permit transferul prin mobilizarea cunoştințelor şi a abilităților în contexte variate de viață. Drepturile copilului devin o tematică complexă de abordat în contextul utilizării resurselor gândirii critice. De aceea, competențele sociale şi civice trebuie să fie puse în relație cu cele de a învăța să înveți, utilizând strategii cognitive adecvate. Se facilitează orientarea spre crearea unor comportamente de participare cetățenească activă în societate şi de incluziune socială. Elevul devine un factor educațional care reflectează asupra propriei învățări şi care prin intermediul acestei învățări îşi autoasumă respectarea dreptului la educație sau la liberă exprimare.

Dat fiind că noile paradigme educaționale şi noile modele curriculare pun accentul din ce în ce mai mult pe caracterul reflexiv al învățării, identificăm tendința de orientare a adaptărilor curriculare spre viziunea constructivistă. Această perspectivă pune în relație obiectivele curriculare privite ca rezultate ale învățării elevilor obținute prin rezolvarea conflictelor cognitive în cadrul experiențelor trăite, a reflecției şi metacogniției, gândirea critică devenind nucleul procesului de predare şi învățare[3]. Utilizarea gândirii critice de la vârstă şcolară mică facilitează dezvoltarea capacității de a identifica cu uşurință interpretări ale situațiilor de dezbatere pe problematica drepturilor copilului, şi în acelaşi timp de a determina utilizarea componentei creative sub forma inventivității, noutății şi originalității raportate la procesul de rezolvare a problemelor.

Articolul 2 (1) al LEN, 2011 prioritizează viziunea centrată pe promovarea unui învățământ orientat pe valori, creativitate, capacități cognitive, capacități volitive şi capacități acționale, cunoştințe fundamentale şi cunoştințe, competențe şi abilități de utilitate directă, în profesie şi în societate.

Includerea de la o vârstă mică a problematicii gândirii critice în predarea unor discipline din curriculumul şcolar este motivată şi de faptul că aceasta reprezintă un instrument util pentru managementul schimbării şi al diversității. Introducerea în curriculumul de formare a elevului de gimnaziu a unei discipline care vizează dezvoltarea gândirii critice poate reprezenta o premisă

[1] A se vedea Momanu, M., Introducere în teoria educației, Iaşi:Editura Polirom, 2002, p. 132.

[2] Institutul de Ştiințe ale Educației) (2016), *Repere pentru proiectarea şi actualizarea Curriculumului Național. Document de politici educaționale. Versiune de lucru,* Bucureşti, 2016 p. 44, disponibil online: http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2015/07/Document-politici-curriculum_draft_mai_2016.pdf

[3] Davis-Seaver, J. (1994). *Critical thinking in young children* (9520525), 1994, p. 1. Disponibil online: http://search.proquest.com/docview/304132672?accountid=15859.

pentru utilizarea abilităților specifice înafara spațiului şcolar. De aceea, luarea în considerare a conceptelor asociate gândirii critice constituie un referențial la care se raportează punctele de vedere corelate problematicii drepturilor copilului. Viziunea interdisciplinară permite elevului să identifice rațiuni specifice pentru analiza drepturilor copilului şi să înțeleagă inferențele, implicațiile şi consecințele.

În literatura de specialitate întâlnim argumente diferite pentru introducerea unor discipline de la nivelul învățământului primar şi gimnazial. De exemplu, autorul M. Lipman recomandă filozofia ca fiind un context disciplinar de a-i învăța pe copii să gândească: „Toți ştim că filozofia emerge din Grecia acum câteva sute de generații în urmă”[4]. Tendința de a gândi asupra propriei gândiri în raport cu o problematică globală-drepturile copilului-reprezintă o expresie a unei achiziții unice a operațiilor mentale la vârsta adolescenței[5].

Dat fiind că gândirea critică presupune competențe diferite (de rezolvare a problemelor, de evaluare, de rezolvare a conflictelor prin utilizarea strategiilor metacognitive, de identificare şi înțelegere a unor soluții diferite, etc.). Morgan (1993) defineşte educația prin raportare atât la constructivism, cât şi la elemente specifice teoriei cu privire la gândirea critică.

Corelarea gândirii critice cu drepturile copilului în predarea unei discipline îi conferă acesteia logică internă şi permite înțelegerea. De aceea, pe de o parte conținuturile legate de dezvoltarea competențelor specifice gândirii critice, iar pe de altă parte conținuturile corelate tematicii drepturile copilului, constituie premise ale integrării în planul de învățământ pentru nivelul gimnazial. Aceste conținuturi corelează cu tendințele existente la nivel internațional în ceea ce priveşte orientarea inovațiilor în educație.

„Potrivit demersului educațional actual, dezvoltarea competențelor de gândire critică a devenit o țintă pentru strategiile pedagogice inovative care determină implicații asupra practicii. Liderii contemporani în educație consideră că gândirea critică este esențială pentru dezvoltarea academică şi personală a concepțiilor în formare ale tinerilor”[6].

Literatura de specialitate evidențiază că predarea conținuturilor legate de drepturile copilului încurajează la aceştia caracteristicile leadership-ului democratic şi responsabilitatea individuală[7]. Luarea în considerare de către profesori a drepturilor copiilor determină la aceştia o reflecție permanent asupra curriculumului dezvoltat, care ține cont de principii integrate Convenției pentru drepturile copilului[8].

Preocuparea pentru dezvoltarea gândirii critice corelate analizei drepturilor copilului devine prioritară la nivelul învățământului gimnazial, dat fiind că formarea este realizată prin raportare la reflecții pe care elevul le dezvoltă prin raportare la realități din viața cotidiană.

3. Concluzii. Implicații asupra dezvoltării unor strategii de politici şi practici curriculare

Problematica analizei şi evaluării schimbărilor curriculare la nivelul planului de învățământ din gimnaziu poate fi raportată la demersuri de cercetare care se justifică prin interogații de tipul:

a) Ce indicatori calitativi utilizăm pentru analiza documentelor curriculare elaborate la nivelul național şi instituțional?

b) Ce implicații are orientarea finalităților educaționale corelate profilului absolventului de învățământ gimnazial asupra dezvoltării curriculumului care valorifică gândirea critică în predarea unei discipline şcolare?

[4] A se vedea Lipman, M.. *Philosophy goes to school Philadelphia*: Temple University Press, 1988, p. 11.

[5] A se vedea Davis-Seaver, J., *op. cit.*, p. 6.

[6] A se vedea Cooke, P.-A., *The Impact of Engaging in Philosophy with Middle School Children on the Development of Critical Thinking*, University of Rochester, New York, 2015.

[7] A se vedea Tintor, A.-M., Community Resilience and Fulfilment of Child Rights in the Family, School and Community, *C.E.P.S Journal*, Vol.3, No.2, 2013, pp. 71-91.

[8] Articolul 13 - dreptul la libertatea de exprimare; Articolul 29 care insistă asupra nevoii de a realiza educația centrându-ne pe copii, Office of the High Commisioner for Human Rights (2001), *Convention on the Rights of the Child: General comment No. 1: The Aims of education.* Article 29 (1). Geneva. Switzerland: United Nations, p.1; A se vedea Di Santo, A, Kenneally, N. *A Call for a Shift in Thinking Viewing Children as Rights-Holders in Early Childhood Curriculum Frameworks*, University of Toronto, Canada, 2014.

c) Cum pot fi dezvoltate competențele cross-curriculare (intelectuale-gândire critică) prin predarea domeniilor cunoaşterii ?

d) Care sunt rezultatele şcolare aşteptate prin aplicarea unei metodologii specifice de dezvoltare a gândirii critice.

Aceste interogații permit reactualizarea analizei documentelor curriculare prin raportare la fundamentare teoretico-metodologică, relevanță, funcționalitate şi condiții de implementare, care pot reflecta adecvarea la contextul socio-economic, socio-profesional şi educațional. Indicatorii calitativi luați în considerare în analiză determină identificarea unor priorități în dezvoltarea politicilor şi practicilor curriculare. Printre acestea, amintim:

– elaborarea strategiilor curriculare şi introducerea demersurilor metodologice privind dezvoltarea gândirii critice în curriculumul de formare a profesorilor;
– inițierea unor echipe interdisciplinare de profesori (masă critică) pentru realizarea de cercetări, cu scopul verificării unor inovații pedagogice;
– crearea unor programe şi proiecte educaționale pentru dezvoltarea gândirii critice al elevilor;
– diversificarea instituțiilor din care provin evaluatorii care se raportează la competențele de gândire critică;
– introducerea unor discipline opționale care includ conținuturi privind dezvoltarea gândirii critice în domenii diferite;
– introducerea în curriculumul național a unor module transdisciplinare sau discipline specifice pentru dezvoltarea gândirii critice a elevilor.

În acest context de dezbatere, se impune o analiză pertinentă a implicațiilor curriculare şi socio-profesionale ale formării elevului de nivel gimnazial în subdomeniile educației sociale, care ar trebui să se constituie într-o prioritate a învățământului românesc, dat fiind transferul de competențe realizat prin intermediul predării disciplinelor din aria curriculară *Om şi societate*.

LIMITĂRI ALE DREPTURILOR OMULUI DIN PERSPECTIVA REGLEMENTĂRII DREPTURILOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

IONESCU MIRCEA FELIX MELINEŞTI*

Abstract:

Respect for and protection of intellectual property rights in Romania after 1990 has was reestablishedthe conditions of the international settlement of the absolute and standardized regulation and recognition of human rights, of the first-generation ones, enshrined in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Upon adherence to the European Community area, the field of intellectual property in Romania brought a departure from EU standards of protection in violation of both the principle of subsidiarity and proportionality with the takeover of the law on copyright and rights related directives of the European directives with specific reference to intellectual property rights.

Keywords: copyright, human rights, European Union, transposition, subsidiarity principle, proportionality principle

Résumé:

Respecter et protéger les droits de propriété intellectuelle en Roumanie ont connu depuis 1990 une réorganisation de leur réglementation internationale des conditions et de reconnaissance des droits humains absolus et standardisés, le droits du la première génération consacré par la Convention pour la protection des droits de l'homme et des libertés fondamentales.

Après l'adhésion à la Communauté européenne en Roumanie, le domaine de la propriété intellectuelle avais subi un écart par rapport aux normes européennes de violation de la protection à la fois celle de subsidiarité aussi que de proportionnalité quand il a repris, nostrification loi no 8/1996 et les droits d'auteur directives européennes en se référant expressément aux droits de propriété intellectuelle.

Mots-clés: le droit d'auteur, les droits de l'homme, l'Union européenne, la transposition, principe de subsidiarité, principe de proportionnalité.

Cadrul normativ de reglementare al respectării dreptului de proprietate în materia drepturilor omului este dat de: Protocolul adițional[1] la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului şi Libertăților Fundamentale, prin care Guvernele semnatare, membre ale Consiliului Europei, au hotărât să ia măsuri de natură să asigure garantarea colectivă a drepturilor şi libertăților, altele decât cele care sunt deja înscrise în Titlul I al Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăților Fundamentale[2]. Conform art. 1 al Protocolului „o*rice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică şi în condiţiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internaţional".*[3]

România a făcut mai mulți paşi spre integrarea în sistemele de valori europene după 1990 devenind din 1994 stat parte la „Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale" şi supunându-se jurisdicției Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg. De asemenea, în cadrul Uniunii Europene, România a semnat în decembrie 2007 Tratatul de la Lisabona care conține „Carta Drepturilor Fundamentale".

În accepțiunea generală, drepturile civile şi politice sunt drepturi fundamentale de primă însemnătate şi constituie nucleul esențial al noțiunii de drepturi ale omului. Ele includ: dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus relelor tratamente, dreptul la libertate, dreptul la respectarea vieții private şi de familie, dreptul la respectarea corespondenței etc.

Drepturile ce completează nucleul esențial inițial al noțiunii de drepturi ale omului s-au constituit şi adaugă un nou nivel de protecție, în sferele economice, sociale şi culturale. Exemplificativ, acestea sunt: dreptul la protecție specială pentru bătrâni sau persoane cu dizabilități, dreptul la un mediu sănătos, libertatea artelor şi a ştiințelor, liberul acces la cultură, dreptul proprietății inclusiv derivatele acestuia ce țin de proprietatea intelectuală, industruală etc.

---

* Conf. univ. dr.

[1] Semnată la Paris la 20 martie 1952.

[2] Semnată la Roma la 4 noiembrie 1950.

[3] *„Dispoziţiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosinţa bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuţii, sau a amenzilor";* A se vedea Principalele instrumente internaționale privind drpturile omului la care România este parte, Vol II - Instrumente regionale, IRDO, 2007, pp. 55-76.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului consacră nucleul general de drepturi civile şi politice. Constituția României are o sferă mai largă de protecție şi include şi drepturi sociale, economice şi culturale.

O sferă şi mai largă de protecție o conferă Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg. Domeniul de aplicare al Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene se aplică instituțiilor europene, cu respectarea principiului subsidiarității, şi nu poate sub nicio formă să extindă competențele şi sarcinile stabilite pentru acestea de tratate. Carta se aplică, de asemenea, statelor membre atunci când acestea pun în aplicare legislația europeană. În cazul în care drepturile prevăzute de cartă corespund unor drepturi garantate de Convenția Europeană pentru Drepturile Omului din 1950, înțelesul şi întinderea lor sunt aceleaşi ca cele definite de convenție, deşi legislația europeană poate să prevadă o protecție mai extinsă.

Tratatul de la Lisabona semnat la Bruxelles în 3 decembrie 2007 consacră în prevederile art. 3b faptul că „d*elimitarea competenţelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii. Exercitarea acestor competenţe este reglementată de principiile subsidiarităţii şi proporţionalităţii.”*[4]

[4] (2) În temeiul principiului atribuirii, Uniunea acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate pentru realizarea obiectivelor stabilite prin aceste tratate. Orice competență care nu este atribuită Uniunii prin tratate aparține statelor membre.

(3) În temeiul principiului subsidiarității, în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă şi în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre nici la nivel central, nici la nivel regional şi local, dar datorită dimensiunilor şi efectelor acțiunii preconizate, pot fi realizate mai bine la nivelul Uniunii. Instituțiile Uniunii aplică principiul subsidiarității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității şi proporționalității. Parlamentele naționale asigură respectarea principiului subsidiarității, în conformitate cu procedura prevăzută în respectivul protocol.

(4) În temeiul principiului proporționalității, acțiunea Uniunii, în conținut şi formă, nu depăşeşte ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor. Instituțiile Uniunii aplică principiul proporționalității în conformitate cu Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității şi proporționalității. A se vedea art. 3b. din Tratatul de la Lisabona.

Respectarea şi protejarea drepturilor de proprietate intelectuală în România au cunoscut după 1990 o reaşezare a acestora în condițiile întărârii pe plan internațional a reglementării şi recunoaşterii absolute şi standardizate a drepturilor omului, atât cele de primă generație consacrate de Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului şi Libertăților Fundamentale şi cele de generația a doua consacrate de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg.

Inițial, protecția drepturilor de proprietate intelectuală în România după 1990 a cunoscut o nouă reglementare prin Legea nr.8/1996 a dreptului de autor şi a drepturilor conexe publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996. Pe măsura inițierii negocierilor de aderare a României la spațiul european legea proprietății intelectuale a cunoscut noi modificări în acord cu standardele de protecție din Comunitatea Europeană, standarde ce s-au dorit a fi atinse odată cu aderarea României în anul 2007.

După aderarea la spațiul Comunității Europene domeniul proprietății intelectuale din România a conoscut o îndepărtare de la standardele UE în materie de protecție încălcându-se atât principiul subsidiarității cât şi proporționalității odată cu preluarea, nostrificarea în Legea nr. 8/1996 a dreptului de autor şi drepturile conexe a directivelor europene cu referire expresă la dreptul de proprietate intelectuală.

Astfel, propunerea de modificare a Legii nr. 8/1996 inițiată în anul 2016 de către Ministerul Culturii şi Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, prin care se urmăreşte implementarea Directivei 2014/26/UE, nu respectă cerințele principiului subsidiarității prin aplicare la dreptul intern deja reglementat.

Propunerea de modificare a legii inovează nepermis prin restrângerea drepturilor şi obligațiilor reglementate prin dispoziții distincte cum ar fi O.G. nr. 26/2000 cu modificările şi completările ulterioare în ceea ce priveşte imixtiunea autorității în modul de funcționare a organelor de conducere din rândul fundațiilor şi asociațiilor, care în ultimă instanță aduc limitări ale exercitării dreptului de proprietate ale titularilor de drepturi de autor manifestate prin asociațiile create direct de aceştia ca organisme de gestiune colectivă.

Prin textul normativ propus dezbaterii se încearcă crearea unor situații confuzionale deli-

berate în actul de gestiune colectivă şi subordonarea acestuia autorităţii publice ORDA, care prin avize temporare, în situaţia de concurenţă a organismelor de gestiune colectivă, tinde la a sprijini arbitrariul şi influenţa decizională a ORDA.

Actul normativ propus nu foloseşte instrumentele juridice ale subsidiarităţii în elaborarea şi reglementarea mecanismelor ce pot fi avute în vedere prin raportare la Directiva 2014/26/UE. În concret, nu se ţine seama de faptul că anumite prevederi ale Directivei sunt deja reglementate anterior propunerii legislative înaintate precum şi faptul că Directiva emisă de Parlamentul European porneşte de la o practică diferită a gestionării şi protejării prin licenţe a drepturilor de autor şi conexe în spaţiul european în contextul lipsei unui Oficiu pentru Drepturi de Autor în subordinea Guvernelor ţărilor resortisante Uniunii Europene.

Referinţa pe care o facem este ca în spaţiul european, în nicio ţară resortisantă a Comunităţii Europene nu există o instituţie publică cum se regăseşte în Romania sub titulatura de ORDA şi care să dicteze modul în care organismele de gestiune colectivă, devenite deja concurente, trebuie să obţină avize de funcţionare şi de gestionare a drepturilor de autor a propriilor membrii.

Principiul subsidiarităţii prin elementele sale practice de aplicare are menirea de a asigura luarea deciziilor cât mai aproape de cetăţean/autor, creator (în cazul drepturilor de proprietate intelectuală) precum şi verificarea permanentă a necesităţii intreprinderii unor acţiuni la nivel comunitar prin directive în lumina posibilităţilor şi necesităţilor existente la nivel naţional, regional sau local.

Reglementarea drepturilor de autor se face, potrivit elementelor subsidiarităţii, pornind de la necesităţile naţionale/locale spre interesele comunitare şi nu invers cum încearcă să stabilească propunerea legislativă. Mai exact, este principiul conform căruia Uniunea nu întreprinde acţiuni (cu excepţia domeniilor care ţin exclusiv de competenţa sa, nu şi proprietate intelectuală) dacă acestea nu sunt mai eficiente decât acţiunile intreprinse la nivel naţional, regional sau local.

Acest principiu este strâns legat de principiile proporţionalităţii şi necesităţii reglementării drepturilor de autor la nivel naţional, conform cărora nici una dintre acţiunile întreprinse de Uniune nu trebuie să depăşească nivelul care este necesar pentru realizarea obiectivelor Tratatului în speţă, reglementarea cât mai simplă şi eficace a domeniului în discuţie reprezentat de proprietatea intelectuală.

Reglementările naţionale ale României în privinţa dreptului de proprietate intelectuală au implementat cu succes anterior majoritatea măsurilor pe care Directiva 2014/26/UE le recomanda a fi avute în vedere de statele naţionale în crearea unui cadru de protecţie adecvat. Sub acest aspect, între Directivă şi propunerea de modificare legislativă sunt inadverţente majore deoarece textul de modificare legislativă încearcă să schimbe întreg sistemul funcţional al drepturilor de autor existent în România, ceea ce Directiva nu propune şi nu recomandă.

Consiliul European de la Edinburgh din decembrie 1992 a definit principiile de bază ale conceptului de subsidiaritate şi a stabilit liniile orientative pentru interpretarea Articolului 5 din Tratatul de instituire a Comunităţii Europene, prin care principiul subsidiarităţii a fost inclus în Tratatul asupra Uniunii Europene. Concluziile sale au fost prezentate într-o declaraţie care continuă să constituie piatra de temelie a principiului subsidiarităţii.

Prin tratatul de la Lisabona din anul 2007 s-a stabilit eficient ca instrument de lucru al tuturor statelor membre principiul subsidiarităţii reglementării naţionale prin cadrul legislativ comunitar cum este şi propunerea de modificare a Legii 8/1996 ce are relevanţă doar pe reformularea unor dispoziţii având caracter general în directivă.

Or, propunerea legislativă tratează în particular o remodificare a protecţiei şi mijloacelor de asigurare a gestionării drepturilor de autor în România, ceea ce contravine principiului subsidiarităţii nerespectând protocolul privind încălcarea principiilor de subsidiaritate şi proporţionalitate prevăzute de art. 5-12 din Tratatul privind Uniunea Europeană.

Propunerea legislativă încalcă clauza de flexibilitate prevăzută de art. 308 TEC introdusă prin Tratatul de la Lisabona şi care în prezent se aplică la toate politicile comunitare, inclusiv proprietatea intelectuală. Propunerea legislativă operează modificări de structură în cadrul organismelor de gestiune colectivă prin reconsiderarea dreptului autorităţii publice ORDA de a aduce imixtiuni în actul de conducere al asociaţiilor constituite pentru protejarea drepturilor de autor prin revocarea organelor de conducere alese prin vot de membrii asociaţiei şi interzicerea de a mai candida timp de

5 ani fapt ce încalcă vădit atât dreptul constituțional național, drepturile omului precum şi esența reglementării Tratatului de la Lisabona.

Propunerea legislativă operează cu noțiuni prevăzute cu titlu general în Directivă cum ar fi termenul de „entități" ce operează în domeniul proprietății intelectuale fără să coreleze şi să identifice în legislația internă faptul că acestea exista şi sunt operaționale deja avându-şi reglementarea fie prin Legea 8/1996 fie prin legi conexe.

Sub un alt aspect, propunerea legislativă promovată pe site-ul Ministerului Culturii schimbă radical domeniul de exercitare şi gestionare a drepturilor de autor din cel privat, civil şi personal, recunoscut de Directivă, în cel comercial fapt inadmisibil. Noțiunile de licențe multiteritoriale, mecanisme specifice compensărilor echitabile a titularilor de drepturi sunt noțiuni civile, private neregăsindu-se în textele europene ce reglementează domeniul comercial. Pe acest aspect propunerea legislativă încalcă flagrant termenii cu care operează Directiva 2014/26/UE, dar şi domeniul ei de aplicare şi reglementare.

Propunerea legislativă nu corelează Directiva 2014/26/UE cu celelalte reglementări specifice (Codul Muncii, Codul Fiscal, Codul de procedură civilă şi penală, Codul Civil, O.G. nr. 26/2000, etc.) din directivele anterior emise de Parlamentul European şi Consiliu deja introduse în legislația națională a României şi consemnate efectiv în textul final al Legii nr. 8/1996 pe care prezenta Directivă nu le restrânge nici expres nici tacit, fapt pentru care se impune o reanalizare justă şi riguroasă din perspectiva supleții semnaticii juridice folosite în propunerea de modificare a legii române a drepturilor de autor cu consultarea directă şi nemijlocită a organismelor de gestiune colectivă pe fiecare domeniu de creație.

Preluarea sub standarde a directivelor, recomandărilor şi măsurilor adoptate de Uniunea Europeană de către România prin instituțiile de profil anume abilitate cu implementarea protecției adecvate a drepturilor de proprietate intelectuală, conduce la o limitare a exercitării drepturilor de proprietate şi liberă asociere din perspectiva protecției acestor drepturi asigurată de cadrul internațional şi european al drepturilor omului.

II. ROMANIAN INSTITUTE FOR HUMAN RIGHTS

ANNUAL REPORT – 2016

The Romanian Institute for Human Rights (RIHR), an independent body with legal personality established by law – Law no. 9/1991, is the first national human rights institution created in Romania after 1989 and the only national institution in our country that has been recognized as having this quality by the Coordination Committee of National Institutions for Human Rights of the UN system. The Institute is also a member of the European Network of National Human Rights Institutions, the Association of Francophone Human Rights Commissions, the European Law Institute in Brussels and the International Institute of Law of French Expression and Inspiration.

In its entire activity, the RIHR complied with the Principles of Paris stated in 1991 at the Conference devoted to national human rights institutions, that later became an official document of the United Nations General Assembly in 1993. The principles refer to: an "as broad a mandate as possible" that should be based on the universal standards of human rights and include the double responsibility to promote and protect human rights, while covering all the rights; independence from the Government; independence guaranteed by the Constitution or by the law; adequate power of investigation; pluralism, including the structure of the personnel and/or effective cooperation and adequate human and financial resources. At the same time, the Institute also evolved in compliance with the requirements laid down by the Council of Europe in its Recommendations R (79) 16 and (97) and Resolution (97) 11 of Council of Europe Committee of Ministers.

Focusing its preoccupations on the actual realities of each time period, each stage, the Institute had permanently in mind the organization of an adequate framework and the creation of adequate means for the effective application and observance of human rights, for better familiarization with and awareness of these rights, both by public institutions and by natural persons, so much more so that Romania is a member country of the UNO, the OSCE, the Council of Europe and the European Union.

As always, the Institute's mission was considered to be that of acting as an important player so that the fundamental rights should become a reality for all, both in Romania and at European level. Under the circumstances, the Institute focused its activity laying particular emphasis on programmes and partnerships that best fit the international and the national requirements concerning the promotion of human rights and fundamental freedoms, the training of persons responsible for the protection thereof.

Collaboration with public institutions the academic community, non-governmental bodies concerned with human rights, etc., and the experience accumulated in time provided the Institute with increased capacity to take action in its efforts to fulfill the powers conferred by Law No. 9/1991, in its capacity as national independent institution promoting human rights, to act as an interface, a bridge between these public institutions and the civil society.

The Institute's activity was rewarded in time with a number of international and national prizes awarded by such institutions as the French National Consultative Commission on Human Rights, the Union of Jurists of Romania, the Mediation Council, etc. In 2015, on occasion of the United Nations 70th anniversary, the Romanian Association for the United Nations awarded the Institute the Outstanding Merit Award for the promotion of the ideals laid down in the Universal Declaration of Human Rights.

When the Institute's Programme of Activities for the year 2016 was developed, such documents were taken into account as the Paris Principles relating to the status of national institutions for the

promotion and the protection of human rights, the Programme of Action of the World Conference on Human Rights – Vienna[1], the Declaration of Durban, the Action Plan of the Council of Europe Steering Committee for Human Rights, General Assembly Resolution 59/113 on the UN goals for 2015, the UN Human Rights Council Resolution 21/14 on the World Programme for Human Rights Education, the 2030 Agenda for Sustainable Development, the Strategic Plan 2013-2017 and the Multi-Annual Framework 2013-2017 of the European Union Agency for Fundamental Rights, as well as the main goals established by the European Commission to be achieved by 2020 through "Europe 2020" Strategy, which became national objectives for every EU member country (employment, research and development/innovation, climate change/energy, education and poverty/social exclusion), the European Strategy for equality between women and men (2010-2015), the European Disability Strategy (2010-2020), the Action Plan of the European Network of National Human Rights Institutions (2014-2016), the Institute's Strategic Plan, as well as the Action Plan of the Francophone Association of National Human Rights Commissions.

The Plan was based on the contribution of the RIHR General Council and the RIHR staff, as well as on consultations with representatives of FRA, the Council of Europe, OSCE, organizations with powers in the field of human rights, the academic community and other segments of the civil society having powers in the field of human rights.

The Institute's capacity to elaborate adequate responses in the field of fundamental rights remains, just like in the case of the European Union Agency for Fundamental Rights, a development area to be compensated by the need to plan research for the long term, a pertinent and opportune contribution to a policy based on attempts that should guarantee a fair balance between the response to emergencies and polarization a long-term research while analyzing the time-evolving trends.

Aware of the importance of knowing human rights, in the year 2015 the Romanian Institute for Human Rights continued to take efforts in such activities as training, information, documentation, research and consultancy, making its contribution by training persons in public structures and institutions with powers to protect and promote human rights, by systematically informing the citizens as to the rights guaranteed by the legislation or laid down in the international documents where Romania is a party. In this respect, the Institute organized in 2016 a great number of scientific events, symposia or seminars or roundtables, debates, training courses, exchanges of experience, etc. The Institute elaborated research works, published and disseminated works in the field as well as reports meant to provide better understanding of the international standards, the instruments and mechanisms promoting and protecting human rights at international level to which Romania acceded, while also taking efforts to facilitate their rapid and correct implementation at national level.

In a synthetic presentation, the activities performed by the Romanian Institute for Human Rights could be structured as follows: ensuring better knowledge of human rights issues and the way these rights are guaranteed in member countries of the United Nations, the OSCE, the Council of Europe and the European Union; informing international institutions about the way human rights are promoted and guaranteed in Romania; performing research in relation to new human rights, such as the right to happiness, new violations of human rights or important facts with the promotion and the respect of human rights in our country and at international level; organizing and achieving training and education programmes in the field of human rights and finding new methods and methodologies; promoting issues of interest, on initiative by the United Nations or other international or regional organizations (for instance, business and human rights); association,

[1] It is worth reminding that the RIHR organized in Bucharest the International Colloquium of 15-17 March 1993, in preparation for the World Conference on Human Rights of Vienna, 1993. The final Declaration of the Colloquium on "The reform of the international human rights protecting institutions" was acknowledged and considered an official UN document under United Nations General Assembly Resolution A/CONF.157/PC/42/Add8, 27 April 1993, while the Colloquium itself was acknowledged by the Preparatory Committee as a satellite reunion of the World Conference of Vienna.

on proposal by the European Union Agency for Fundamental Rights, with various projects (projects regarding the rights of persons with disabilities, migrants, women, children, domestic violence, etc.); publishing activities; publishing legislation, documents, studies and research works in the field of human rights recently published at international and national level; improving the activity of the Institute's Documentation Centre; providing consultancy; organizing conferences, seminars, international symposia in collaboration with Parliament's commissions and universities.

I. RESEARCHES DEVOTED TO THE PROMOTION AND THE OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS IN ROMANIA AND AT INTERNATIONAL LEVEL

Investigation of the various aspects related to the promotion and the observance of human rights is one of the main elements of the Institute's activity. In the approach to this activity, provided by the law, the Institute had in view the "Paris Principles"[2] on the status of National Human Rights Institutions, the Programme of Action of the World Conference on Human Rights of Vienna (1993), the United Nations Millennium Goals, the United Nations Goals for the year 2015, the 2030 Agenda for Sustainable Development, the Declaration of Durban (2001), the Action Plan of the Council of Europe Steering Committee for Human Rights, United Nations Resolution 59/113, the Annual Programme of the European Union Agency for Fundamental Rights, the European Commission's European Disability Strategy (2010-2020), the European Strategy for equality between women and men (2010-2015), as well as Recommendations R (79) 16 and (97) 14 and Resolution (97) 11 by the Council of Europe Committee of Ministers, which proves that the investigation of human rights and the learning of human rights are adequate means for respecting human dignity and provide increased respect for human rights and the human person's value to ensure the necessary conditions for the implementation of justice and respect for the obligations coming from treaties and other sources of international law, for the promotion of social progress and, obviously, the creation of better living conditions in greater freedom.

Aware of its mission to contribute to the establishment of a culture of human rights in our country, the Institute performed researches presenting general aspects related to the history and the evolution of human rights at international and domestic levels, the philosophy of human rights, the science of human rights, codification in the field of human rights, as well as special fields related to the various generations of human rights. Thus, the researches dealt with both the first generation rights – the civil and political rights, and the second generation rights – the economic, social and cultural rights. The topics dealt with also included third generation human rights, such as the right to peace, the right to sustainable development, the right to a healthy environment. as well as rights considered by some specialists to belong to the fourth generation of rights. Thus, new topics were dealt with, or older researches were updated/continued/deepened on such topics as the right to happiness as a fundamental human right (according to the United Nations General Assembly Resolution 65/309/2011) or business and human rights (according to the UN "Protect, Respect and Remedy" Framework and the implementation document of 2008 – DOC A/HRC/8/5), the right to dignity, annual researches on human rights in EU and the legislation of Romania, the comparative study of human rights in the annual reports of the European Union Agency for Fundamental Rights.

[2] The fundamental principles established on the first international meeting of the National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, which took place in Paris on 7-9 October 1991, known as the "Paris Principles". Adopted by the United Nations General Assembly under its Resolution 48/134 on 20 December 1993.

The accumulated experience and the professional training of the Institute's researchers, as well as of its voluntary collaborators – researchers, personalities of the scientific community or young researchers – made it possible to approach recent issues in the field, through extensive papers, extending over more than one year and achieved by teams made up of in-house researchers who worked in partnership with associated voluntary researchers, which allowed for thorough studies dealing with vast, important topics. At the same time, there were research works devoted to specialized fields, usually achieved by one author. The results of these studies were made available by publication in either the Institute's quarterly "Drepturile Omului", the monthly Info IRDO, in volumes or in extended reports, RIHR's publications or the publications of other well-known publishing houses, presented at the scientific events organized by the Romanian Institute for Human Rights and/or by various bodies at national and international level, from the academic community or from among non-governmental organizations, with which the Institute has been collaborating. The great majority of the studies and research works achieved in the framework or with the participation of the Romanian Institute for Human Rights fall into this category. Also, the researches were presented in the framework of the 12th session of the International University of Human Rights.

The researches achieved in the year 2016 were based on the national legislation in the field of human rights and the international and the regional documents that have become part of the domestic legislation as a result of their ratification by Romania. For the sake of illustration, we should mention: the Human Rights Charter, the United Nations Charter; the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights (ratified by Romania in 1974); the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ratified by Romania in 1974); the Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (ratified by Romania in 1993); the Protocols to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ratified by Romania in 1970); the International Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (ratified by Romania in 1990); the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (ratified by Romania in 1981); the Convention on the Rights of the Child (ratified by Romania in 1990); the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (ratified by Romania in 2011); the European Convention on Human Rights (ratified by Romania in 1994); the European Social Charter revised (ratified by Romania in 1999); the European Convention on Action against Trafficking in Human Beings (ratified by Romania in 2006); the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (ratified by Romania in 1994); the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ratified by Romania in 1995), as well as others.

In terms of the topics dealt with, the following types of research were performed:

a) researches dealing with a general topic;

b) researches devoted to the instruments and mechanisms for the protection of human rights and their evolution in time;

c) researches related to the protection and the promotion of human rights;

d) researches referring to fundamental freedoms and human rights of the three generations, unanimously acknowledged: the civil and political rights; the economic, social and cultural rights; the right to peace, the right to sustainable development, the right to a healthy environment, but also new human rights considered by specialists to belong to the fourth generation of human rights.

An illustrative presentation of each category of researches proves the diversity of the approached topics.

a) Researches dealing with a general topic:

- Continuous education, everyone's right and responsibility of all
- The social contract and human rights issues face to face with post-modernity
- Prevalence of the fundamental human rights and the citizen's rights as opposed to the

collective rights of minorities in the context of globalization
- An accessible Romania in a barrier-free Europe
- Democracy and the 2030 Agenda for sustainable development
- Education and welfare

b) Researches devoted to the instruments and mechanisms for the protection and the promotion of human rights and their evolution in time:

- Analysis of several constitutional and legal regulations on protection of the environment
- Present regulations on non-discrimination
- Issues related to the administration of justice as a public service in Romania
- An accessible Romania in a barrier-free Europe
- Codification in the 21st century. The new Romanian Civil Code
- Constitutional issues related to the regime of the evidence in a criminal trial

c) Researches related to the protection and the promotion of human rights:

- Rule of law, human rights, the citizens' safety and the state of emergency
- UN mechanisms and the rights of elderly persons

d) Researches devoted to the fundamental freedoms and human rights: civil and political; economic, social and cultural; the right to peace, the right to sustainable development, the right to a healthy environment:

- The student's rights and the digital textbook
- The economic and social rights of immigrants
- The presumption of innocence and the controlled society
- Issues related to the reform of healthcare services in Romania's hospitals
- Issues related to the violation of the right to the respect of private and family life and of the domicile in the jurisprudence of ECtHR

II. TRAINING PROGRAMMES AND EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS

According to the Universal Declaration of Human Rights, human rights education is focused on the human being. Human rights cannot be defended and promoted by the mere existence of legal instruments, while human rights education is essential to understand, make known, support, protect and respect these rights at all levels and in all fields of activity. This form of education is definitely needed in a democratic society and should be a general and permanent preoccupation for consecration of principles and norms in the field is not enough, they need to be understood, assimilated and respected. To be acknowledged rights also means to acknowledge duties, duties of individuals to themselves but also to society, with no form of intolerance, no discrimination and no negative competition.

It is this vision that inspired the initiatives, programmes and projects achieved by the RIHR in the field of education and trainers' training in the year 2016, activities by which the Institute tried to effectively make a contribution to the creation of a universal culture of human rights in Romania. The activities performed in this respect (**see Appendix A**) pursued one of the major objectives laid down in the constitutive law of the Romanian Institute for Human Rights: *organization of training programs, particularly addressing those categories of persons having special responsibilities for the protection of human rights or to ensure awareness of human rights issues amongst large categories of the population*.

Bearing in mind **UNESCO Post-2015 Education Programme,** the Romanian Institute

for Human Rights organized its activity in consonance with its provisions and paid particular attention in the year 2016 to intensifying and diversifying the activities conceived for the development of education in this field. The aim was to shape those civic attitudes and behaviours characterizing a democratic society and increase interest in and competencies of participation in the public life of an as large as possible number of citizens from all social-professional categories, both young and old.

To be more specific, the Plan of action of the Specialists Training Department included, among other objectives, the following:

- Promoting education in the field of human rights;
- Training adults and young people in human rights and the rights of the child;
- Training trainers in the field of human rights;
- Training educators: members of the teaching staff in the university and pre-university system;
- Training those professional categories that are directly involved and have responsibilities with the promotion and protection of human rights and the rights of the child;
- Consolidating the partnership and cooperation with institutions belonging to the Romanian educational system, as well as other institutions, associations, NGOs in various fields;
- Monitoring and supporting the existing educational programmes in the field of human rights in order to highlight the good practices while stimulating the measures meant to continue, improve and further develop such practices.

The development and the organization of activities devoted to human rights education were based on the feedback received from representatives of Teachers' Training Centres, from teachers in various schools and high schools.

The target groups of the activities organized by the Training Department of the RIHR included persons working in such fields as education, research, public administration, justice, healthcare, as well as persons from vulnerable categories: women, children, pensioners, minorities, persons with disabilities, etc.

The RIHR's training activities were conceived by and organized on initiative of the Institute and its various partners, on request by the central and local authorities or by social-professional groups and knew several forms:

- Long term training courses accredited by the Ministry of Education and Scientific Research;
- Short term "contact" training courses;
- Activities pursuing familiarization with the core instruments related to the promotion and protection of human rights;
- Activities aiming to raise awareness of certain social groups about the need to know and respect human rights and the rights of the child;
- Symposia, seminars, roundtables, debates, etc.;
- Dissemination activities;
- Releases of books edited by the RIHR.

The events and the activities devoted to human rights education were meant to prevent violations of human rights by informing the citizens about their rights and duties, about the means available to them to defend their fundamental rights and freedoms, and also to form positive attitudes and behaviours.

The activities of 2016 were performed together with partners from among NGOs mainly concerned with human rights education, public institutions, as well as higher education institutions, religious cults, professional associations, etc.

Out of the educational and training activities achieved during this time period, the first worth mentioning are the scientific events characterized by continuity:

- The 12th edition of the summer courses of the *International University of Human Rights*, in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, the Romanian Association for the United Nations and the "Victor Dan Zlătescu" Club of Cheia;
- Debates, training courses, roundtables, seminars, conferences, book releases, etc., organized in collaboration with other non-governmental institutions and organizations (**see Appendix A**);
- *Coordination of the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and*

Tolerance by the RIHR and the North University of Baia Mare, **a permanent activity that includes Master Degree courses, the only ones of the kind in Romania**;

- The 12th edition of students' national contests "*The Education and Civic Culture Olympics*" and "*Democracy and Tolerance*";
- Debates, symposia, colloquia devoted to the promotion of human rights in various fields (**see Appendix A**), etc.;

1. Education of the younger generation in the spirit of respect for fundamental freedoms and human rights, for dignity and tolerance, for free exchange of opinions is an objective that has been the object of a partnership between the Romanian Institute for Human Rights and the Ministry of Education and Scientific Research, materialized in 2016 in the form of several activities that have become traditional: the national school contests "*The Civic Education and Civic Culture Olympics*" and "*Democracy and Tolerance*", continuous training courses for teachers and primary school teachers; colloquia, symposia and debates (see **Appendix A**) on topics related to various aspects of the human rights education activity and, last but not least, the *Didactic Creativity Contest on achieving auxiliary materials to be used in human rights education and a National Contest on literary creation and plastic creation for primary school students*.

2. National school contests

As result of an initiative by the Romanian Institute for Human Rights, in 1994, the Ministry of Education and Scientific Research included disciplines *civic education* (grades III-IV) and *civic culture* (grades VII-VIII) into the category of those disciplines for which annual contests were organized, with stages up to national level.

These contests, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Ministry of Education and Scientific Research, also known under the name of "Olympics", respond to the need for education meant to shape the role and the status of citizens of a democratic society, to train and develop competencies for participation in the public life, a social critical spirit and tolerance capacity.

a) The National Olympics on social human sciences

The national stage of the National Olympics on social human sciences was organized in April 2016 in Tulcea by the Ministry of Education and Scientific Research in partnership with the Romanian Institute for Human Rights. This is an excellence contest addressing students with skills in the field of social human sciences, whose objective is education meant to make students know and experience the fundamental values of human rights, to shape behaviours that respect these essential rights and also competencies to participate in the public life.

The contest disciplines are: civic education, civic culture, logics, psychology, sociology, economy and philosophy. The students participating in the civic education contest are organized in teams made up of two students from the III or the IV grade, while those participating in the civic culture contest are organized in two-student teams as well, but the students are VII or VIII grade students of the same school. The Head of the Training of Specialists Department of the RIHR participated in the Olympics in his capacity as President of the Civic Education and Civic Culture Commission.

As usual, at the 2016 edition the best papers achieved by the participating teams were awarded diplomas and prizes by the Romanian Institute for Human Rights.

b) The 22nd edition of the final stage of the "Democracy and Tolerance" National Contest

The contest initiated by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Ministry of Education and Scientific Research is a complex form of civic education involving students in primary and secondary schools. The general objectives of the contest refer to assuming the role and the status of citizens in democratic society, training and developing a constructive civic spirit.

In an explicit manner, the contest purposes are: familiarization with such essential concepts characterizing a democratic society and a state governed by the rule of law as democracy, tolerance, human rights, rights of the child; familiarization with the national and the international regulations referring to these concepts; give the students the opportunity to practise democratic, tolerant attitudes, behaviour

and a civic spirit; train and develop skills to participate in the educational community's life; nourish motivation for the promotion and the defence of human rights and the rights of the child.

The contest was organized in three main dimensions: a theoretical dimension (consisting of written paper), a practical-applicative dimension (elaboration of a project meant to solve a problem of the school or the community to which the students belonged, the project having the form of a portfolio), and an artistic dimension (achievement of a plastic art work – drawing, graphics, painting, collage, sculpture, etc., illustrating how the problem presented in the project prepared for the practical-applicative test was solved), with teams made up of three students, one of which from a primary school grade.

The experience accumulated with the contest reveals constant qualitative improvement of the materials presented, in all its three dimensions, as well as increased interest in the issues involved. The president of the "Democracy and Tolerance" National Contest Central Commission is the representative of the RIHR. Evaluation of the theoretical papers, the portfolios and the plastic art works was made by three separate sub-commissions made up of specialized teachers, while the president of the Central Commission is the Head of the Training of specialists department of the RIHR.

The contest, whose 2016 edition was organized in Târgovişte, aimed to develop cooperation competencies at group level, while stimulating interest in the promotion and the observance of human rights. Once the results of the three contest tests were established, the Romanian Institute for Human Rights awarded the "Human Rights" special prizes and honourable mentions.

c) The National Contest on didactic creativity in the field of auxiliary materials devoted to education for human rights, democracy and a culture of peace in the pre-university educational system

The contest is organized every two years by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Ministry of Education and Scientific Research and Teachers' Training Centres, and enjoys large popularity amongst teachers from all over the country.

The exhibition organized in the framework of this edition of the contest exhibited works belonging to teachers from such counties as Arad, Bacău, Caraş-Severin, Cluj, Constanța, Dâmbovița, Hunedoara, Ilfov, Mureş, Bucharest and Iaşi. Like the precedent editions of the contest, the 2016 edition was benefic and constructive, and took place in the spirit of education for human rights, democracy and a culture of peace.

Human rights education has a key role in any educational process. By the efforts they took and the passion that motivated them, the teachers assisted their students in their activities meant to stimulate the assimilation through practice of the values of active and responsible citizenship, as well as of the behaviour needed for the achievement of a harmonious environment in the society they live in. In this respect, the auxiliary materials referred to the various objectives of human rights education and supported the active participation of the children, who thus become familiar with human rights issues, while acquiring and developing attitudes of respect for human dignity.

d) The plastic creation contest for pupils in primary schools was organized in the framework of the events devoted to "The Human Rights Day" in partnership with College "Mihai Viteazul", and national College "Jean Monet" of Ploieşti.

e) The contest of essays, fairy tales and plastic works for pupils in primary schools whose topic is "Human Rights – Universality or Privilege" was an event organized in partnership with School "Ion Vişoiu" of Chitila, Ilfov County.

3. As far as the continuous training of pre-university teachers achieving human rights education is concerned, in the year 2016, the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Teachers' Training Centre of Bucharest continued the training programme "Education for Human Rights and the Rights of the Child". This programme is accredited by the Ministry of Education and Scientific Research and had as target public teachers and auxiliary personnel in the pre-university educational system.

Created as a result of a large number of requests by teachers training in the field of human rights, the Programme was meant in 2016 as well to assist students increase awareness about and become familiar with human rights and the rights of the child, and also the national and the international legislation in the field.

4. Activities devoted to the training of practitioners and public servants

The courses of the *International University of Human Rights* join together specialists and experts in an attempt to renew and improve training programmes in the field of human rights. The 22nd edition of the International University of Human Rights on: "Human Rights: realities and prospects", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance and the "Victor Dan Zlătescu" Club of Cheia Association, with the assistance members of AIDC, ELI, IDEF and with participation of representatives of the Senate, the Chamber of Deputies, the Legislative Council, the Ministry of Foreign Affairs, the General Secretariat of the Government.

The 2016 edition of the International University of Human Rights joined together experts, researchers, representatives of international organizations, representatives of governmental institutions, university professors, magistrates, candidates for a Doctor's degree and for a Master's degree. The participants were presented the Institute's latest publications as well as the latest information related to human rights.

5. Other specific forms of training and education in the field of human rights:

a) Elaboration of special programmes devoted to important events and appreciated as such by the United Nations Organization, the Council of Europe, the Organization for Security and Cooperation in Europe, etc., with resonance for the protection and the promotion of human rights, such as:

- The 2030 Agenda for sustainable development and the Global Education Agenda (Education 2030);
- 66 years since the adoption of the European Convention on the Defence of Human Rights and Fundamental Freedoms
- 22 years since Romania's ratification of the European Convention on the Defence of Human Rights and Fundamental Freedoms;
- 49 years since the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights came into force;
- 61 years since Romania acceded to the United Nations Organization;

42 years since the OSCE was established.

b) Coordination of the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance.

The Chair functions based on an agreement between the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization – Paris and the Romanian Institute for Human Rights and the North University of Baia Mare. It is a centre of research, debate and training at post-university level whose master degree programmes, the only of the kind in Romania, integrate, keeping pace with the developments and the progress in this scientific field, the results of the national and the international research. In the year 2016, a new class of students obtained their Master Degree in human rights, democracy, peace and tolerance.

c) Organization of training courses and participation in debates on various aspects related to the observance and the promotion of human rights in the framework of scientific events, symposia, colloquia, debates, roundtables, etc., or in the media (see **Appendix B**)

In fulfilling its mandate, the Institute took efforts to attract public institutions and non-governmental organizations by means of partnerships in the field of human rights. The year 2016 was no exception to this policy and so a number of partnerships were concluded or renewed, with remarkable results in terms of the activities performed. Of these, it is worth mentioning:

- Conference on "Education for tolerance";
- Conference on "5 years since the adoption of the Council of Europe Convention on

preventing and combating violence against women and domestic violence";

- Symposium on "Digital accessibility – a big step towards digital inclusion";
- International conference on "The efficiency of legal norms";
- Symposium on "Universal, regional and national instruments related to the traffic in persons";
- Conference on "The rights of refugees in present-day European context";
- Symposium on "Linguistic diversity – the cultural heritage of the European Union".

III. ORGANIZATION OF SPECIFIC ACTIVITIES DEVOTED TO HUMAN RIGHTS

Organization of seminars, symposia or roundtables, together with the Institute's other activities of research, education and training, make up a harmonious approach to human rights issues, reflecting the importance of their promotion and protection.

The reports and the studies presented on occasion of various events were the outcome of the research activity performed by the Romanian Institute for Human Rights. Whether events organized by the Institute alone (see **Appendix A**) or events organized in partnership, the exchange of experience, the opinions expressed and the conclusions drawn paved the way for approaching new research topics, finding new methods to deal with the various aspects related to training and educating in a spirit of respect for human rights.

The fact that foreign or domestic organizations and bodies taking interest in the field of human rights requested the Institute to participate with studies, presentations, reports, etc., in events they organized (see **Appendix B**) illustrates the good name the Institute enjoys both at national and at international level, a prestige gained through the rigour and the consistency with which the Institute got involved with the protection and the promotion of the fundamental freedoms and human rights.

It is worth mentioning that the Institute has constantly attracted in the events it organized participation and involvement of a large number of actors in the field of human rights from Parliament, the Government, governmental and non-governmental bodies, or international and regional organizations. By getting these actors involved, making them contribute with works, documents, presentations, dissertations or expertise or reports on behalf of the institutions and the organizations they represented, the Institute endeavoured to achieve better communication and closer collaboration for finding and implementing more effective solutions to improve the status of human rights in Romania.

The Romanian Institute for Human Rights organized a large number of meetings and debates devoted to the assertion, the promotion and the protection of human rights (see **Appendix A**) attended by personalities in the field of human rights from Romania and from abroad acknowledged for their contribution to popularization and promotion of human rights.

Non-Discrimination

The profound understanding of the universal character of human rights involves unconditioned and restriction-free acknowledgement of human diversity, of the civilizational elements which, whatever the differences between individuals belonging to different races, ethnicities, age groups, religious or other communities, offer no argument for attitudes of exclusion and discrimination or forms of intolerance and aggressiveness.

Pluralism and diversity should be regarded as a contemporary form of advance towards peace, tolerance and understanding among peoples. Diversity and the culture of diversity is not the

mere presence of different groups, but also acceptance of the differences exiting within the same group.

The Romanian Institute for Human Rights, as usual joined the campaign organized by the United against Racism Network on occasion of the European Week against Racism (12-21 March), by organizing debates that resulted in several concrete recommendations on combating racism and multiple discrimination.

It is worth mentioning in this respect the symposium on "Don't blame immigrants and refugees for all the problems challenging the European Union", organized in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance – North University of Baia Mare, the Romanian Association for the United Nations (ANUROM), IDEF, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", and the Romanian Association for the Rights of Older Persons (ARDOVT). Also, under the coordination of the Romanian Institute for Human Rights, Foundation "Adolescența" organized an essay contest on "Roots of a poisonous plant – discrimination".

The RIHR initiated a debate on the draft decision approving the programmes of national interest for the protection of the rights of the child in the period 2016-2018, launched by the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly. The debate was organized in partnership with the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia, the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum.

The RIHR's monitoring activities in relation to the rights of elderly persons and their long term caring in healthcare centres in Romania were also related to the topic of non-discrimination. Elderly persons belong to a vulnerable category facing increased risks of abuses or discriminations. These monitoring activities covered the time interval February-March 2016.

On 6 May 2016, on occasion of the National Day of Equality of Opportunities, the Romanian Institute for Human Rights organized a conference on "Equality of opportunities for men and women – a fundamental principle of human rights", in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance – North University of Baia mare, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Fourm", the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, and the Romanian Association for Women's Rights.

The participants in the Conference on "5 years since the adoption of Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence", organized on 11 May 2016 by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations and Association Clubul de la Cheia, debated aspects related to multiple discrimination and the risk to be discriminated against faced by vulnerable population categories, particularly women and girls belonging to minorities or seeking asylum.

The Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Ministry of Education and Scientific Research organized the 12th edition of the final stage of National Contest "Democracy and Tolerance" in the spirit of continuous education for respecting and promoting human rights. The event took place in Târgovişte between 25-28 July 2016.

The symposium of 1 August 2016 on "Zero tolerance for violence against women and domestic violence", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for Women's Rights, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum marked the second anniversary of the Convention of Istanbul on preventing and combating violence against women and domestic violence.

At the same time, it is worth mentioning the International Conference of Non-Discrimination and Equality of Opportunities – NEDES 2016, organized by the Chamber of Deputies Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues, the National Council for Combating Discrimination, Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest and with the participation of the Romanian Institute for Human Rights.

On request by Parliament's special commissions, the Institute expressed viewpoints in relation to several bills, including the bill on acknowledgement by the law of the civil partnership in Romania, modification of punishments provided for offences against sexual freedom and integrity.[3] In this respect, the RIHR referred to the international and regional documents on human rights, dignity, non-discrimination, freedom of expression, etc.

Rights of the child

The increased interest for the rights of distinctive categories of population, such as the rights of the smallest and most vulnerable human beings – children – is one of the priorities on the agendas of national and international institutions created to protect the promotion and the protection of the fundamental human rights.

In this respect, the RIHR organized several events, debates and discussions both with representatives of the public institutions having powers in the field and with representatives of the academic environment and non-governmental organizations. The meetings referred to aspects related to the improvement of the legislation in the field, the right to education, non-exploitation of labour, non-discrimination of certain categories of children (Roma, refugees, children with disabilities).

In consonance with this year's topic proposed by the United Nations Organization on occasion of the World Autism Awareness Day, the RIHR organized on 1 April 2016 a Conference on "Autism and the 2030 Agenda. Inclusion and Neurodiversity", in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare, and the Romanian Association for Women's Rights.

Obviously, the rights of the child also include the right to education, which is a key element for harmonious development and social integration. Literacy is one of mankind's greatest achievements. However, globally 860 million adults continue to be illiterate, while more than 100 million children do not attend any school. On occasion of the International Literacy Day, 8 September 2016, the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations (ANUROM) and Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", organized a roundtable on "Illiteracy – a social plague. Causes and countermeasures". The event joined together experts, researchers, representatives of the authorities, academic and university institutions, civic associations, governmental and non-governmental organizations. The dissertations and the debates pointed out that education, in general, is an important agent to promote peace and tolerance. A literate person can more efficiently fight against poverty, health problems and prejudices, can improve his/her income, can develop harmonious relationships with other people and, most important, can become aware of his/her own rights. The year 2016 was also the first year for the implementation of the Agenda for Sustainable Development 2030, and in this context activities devoted to increase literacy mean inclusion, a fair education quality and learning opportunities throughout one's life, but particularly for young and adult people.

Access to justice

Dispensation of justice, in any type of society or political regime, is indissociably linked to the idea of rule of law, which means not just to proclaim some values and general principles, but also to consistently implement the law. Apart from the actions that transpose the legal order into reality, it is imperatively necessary that a fundamental human right should be acknowledged and respected – access to justice, without limitations and restrictions.

In 2016, the RIHR organized several conferences, seminars and debates devoted to access to justice as a fundamental right. These include:

The 6th edition of the International Conference on "Efficiency of the legal norms – interpretation and application of the law" focused on prospects regarding interpretation and application of the law as a main topic for discussion. The event was organized by Christian University "Dimitrie Cantemir", the Faculty of Law of Cluj Napoca, in collaboration with the Romanian Institute for Human Rights, "George Bariţiu" History Institute of the Romanian Academy, the Socioal-Human Research Department, the Romanian Association

[3] PLx 8/2016.

of Penal Sciences, and the Institute of Administrative Sciences in the Republic of Moldova. The Conference was devoted to the challenges of the present decade. In this respect, the participants were briefed during the two days with topical issues related to the interpretation and the application of the law. It was pointed out that the magnitude and the multiplication of social activities demand all over the world for a set of legal norms. So, such aspects as protection of the data, international trade, environment issues, international military conflicts as well as family relations, property or the fundamental human rights are regulated at various levels.

The 3rd edition of the annual International Conference on "Justice and administrative law in an interdisciplinary approach", organized in partnership with the National School of Political and Administrative Studies, Faculty of Public Administration, University "Magna Graecia", Cantazaro, Italy, and University "Petru Maior", Târgu Mureş.

Conference on "Stand up for someone's rights today", organized on occasion of Human Rights Day by the Romanian Institute for Human Rights together with the Romanian Association for the United Nations. The event was devoted to the evolution of human rights, democracy and the rule of law in international and regional context, and the topics debated upon dealt with such issues as the functioning of democratic institutions, the efficiency and the independence of the judicial system, new human rights and their protection through international mechanisms.

The RIHR is a member of the Legal Working Group of the European Network of National Human Rights Institutions and took active part in the discussions related to the reform of the European Court of Human Rights as well as the promotion of the European Convention on Human Rights and the European Union Charter of Fundamental Rights.

Family

Family will be at the core of social life. It provides the welfare of its members, contributes to the education of the young and takes care of elderly persons. The central goals of Agenda 2030 for Sustainable Development focus on the eradication of poverty, promotion of economic prosperity, social development and the population's welfare and the protection of the environment. Family policies contribute to the fulfilment of Goals 1 and 5 in Agenda 2030, which refer to the fight against famine and poverty, provision of a healthy life and welfare for all ages by means of continuous education and achievement of gender equality. As in previous years, in 2016 the RIHR was active to promote and consolidate family supporting policies, while intensifying its research activities with a view to provide a theoretic basis for such policies, the emphasis being laid on combating and preventing poverty and social exclusion.

The activities devoted to the International Day of Families[4] included a debate on "Education and welfare", organized in collaboration with the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Association for the United Nations (ANUROM), the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, and the Romanian Association for Women's Rights.

The purpose of this roundtable was to increase the public awareness about the role of families in society, to promote the latest social-economic and demographic trends affecting the family nucleus, as well as to identify the key problems confronting contemporary families and find possible solutions to them. It was pointed out that the national family policies, which refer to various aspects of family life, though having potential, most often are not implemented properly so that they might actually contribute to the fulfilment of many national sustainable development goals.

The issue of reconciling personal and professional life in the family was debated and analyzed in order to identify the most efficient proposals and solutions in the framework of a Conference on "Opportunities and obstacles against the achievement of a reconciliation between family and professional life", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations (ANUROM) and Association Family Forum.

[4] The day of 15 May was declared by the General Assembly of the United Nations as the International Day of Families, by means of a resolution adopted in 1993. On proposal by the Romanian Institute for Human Rights and with the endorsement of the Romanian Patriarchate, the day of 15 May officially became the Romanian Family Day as well.

Also devoted to the topic of family rights was the roundtable of 11 July 2016 on "Investing in teenage girls" – which was also the theme proposed by the United Nations Organization for the celebration of the World Population Day. The event was organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum and Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu".

Combating trafficking in persons

An equally important topic on the agenda of the Romanian Institute for Human Rights is the respect, promotion and protection of the rights of persons who become victims of trafficking in human beings. In a context where the migration phenomenon is escalating, teenage girls, children, particularly those living in poor environments are facing this risk more and more frequently. By means of both its quarterly and the events organized on this topic, the RIHR presented to all those taking interest in the field (specialized governmental institutions, representatives of the legislative and the civil society) an analysis of the regional and the national instruments for preventing and combating trafficking in persons. In this respect, it is worth mentioning the Symposium on "Universal, regional and national instruments on trafficking in persons", organized to celebrate 65 years since the Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others has come into force, by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu" and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity.

Asylum and migration

Guaranteeing human rights through the documents adopted at international, regional and national levels also means protecting the rights of the persons who leave their country of origin. Fundamental rights have to be acknowledged to all persons, irrespective of their status: asylum seekers, refugees or immigrants. In this respect, the RIHR, by the researches it accomplished, the debates it organized and the viewpoints submitted to various parliamentary committees, has always tried to emphasize on the international and the regional regulations in the field and see them transposed into the national legislation.

In a context where migration has become an acute phenomenon, the RIHR organized in the year 2016 several events devoted to the refugee crisis and its handling. Thus, on 9 May 2016, a roundtable on "Europe 2016 and the handling of the most difficult challenge – the refugee crisis" took place. The event was organized in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare and the Romanian Association for the United Nations. At the same time, in the context of the efforts and the research activities the RIHR devoted to this topic, on invitation by the Chamber of Deputies Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues, representatives of the Romanian Institute for Human Rights participated in the debates on a dissertation on "Towards a reform of the common European asylum system and enhancing legal avenues to Europe – COM(2016)197" (8 June 2016).

The human rights clinic on migration was inaugurated on 10 June 2016 by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Faculty of Public Administration of the National School of Political and Administrative Studies, which represented an important achievement with the RIHR's activity in the field of asylum and migration. Also, on 17 June 2016, the RIHR organized a symposium on "The 65th anniversary of the Convention relating to the status of refugees".

On occasion of the 15th anniversary of Resolution 55/76 of the United Nations General Assembly, which provides that 20 June shall be celebrated as the World Refugee Day, on 21 June 2016, the RIHR hosted a roundtable on National and regional instruments on the rights of refugees", an event organized in collaboration with the Romanian Association for the United Nations and the Association Clubul de la Cheia.

The RIHR is member of the Working Group on Asylum and Migration of the European Network of National Human Rights Institutions, member of the Institute of European Law and member of the International Institute of Law of French Expression and Inspiration.

Right to health

The Romanian Institute for Human Rights (RIHR), in partnership with the Romanian Association for the United Nations and the

Chamber of Deputies Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues, and with the participation of the Centre Public Law and Administrative Sciences at SNSPA and of the Academic Society of Administrative Sciences, organized the debate on "World Health Day – Let's beat diabetes". The participants in the event were presented several essays on topical issues in the field: education for health, guarantee of children's right to health, immigrants' right to health, etc. The speakers emphasized on the importance of reducing inequalities in the field of healthcare, increasing the effectiveness and the quality of medical services, as well as the need for balance between financing and performance of healthcare services.

Rights of persons with disabilities

Promotion and protection of the rights of persons with disabilities will be a topical issue at national, regional and international levels. The main topics approached by the RIHR in 2016 referred to such issues as disability seen in terms of human rights, acknowledgement of the legal capacity, independent life and integration in the community, the rights of women with disabilities, the right to work, etc.

In this respect, the RIHR organized as number of meetings and debates. These include: the debate on "International and national regulations on the rights of persons with disabilities", organized by the Romanian Institute for Human Rights and the Faculty of Psychology and Education Sciences at University "Al. I. Cuza" of Iaşi; the debate on the draft government decision approving the programme of national interest on the protection and promotion of the rights of persons with disabilities "Inclusion through assistive technology", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations.

Aspects of the rights of persons with disabilities and the fight against discrimination were also analyzed in the framework of the Conference on "Autism and Agenda 2030. Inclusion and neurodiversity" which took place on 1 April 2016 and was organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity.

The Institute, together with other three European national human rights institutions, joined the European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI) project on identifying good practices with the implementation of the assisted decision making system, with reference to art. 12 in the CRPD. At the same time, the RIHR is member of the ENNHRI Working Group on the implementation of the CRPD, and the main topics for discussions in the framework of the Working Group on CRPD meetings in 2016 referred to issues related to the application of art. 12 of the Convention, the dialogue with the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities, recent ECtHR jurisprudence in the field, etc.

Also, the participants in the meeting of the EU Framework to promote, protect and monitor the implementation of UN CRPD at EU level with the national human rights institutions discussed aspects related to the role of monitoring mechanisms in the evaluation process of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. The RIHR also participated in the Working Forums annually organized by the European Commission on the implementation of art. 33 of the UN Convention.

Rights of elderly persons

The Institute participates, alongside other five similar national institutions in the European Union in the project "Human Rights of Older Persons in Long-Term Care" (2015-2017), coordinated by the European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI). The project aims to promote an approach on caring older persons in Europe in terms of human rights, to clarify the international and regional standards applicable in the field and to formulate recommendations for the decision-making actors at European level to optimize the protection of these persons and increase acknowledgement of the role of national human rights institutions in the field. In the year 2016, the Institute monitored eight national caring centres, 4 in the urban area and 4 in the rural area, 6 belonging to the public system and 2 to the private one, which resulted in a report. Also, the Institute's representatives participated in a number

of meetings and discussions devoted an analysis of the international and the regional regulations on the promotion and the protection of the rights of persons with disabilities, while organizing interviews with representatives of the central and the local authorities with powers in the field, and also interviews with representatives of non-governmental and professional organizations.

As regards the programme of national interest on "Increasing life quality of older persons in old persons homes", launched by the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly, the Romanian Institute for Human Rights initiated a debate in partnership with the Romanian Association for the Rights of Older Persons, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu" and the Romanian Association for Women's Rights.

IV. PUBLICATION OF REGULATIONS, DOCUMENTS, STUDIES AND RESEARCHES IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS

The Romanian Institute for Human Rights promotes training and information in the field of human rights for the benefit of public bodies, non-governmental organizations and natural persons, in relation to respecting, protecting and guaranteeing human rights through domestic and international regulations, institutions and mechanisms, practices and customs. It assumes the role to inform all those interested about the most recent scientific researches in the field of human rights, the international commitments assumed by Romania and the way they are accomplished. The Institute translates and publishes international documents which, by their topical nature, should be known by governmental and non-governmental institutions for the promotion and the protection of human rights.

Periodic publications

The quarterly "Drepturile Omului" includes studies, researches, articles and reports. The editors' area of interest extends to also include texts of national or international regulations of major significance in the field of human rights, which is not limited to a mere reproduction of the text but also offers an interpretation of the text; also, it includes jurisprudence in the field of the European Court of Human Rights and/or the national courts; finally, it includes articles devoted to several important institutions in the field of human rights.

The quarterly presents scientific and diversified analyses of the fundamental human rights, with emphasis on the relationships between the latter and the values, the principles, the norms and the standards to which the institutions, the mechanisms, the terms, the concepts and the methodological and technical trends are related. These should be added the news about various events in the field of human rights, notes and comments, book reviews in the field of human rights, the Institute's recent publications and brief presentations of the activities organized by the Romanian Institute for Human Rights or to which the Institute made a contribution.

Info IRDO, the monthly bulletin of information addressing a very large public, presenting topical news about events related to human rights, organized at national or international level. It also presents cases brought before the European Court of Human Rights and also before the Court of Justice of the European Union, in an attempt to meet the present-day needs of the civil society , of institutions, students, etc. It is also worth mentioning the columns devoted to recently adopted international documents.

Researches and volumes published in 2016

New compilations of documents and new research works were published under the patronage of the Romanian Institute for Human Rights.

Dreptul la fericire: drept fundamental al omului

The volume is part of a project devoted by the Romanian Institute for Human Rights to the right to happiness as a fundamental human right and includes, along with relevant international documents, the fourth *Report on the distribution of world happiness*.

The first report on the distribution of happiness in the world was published in April 2012, in supporting the summit on happiness and welfare organized by the United Nations based on General Assembly United Nations resolution 65/309 of 19 July 2011.

This Report, an update of the 2015 Report on the distribution of world happiness, is organized into four chapters: Setting the Stage; The Distribution of World Happiness; Promoting Happiness Ethics: The Greatest Happiness Principle; Happiness and Sustainable Development: Concepts and Evidence.

The study is an analysis of inequalities in the world in terms of welfare based on the distribution of happiness levels within societies and among them, showing that people do care for the happiness of others and showing how happiness is distributed; it refers to the Sustainable Development Goals (SDG), showing that the SDG Index helps to account for cross-national patterns of happiness even after controlling for GDP per capita and unemployment.

Educaţie, dreptul la educaţie şi educaţia pentru drepturile omului

The right to education is a fundamental human right belonging to the second generation of human rights, consecrated at international, regional and national levels. It is closely correlated to the other human rights while being essential to each individual's development according to the principles of interdependence and indivisibility and ultimately being responsible even for the sustainable development of society.

As shown in the first part of the study, the interdependence between the right to education and the other human rights is nowhere more evident than in the educational process. This is the reason why the right to education should be regarded as a right exercised both individually and collectively, in a group. This implies that the individual has both to be familiar with his/her fundamental rights and to acquire competencies and behaviours that allow him/her to enjoy these rights, to make use of them and also to contribute to their promotion, protection and observance.

The second part of the study is a presentation of the main international documents in the field and the measures aiming to encourage, facilitate and promote human rights education activities, such as the United Nations Decade for Human Rights Education (1995-2004); the International Decade for the Promotion of a Culture of Peace and Non-Violence for the Children of the World (2001-2010); the United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014); Agenda 2030 for Sustainable Development and the Education 2030 Framework for Action, etc.

The last part of the study points out the role of national institutions for the promotion of the right to education and human rights education, while making a presentation of the activity of the Romanian Institute for Human Rights.

Jus est ars boni et aequi

The volume, coordinated by the Romanian Institute for Human Rights and the Institute of Juridical Research "Acad. Andrei Rădulescu" of the Romanian Academy, is a most important collection of studies and researches relevant for the field of human rights. Thus, the first part is devoted to the general theory of law and deals with aspects related to the science of law, its defining features, as well as component elements of the system of juridical sciences, etc.

The chapter devoted to the international law presents and makes an analysis of important topics such as a historical view of the concept of common heritage of mankind, the role of the International Law Commission and the advance towards an international rule of law, the international protection of human rights in the context of the State's sovereignty.

The link between the part devoted to the international law and the one referring to the European law is provided by the study dealing with

the codification of human rights, the science of human rights being undeniably connected to all branches of law: international, comparative, constitutional, criminal, civil, administrative, etc. The very language in which human rights and the fundamental freedoms are expressed is the juridical language, for first of all they are notions of law. As pointed out in the study, there is a close connection between the science of human rights and the constitutional law, because the latter includes the constitutional laws which lay down human rights, that is, after all, rights which define the relationship between the State and the individual seen as a citizen. These laws define the area where the State may not interfere, where the State is bound to guarantee their observance and promote them, and it is also here that citizen's duties in his relationship with the State are laid down.

As far as the European law is concerned, the volume deals with aspects related to the responsibility of international organizations. The topics include: the European Union, the establishment of the law applicable in international civil lawsuits, theoretic and practical aspects related to the exceptions to the application of the principle of free circulation of goods, persons, services, capitals and payments, etc.

The right to healthcare and the reform of hospital medical services in Romania

The right to healthcare depends on the healthcare system. The way the healthcare system is organized is a decisive element for the health of the individual and the community, one that lays its imprint over man's entire lifespan, ever since birth (the safety of birth hospitals) down to the specific healthcare for old persons. A healthcare system's performance is given by the way healthcare funds are raised as well as the way they are distributed to the suppliers.

The first part of the study, entitled "The right to healthcare in light of human rights", presents the basic concepts and their evolution in time. The population's health issue is approached in terms of human rights as the effective right of every citizen to the protection and improvement his/her health which should be guaranteed by the State. The study goes through the institutions, mechanisms and instruments that guarantee the right to healthcare both at international level and in the European context.

The study analyzes the consecrated structural models of healthcare systems in the world that were the basis for the other systems developed by various countries. It also analyzes the development of the most important indicators that reflect at macro level the evolution of the population's health, and how the Romanian sanitary system proves its efficiency.

The quality of the medical services hospitals offer to the population and the latter's expectations is the topic of the third part of the study. The analysis is oriented now to the main suppliers of medical services, the various systems quality management for the medical services offered to the population as well as the accountability of the medical-sanitary personnel form a civil, material and criminal point of view, the latter in cases of malpraxis. One cannot speak about high quality services unless the limits of the professional accountability for each and every supplier of services are clearly defined.

The last part of the study includes proposals related to the modification of certain legal provisions adopted by the sanitary system, the increased role of the State's authorities in the administration of the public healthcare system, greater involvement of the civil society with the process of monitoring and improving the quality of the medical service, as well as sanctioning those suppliers of medical services for the population who fail to conform to the legal provisions.

Reports

- The annual report of the Romanian Institute for Human Rights for the year 2016 (Romanian language);
- The annual report of the Romanian Institute for Human Rights for the year 2016 (English language);
- Report on the evolution of the legislation in the field of human rights in the European Union and in Romania – 2016;
- Report on monitoring observance of the rights of old persons in healthcare centres in Romania.

V. THE DOCUMENTATION CENTRE

The activity of the Documentation Centre of the Romanian Institute for Human Rights, established under Law No. 9/1991, continued in the year 2016, the Centre providing documentation in the field of human rights to students, candidates for a Master Degree or a PhD title, researchers, representatives of governmental institutions and of the civil society. The Documentation Centre library stores a book inventory structured in 251 areas of research and interest, including specialized documents in the fields of law and human rights, national, regional and international instruments and mechanisms, as well as legal texts, documents belonging to the European law and legislation, history of law, comparative law, studies, publications as well as bibliographic references and volumes from various related fields.

Like in the previous years, the Documentation Centre of the Romanian Institute for Human Rights had an active exchange of information with international organizations, higher education institutions, NGOs and other organizations involved with the field of human rights.

The documentation Centre continued its collaboration with consecrated partners by renewing the existing contracts and partnership protocols. At the same time, new partners were co-opted, which allowed for a constant promotion of the activity of the Romanian Institute for Human Rights and its Documentation Centre, on the one hand, and the activity of the respective partner on the other hand. Thus, by means of these partnerships, the RIHR's Documentation Centre offered information, consultancy and professional advice in the field of human rights. Old partnerships were continued while new ones were concluded as well, including such partners as: Copy Ro – a company of collective copyright management, theoretical college Tudor Vladimirescu in Bucharest, Agrointelligence SISA, general school "Professor Ion Vişoiu" in Chitila. The partnership with Foundation Adolescența was renewed. In the framework of the partnership with the National Authority for Persons with Disabilities (ANPD) informative documentation was disseminated and several activities meant to promote the principles and the desiderata of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities were organized in cooperation with the RIHR in its capacity as independent mechanism monitoring the implementation of the Convention. As far as the access to education for all is concerned, a collaboration Protocol was concluded between the Romanian Institute for Human Rights and the Romanian National Association for the Deaf with a view to actively support policies related to the rights and freedoms of persons with hearing disabilities, and to better convey information to the public and the representatives of deaf people organizations and associations.

As usual, the RIHR Documentation Centre paid special attention to the partnership and collaboration with national libraries as well as specialized institutions from other countries, or belonging to international organizations of the kind, including: the Fundamental Rights Agency (FRA), whose trimestrial activity is constantly presented and illustrated in RIHR's quarterly "Drepturile Omului". It is particularly worth mentioning the partnership with Library Alexandrina in Alexandria, Egypt. The free dissemination of quarterly "Drepturile Omului" stirred the interest of law students and readers of Library Alexandrina due to the English and French abstracts of the articles. Other constant partners and collaborators of the Documentation Centre include: the Library of the Swiss Institute of Comparative Law – Lausanne, Switzerland; the Institute of European Law; the Library of the University of Leicester, Great Britain; the Library of the International Institute of Law of French Expression and Inspiration; AIDC; Library of the Law Faculty, University of Strasbourg, France; Library of the Catholic University of Louvain, Belgium; Library of he University of Potsdam, Germany; Library of the University of Padua, Italy; Library of the University of Luxemburg; Library of the University of European Studies, Republic of Moldova; Library of the Norwegian Centre for Human Rights; The Human Rights Centre in Finland; The Parliamentary Ombudsman of Finland.

As usual, there was a constant exchange of information and of publications with the UN Library of Geneva, New York and Vienna; The Library of Congress in Washington DC, USA; The National Library of the Czech Republic; The National Library of Madrid, Spain; and The National Library of Vienna, Austria.

At local level, the Institute's Documentation Centre is always in touch with the national county libraries, which receive the scientific review "Drepturile Omului" every three months, as well as the Institute's latest publications, all free of charge.

The Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues in the Chamber of Deputies and the Commission on Human Rights and Minorities Issues in the Senate, as well as the ministries with powers and tasks in the field of human rights, particularly the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly, asked the Documentation Centre for copies of the review "Drepturile Omului", publications published under the aegis of the RIHR as well as other special materials. This goes also with teachers' training centres, courts of appeal, first instance courts, tribunals as well as representatives of the General Parquet.

At the same time, the Romanian Institute for Human Rights organized several events devoted to the United Nations Day and Human Rights Day, on which occasions all participants in the events had the opportunity to pick copies of several issues of the scientific quarterly "Drepturile Omului" edited by the RIHR, whose contents could be used to assist the debates and the researches following these symposia and conferences.

The volumes and the reviews published by the Romanian Institute for Human Rights were disseminated in compliance with the legal provisions, that is, free of charge, to: The National Library of Romania, the Metropolitan Library, The Romanian Academy, The Central University Library, The Senate of Romania, The Chamber of Deputies, The Constitutional Court, The Superior Council of Magistracy, The High Court of Cassation and Justice, The Legislative Council, The Government of Romania, ministries and national institutions, The National Council of SANITAS Federation, and also to: universities taking interest in the field of human rights, Ecologic University "Dimitrie Cantemir", The National School of Political and Administrative Studies, University Ovidiu of Constanța, University Alexandru Ion Cuza of Iaşi, The UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance of the North University of Baia Mare, The Teachers' Training Centre in Bucharest, The Teachers' Training Centre in Cluj, etc.

In addition, the scientific review "Drepturile Omului" was distributed free of charge to those taking interest in the field of human rights who participated in the events organized by the Romanian Institute for Human Rights during the year 2016: the International Day for the Elimination of Racial Discrimination (21 March), the European Action Week Against Racism (14-22 March), the United Nations Day, Human Rights Day, etc.

The Documentation Centre continued its collaboration in terms of information and documentation with the specialized agencies of the United Nations: UNESCO, UNICEF, UNHCR, ILO and WHO, the Office of the High Commissioner for Human Rights in Geneva, as well as the Council of Europe, the European Court of Human Rights, the European Social Charter Secretariat, the European Court of Justice, the International Academy of Comparative Law, the Centre for International and European Studies the European Union Agency for Fundamental Rights, the Parliamentary Ombudsman of Finland, the Institute of European Law, the International Institute of Law of French Expression and Inspiration.

In 2016, the number of readers who attended the Documentation Centre increased as compared to the preceding year, going up to nearly 3000 readers. The Centre's Library was used by members of the teaching staff, magistrates, lawyers, candidates for a Doctor's Degree, candidates for a Master's Degree, students taking interest in the scientific literature devoted to the national and the international law, in the field of human rights or other related fields. The book inventory was enriched with extremely useful publications, of the latest generation, which assist the comparative study of several disciplines in light of human rights, such as: „Noul cod de

procedură civilă"; „Elemente de dreptul urbanismului în România şi Uniunea Europeană"; „Dreptul tratatelor"; „Drept penal social"; „Analiza infracţiunilor din domeniul muncii şi securităţii sociale"; „Liberarea condiţionată în noile coduri"; „Procesul legislativ"; „Marea divizare. Societăţile inegale şi ce putem face în privinţa lor"; „Donaţia în dreptul european. Aspecte de drept comparat"; „Comunicarea judiciară eficientă. Ghid practic de metodologie a cererilor persuasive în instanţă".

The RIHR also provides a virtual library available to those interested, partners from abroad, o persons with motion disabilities and cannot come to the Documentation Centre. The virtual library can be easily accessed on the Institute's webpage – www.irdo.ro, active since 2007, and includes most of the specialized publications in the field of human rights issued under the auspices of the RIHR, the collection of the scientific quarterly "Drepturile Omului", as well as jurisprudence, which offers a wide range of particular cases solved by the European Court of Human Rights. Unfortunately, both for circumstantial reasons and also due to the fact that Law No. 9/1991, regulating the functioning of the Romanian Institute for Human Rights, provides for no IT position, the Institute's webpage has become inactive in the second half of the year 2016. At present, it can still be accessed but cannot be updated, while facing the risk to become inoperative in case of some technical disorders, which means that both the Institute's webpage and the internet connection and the e-mail service become inoperative.

An important aspect of the Documentation Centre's activity refers to documentation, information and dissemination, catalysts facilitating the organization and running of conferences, symposia, debates and roundtables, as well as the collaboration with national institutions and the civil society. The documentation Centre is an important link for the Institute's contribution to a modern, scientific and responsible approach in terms of the protection and respect of human rights and to better awareness about these rights at national, regional and international levels, by constantly providing information about the hottest problems challenging human rights at all levels.

Public Relations

As mentioned above, the RIHR Documentation Centre kept its Library open for the public, the year 2016 scoring approximately 3000 readers.

Also, the Romanian Institute for Human Rights was contacted in 2016 by citizens from all over the country, either by means of direct hearing at the Institute's headquarters, or by phone calls asking for consultancy, or by sending petitions by means of the regular mail. The citizens' petitions and complaints referred to a wide range of issues related to the violation of human rights, the RIHR being asked to recommend the most effective methods of clarification, as well as details about the procedure to be followed for filing formal complaints and petitions to the authorities, requesting solutions for those violations.

The Institute's representatives replied to these numerous applications, guiding the petitioners towards solutions, offering legal opinions on how to formulate memoranda and complaints and how to submit them to the competent bodies.

The most frequent complaints and petitions referred to the poor living conditions offered in penitentiaries to persons deprived of liberty. Many petitioners, who had exhausted all actions at law, were advised with regards to the procedure of filing petitions to the European Court of Human Rights. The most frequents aspects to be found in the complaints was failure to respect the right to property, the refuse to vest in possession in relation to certain pieces of land, non-compliance with certain court orders, complaints related to the recalculation of pensions, denial of social aid, intimations related to the failure of the competent authorities to partially or fully honour certain pecuniary rights derived from the social protection legislation (the aid for various disadvantaged categories, children's allowances, etc.), violations of the rights of the child, malpraxis, violations of the labour legislation, complaints coming from natural persons related to the evolution of trials or failure to conclude them within a reasonable period of time. There also were petitions or complaints referring to the execution of punishments in penitentiaries, petitions pertaining to the violation of equality of opportunities, violations of the rights of persons belonging to national minorities or religious cults; both the persons who came themselves to the RIHR headquarters and the 500 persons who contacted

us by phone were offered advice and guidance. The petitioners were provided with documentation on the domestic legislation in force in the respective field of interest. In approximately 80% of the registered cases of written petitions, RIHR was able to assist the petitioners guiding every person toward the competent body or making a recommendation as to what institution the petitioner should apply to. Most petitions were redirected to the institutions and bodies authorized to solve the respective problem or petition, including: the Ministry of Justice, the National Authority for the Restitution of Properties, the Public Ministry, prefect's offices, local councils, mayor's offices, penitentiary directorates.

Commitment to human rights issues, responsibility and professionalism contributed to RIHR's increasing prestige in the eyes of the beneficiaries and the human rights institutions from Romania and from abroad.

The Institute's activity entirely devoted to the protection and promotion of human rights, its fruitful collaboration with national and international human rights institutions, contributed to RIHR's great prestige amongst consultancy seekers with regard to the means of appeal in cases of human rights violations.

As a result, a large number of domestic and international bodies invited the Institute to become, through representatives of its staff, a member of their working or steering structures. Here are a few examples: RIHR is member of the National Bioethics Commission of UNESCO; it acted as independent mechanism monitoring the implementation of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, collaborating with the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly and the NGOs in the field.

At international level, in recognition of the efforts taken by RIHR to promote human rights, the Institute or its representatives were elected as members of various structures of international bodies, such as: member of the World Federation of United Nations Associations; member of structures belonging to the United Nations, the Council of Europe, the European Union Agency for Fundamental Rights; member of the Steering Committee of the International Institute of Law of French Expression and Inspiration (IDEF); member of the working groups on justice, the implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, on migration and education, in the framework of the European Network of National Human Rights Institutions.

RIHR's scientific researches are members of the working groups of the European Union Agency for Fundamental Rights and some of them were designated experts of UNESCO, OSCE, the Council of Europe and the European Union, in this capacity participating as rapporteurs or section moderators at scientific events devoted to human rights.

APPENDIX A

SELF-MANAGED ACTIVITIES AND EVENTS ORGANIZED IN COLLABORATION

Conference on "Opportunities and obstacles against the achievement of a reconciliation between family and professional life", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations (ANUROM) and Association Family Forum (14-15 January 2016)

Seminar on "The International Holocaust Remembrance Day", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare, (26 January 2016)

Conference on "The Holocaust and Human Dignity" – the theme proposed by the United Nations Organization for the remembrance activities organized on occasion of the International Holocaust Remembrance Day,

organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Ecologic University of Bucharest (27 January 2016)

Conference on "The technological progress and the new challenges for the right to data protection", organized on occasion of the European Data Protection Day by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity (28 January 2016)

Conference on "Education for tolerance", organized by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum and the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young on occasion of the School Day of Non Violence and Peace (29 January 2016)

Debate on the draft decision approving the programmes of national interest for the protection of the rights of the child in the period 2016-2018, launched by the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum (5 February 2016)

Conference on "A Just Transition – environmentally sustainable economies and societies", the theme proposed by the United Nations for the World Day of Social Justice, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations (20 February 2016)

Symposium on "The mother language – an indestructible structural element of education", organized on occasion of the International Mother Language Day by the Romanian Institute for Human Rights (21 February 2016)

Monitoring activities related to the rights of older persons and long term caring in the domestic caring centres, organized by the Romanian Institute for Human Rights (25 February 2016)

Debate on "Increasing life quality of older persons in old persons homes", launched by the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the Rights of Older Persons, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu" and the Romanian Association for Women's Rights (29 February 2016)

Monitoring activities related to the rights of older persons and long term caring in the domestic caring centres, organized by the Romanian Institute for Human Rights (2-4 March 2016)

Presentation of volumes edited by the Romanian Institute for Human Rights and information on human rights at the Teachers' Training Centre of Bacău (7-8 March 2016)

Monitoring activities related to the rights of older persons and long term caring in the domestic caring centres, organized by the Romanian Institute for Human Rights (8 March 2016)

Meeting of the General Council of the Romanian Institute for Human Rights (15 March 2016)

Presentation of volumes edited by the Romanian Institute for Human Rights and information on human rights at the Teachers' Training Centre of Focşani (16-17 March 2016)

Debate on the European Platform Tackling Undeclared Work, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, the National School of Political and Administrative Studies, the Ecologic University and the Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest (17 March 2016)

Essay contest on "Roots of a poisonous plant – discrimination" and a questions-and-answers session organized by Foundation "Adolescența" and the Romanian Institute for Human Rights in the framework of the European Action Week Against Racism – 12-21 March (19 March 2016)

Symposium on "Don't blame immigrants and refugees for all the problems challenging the European Union", organized by the Romanian

Institute for Human Rights in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance – North University of Baia Mare, the Romanian Association for the United Nations, IDEF, Association Clubul de la Cheia, the Romanian Association for the Rights of Older Persons and the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment on occasion of the International Day for the Elimination of Racial Discrimination (21 March 2016)

Monitoring activities related to the rights of older persons and long term caring in the domestic caring centres, organized by the Romanian Institute for Human Rights (21-23 March 2016)

Roundtable on "Water and human activities", organized on occasion of the World Water Day by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment, the Romanian Association for the United Nations and Association Clubul de la Cheia (22 March 2016)

Conference on "Autism and the 2030 Agenda. Inclusion and Neurodiversity", the theme proposed by the United Nations Organization for marking the World Awareness Autism Day, organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, and the Romanian Association for Women's Rights (1 April 2016)

Conference on "Let's beat diabetes" – the logo chosen this year by the United Nations Organization for celebrating the World Health Day, organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Chamber of Deputies – Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues, Romanian Association for the United Nations, with the participation of the Centre Public Law and Administrative Sciences at SNSPA and of the Academic Society of Administrative Sciences (7April 2016)

Course on "Interpretation and implementation of the Convention and its additional Protocols. Jurisprudence of the ECtHR", organized by the Romanian Institute for Human Rights (11-12 April 2016)

The social-human sciences Olympics, national stage, organized by the Ministry of Education and Scientific Research in partnership with the Romanian Institute for Human Rights and the Teachers' Training Centre of Tulcea (18-22 April 2016)

Debate on "Issues related to the author's right, the copyright and human rights", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with COPYRO – Collective Management Organisation for Copyright on occasion of the World Book and Copyright Day (21 April 2016)

Roundtable on "Trees for the Earth!", the theme proposed by the United Nations Organization to celebrate Earth Day 2016, organized by the Romanian Institute for Human Rights together with the Ecologic University and the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment (22 April 2016)

Inauguration of FRA Information Centre at the Ecologic University of Bucharest, organized by the Romanian Institute for Human Rights and the Ecologic University (27 April 2016)

Symposium on "Access to Information and Fundamental Freedoms: This Is Your Right!", the theme proposed by the United Nations Organization to mark the World Press Freedom Day, organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations (4 May 2016)

Conference on "Equality of opportunities and treatment for women and men – a fundamental principle of human rights", organized on occasion of the National Day for Equality between Women and Men by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance – North University of Baia Mare, the Association for the Promotion of Family Rights - Family Forum, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, the Romanian Association for Personal Freedom

and Human Dignity and the Romanian Association for Women's Rights (6 May 2016)

Roundtable on "Europe 2016 and the handling of the most difficult challenge – the refugee crisis", organized on occasion of Europe Day by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare and the Romanian Association for the United Nations (9 May 2016)

Conference on "5 years since the adoption of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations and Association Clubul de la Cheia (11 May 2016)

Conference on "Families, healthy life and sustainable future", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Association for Women's Rights, and the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young on occasion of the International Day of Families and the National Day of Romanian Families (16May 2016)

Symposium on "Digital accessibility – a big step towards digital inclusion", organized on occasion of the Global Accessibility Awareness Day by the Romanian Institute for Human Rights, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, North University of Baia Mare, the Romanian Association for Women's Rights, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity (19 May 2016)

Fifth edition of the International Conference "The Efficiency of Legal Norms" on "The Science of Law – In the Vanguard or the Rearguard of Social, Political and Economic Phenomena?" organized by the Faculty of Law at Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest in partnership with the Romanian Institute for Human Rights, "George Barițiu" Institute of History of the Romanian Academy, the College of Doctors Cluj Napoca, the Romanian Society of Authors and Publishers of Scientific Works, the Intellectual Property Rights Scientific Association, the Institute of Administrative Science of the Republic of Moldova, the Romanian Association of Penal Sciences, the National Supervisory Authority for Personal Data Processing, Eco Foundation Romania, the National Institute for Training and Improvement of Lawyers – Cluj Territorial Centre, and Alumni Association "Dimitrie Cantemir" at Christian University Cluj (26-28 May 2016)

Inauguration of FRA Information Centre at the Faculty of Law of Cluj-Napoca of Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest, organized by the Romanian Institute for Human Rights and the Ecologic University and the Faculty of Law of Cluj-Napoca (28 May 2016)

Debate on "Zero tolerance for the illegal wildlife trade", a theme recommended for this year's World Environment Day by the United Nations Environment Programme (UNEP), organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations and the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment and devoted to the World Environment Day (3 June 2016)

Roundtable on "Sustainable use of components of biological diversity", organized in the framework of the events devoted to the World Environment Day by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment and Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu" (6 June 2016)

Inauguration of the human rights clinic on migration at the Faculty of Public Administration of the National School of Political and Administrative Studies by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the NSPAS (10 June 2016)

Symposium on "The 65th anniversary of the Convention relating to the status of refugees – Refugees' rights in Romania", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian

Association for Women's Rights, the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity and Association Clubul de la Cheia on occasion of the World Refugee Day (17 June 2016)

Roundtable on "National and regional instruments on for the rights of refugees", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations and Association Clubul de la Cheia on occasion of the 15th anniversary of United Nations General Assembly's Resolution 55/76 providing that 20 June shall be celebrated as the World Refugee Day (21 June 2016)

Roundtable on "Investing in teenage girls" – which was also the theme proposed this years by the United Nations Organization for the celebration of the World Population Day, organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum and Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu" (11 July 2016)

Debate on "The value added tax in Romania. Practical issues regarding the tax collection system", organized by the Romanian Institute for Human Rights, the National School of Political and Administrative Studies, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity (14 July 2016)

Roundtable on "Normative blueprints in the European Union regarding the compliance framework for public institutions", organized by the Romanian Institute for Human Rights, the National School of Political and Administrative Studies, and Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu" (20 July 2016)

The 22nd edition of the final stage of National Contest "Democracy and Tolerance", organized at Târgovişte by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Ministry of Education and Scientific Research (25-28 July 2016)

The 22nd edition of the courses of the International University of Human Rights with the theme "Human rights: realities and prospects", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, and Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", with the participation of members of IACL, ELI, IDEF (23-27 July 2016)

Symposium on "Universal, regional and national instruments on trafficking in persons", organized to celebrate 65 years since the Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others has come into force, by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity (25 July 2016)

Conference on "Business and human rights", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", and the Romanian Association for Women's Rights (28 July 2016)

Conference on "The rights of refugees in the present-day European context", organized by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity on occasion of the 65th anniversary of the Convention Relating to the Status of Refugees the celebration of 15 years since Romania has ratified the Convention (28 July 2016)

Symposium on "Zero tolerance for violence against women and domestic violence", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for Women's Rights, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum to mark the second anniversary of the Convention of Istanbul on preventing and combating violence against women and domestic violence (1 August 2016)

Roundtable on "Let's build a better world by involving the youth", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations on

occasion of the International Youth Day. The event was meant to examine the complex situations young people are facing in present-day society (10 August 2016)

Debate on the draft government decision on approving the programme of national interest for the protection and the promotion of the rights of persons with disabilities, "Inclusion through assistive technology", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, and the Romanian Association for Women's Rights (11 August 2016)

Roundtable on "Illiteracy – a social plague. Causes and countermeasures", organized on occasion of the 65th anniversary of the International Literacy Day by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations and Association Clubul de la Cheia (8 September 2016)

Debate on "Democracy in the prospect of the year 2030", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", and the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity on occasion of the International Day of Democracy and the 19th anniversary of the Universal Declaration on Democracy (15 September 2016)

Debate on "Traditional craft – its contribution to the preservation of the cultural heritage", organized by the Romanian Institute for Human Rights in collaboration with the Romanian Association for the United Nations, Association Family Forum, and the Romanian Association for Women's Rights on occasion of the European Heritage Days (16 September 2016)

Conference on "The Sustainable Development Goals: Building Blocks for Peace", the theme proposed this year by the United Nations Organization for celebrating Peace Day, organized by the Romanian Institute for Human Rights and the Romanian Association for the United Nations (21 September 2016)

Debate on the draft government order approving the bio-psycho-social criteria for assessing the degree of disability and the methodology of their implementation launched by the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly and organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Romanian Association for the Rights of Older Persons, Association Clubul de la Cheia, and the Romanian Association for Women's Rights (22 September 2016)

Symposium on "Linguistic diversity – European Union's cultural heritage", organized on occasion of the European Day of Languages by the Romanian Institute for Human Rights, Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, and the Romanian Association for Women's Rights (26 September 2016)

"Multilingualism and intercultural understanding in the European Union" was the theme of the roundtable organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations and Association Clubul de la Cheia on occasion of the European Day of Languages (27 September 2016)

Roundtable on the Project launched by the Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly regarding the establishment of the monthly support contribution owed by disabled adults assisted in public residential centres for adult disabled persons or by their guardians and the methodology for establishing the amount of such contribution, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia, Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Romanian Association for Women's Rights, the Romanian Independent League for the Rights of the Child and the Young, and the Romanian Association for the Rights of Older Persons (29 September 2016)

Conference on "Take a Stand Against Ageism", the theme proposed this year by the United Nations Organization to celebrate the International Day of Older Persons, organized by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for the United Nations, the Romanian Association for the Rights of Older Persons, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum (3 October 2016)

Roundtable on "Valuing Teachers, Improving their Status", the theme chosen by the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO) to mark the World Teachers' Day, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, the Romanian Association for the United Nations, the National School of Political and Administrative Studies, Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest, and the Ecologic University (5 October 2016)

Symposium on "Decent work – the essence of sustainable and fair development", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Association for Women's Rights, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum (7 October 2016)

Roundtable on "Psychological first aid and the support people can provide to those in distress", the theme proposed by the World Federation for Mental Health to mark World Mental Health Day 2016, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, Association Clubul de la Cheia "Victor Dan Zlătescu", the Romanian Association for Women's Rights, and the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum (10 October 2016)

Roundtable on "Moving from humiliation and exclusion to participation: Ending poverty in all its forms" – this year's theme proposed by the United Nations Organization for the International Day for the Eradication of Poverty, organized by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for the United Nations, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, and the Romanian Association for Women's Rights (17 October 2016)

Conference on "Trafficking in persons – trends and challenges in fighting this phenomenon", organized on occasion of the EU Anti-Trafficking Day by the Romanian Institute for Human Rights, the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance, the Romanian Association for the United Nations, and Association Clubul de la Cheia (18 October 2016)

18th edition of the International Symposium on "The spiritual dimension of human rights. Education for values", organized by University "Al. I. Cuza" of Iaşi in partnership with the Romanian Institute for Human Rights, the Metropolitan Church of Moldova and Bucovina, the Roman-Catholic Bishopric and the Lifelong Learning Institute (20-22 October 2016)

Symposium on "The 71st anniversary of the United Nations and the 17 Goals of Agenda 2030 for the eradication of poverty and sustainable development regarding education, environment, healthcare, and energy for the next years", organized by the Romanian Institute for Human Rights, the Romanian Association for the United Nations, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, and the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment on occasion of the United Nations Day (24 October 2016)

Debate on "International and national regulations on the rights of persons with disabilities", organized by the Romanian Institute for Human Rights and the Faculty of Psychology and Education Sciences at University "Al. I. Cuza" of Iaşi (28-29 October 2016)

The 2016 National Exhibition of Didactic Creativeness organized by the Ministry of Education and Scientific Research in partnership with the Romanian Institute for Human Rights and the Teachers' Training Centre of Cluj-Napoca (31 October 2016)

Consultation meeting on promoting and developing educational programmes and activities related to human rights in the pre-university

educational system organized by the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance and the Romanian Institute for Human Rights (10 November 2016)

Meeting on activities promoting human rights at university level organized by the Faculty of Law of Cluj-Napoca at Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest and the Romanian Institute for Human Rights (11 November 2016)

Roundtable on "Education for tolerance", organized on occasion of 20th anniversary of the International Day for Tolerance and the 30th anniversary of the Declaration of Principles on Tolerance by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance and the Romanian Association for the United Nations (16 November 2016)

Conference organized in the framework of the Project on "Human Rights – universality or privilege?" by General School "Ion Vişoiu" in partnership with the Romanian Institute for Human Rights and Culture House "Tudor Arghezi" of Chitila (24 November 2016)

Conference on "Violence against women – a serious violation of human rights", organized by the Romanian Institute for Human Rights in the framework of the UNiTE to End Violence against Women campaign – initiated by the United Nations Secretarul General, which takes place every year between 25 November – 10 December; also called "16 Days of Action Opposing Violence Against Women", the campaign starts on the International Day for the Elimination of Violence against Women and ends on Human Rights Day (25 November 2016)

Jurying the exhibits presented at the national exhibition on didactic creativeness, "EXPO 2016 – Cluj", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Ministry of Education and Scientific Research and the Teachers' Training Centre of Cluj-Napoca (28 November 2016)

Debate on the Marrakech Action Proclamation for Our Climate and Sustainable Development adopted by the Marrakech Climate Change Conference of 7-18 November 2016, organized by the Romanian Institute for Human Rights and the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment (28 November 2016)

Symposium on "Achieving 17 Goals for the Future We Want", this year's theme proposed by the United Nations Organization to celebrate the International Day of Persons with Disabilities and the 10th anniversary of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the Romanian Association for the United Nations, the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum, and Association Clubul de la Cheia (5 December 2016)

Symposium on "National, regional and international instruments for combating all forms of violence against women and protecting the victims of domestic violence", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance and the Romanian Association for the United Nations in the framework of the "UNiTE to End Violence against Women" campaign (6December 2016)

Conference on "Stand up for someone's rights today!", organized by the Romanian Institute for Human Rights in partnership with the UNESCO Chair for Human Rights, Democracy, Peace and Tolerance and the National School of Political and Administrative Studies on occasion of the Human Rights Day (9 December 2016)

Awareness raising and information campaign on human rights called "Letter to passers-by", organized on occasion of the Human Rights Day by the Association for Intercultural Dialogue in partnership with the Romanian Institute for Human Rights and the School Inspectorate of the Municipality of Bucharest, held in Curtea de Argeş with the participation of National College "Vlaicu Vodă", and in Bucharest with the participation of National College "Ion Luca Caragiale", National College "Mihai Eminescu", National College "Octav Enicescu", Technologic High School "Mircea Vulcănescu", Theoretic High School "Ion Barbu", and Bulgarian Theoretic High School "Hristo Botev" (10 December 2016)

4th edition of the International Conference on "The European culture of human rights. The right to happiness", organized by Christian University "Dimitrie Cantemir" of Bucharest, the Romanian Academy, the International Institute for Human Rights and the Romanian Institute for Human Rights 15-17 December 2016)

APPENDIX B

PARTICIPATION IN OTHER EVENTS

Debate on "The Court of Arbitration for Sport and the Code of Sports-related Arbitration", organized by Christian University "Dimitrie Cantemir" – Master's Degree in International Law, in partnership with the Romanian Association for Law and European Affairs (13 January 2016)

Course on "Labour Code 2016" organized by Expert Aktiv Group (14-17 January 2016)

Symposium on "Protection of employees' personal data in the work relationships", organized at Parliament Palace by the National Supervisory Authority For Personal Data Processing on occasion of the European Data Protection Day (28 January 2016)

Debate on "Elective autocracy versus parliamentary democracy", organized by the Institute of Juridical Research "Acad. Andrei Rădulescu" of the Romanian Academy (4 February 2016)

Course on "The payroll manager position", organized by Expert Aktiv Group (18-21 February 2016)

Debate on "The immigrant wave – a new test for the EU Member States? The way Romania responds to the new social-political challenges!", organized by the European Commission Representation in Romania in partnership with Liderjust Association, , ARDAE Association, and Association Romania US Alumni (23 February 2016)

National Conference on "Open education – accessibility and innovation", organized by the Association for the Promotion of Open Education, Faculty of Political Sciences at the National School of Political and Administrative Studies and County School Inspectorates of Braşov and Tulcea (11 March 2016)

International seminar on "The Sustainable Development Goals in Asia and Europe – Agenda 2030 for Sustainable Development", organized by the National School of Political and Administrative Studies in collaboration with Asia-Europe Environment Forum (17 March 2016)

Workshop on "European Language Resource Coordination, ELRC) in Romania", organized by the European Commission Representation in Romania 23 March 2016)

Conference-debate on "European Brussels. Romanian context", organized by the Centre for EU Communication Studies at the National School of Political and Administrative Studies (30 March 2016)

Scientific communications session on "The Romanian legal environment – between tradition and reform", organized by the Faculty of Law and Administrative Sciences at the Ecologic University of Bucharest on occasion of the university's 26th anniversary (5 April 2016)

Conference on the rights of elderly persons and the implementation of article 19 of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities regarding independent life and integration in the community, hosted by the UN Committee on the rights of persons with disabilities (7-8 April 2016)

15th working session of the United Nations Committee on the rights of persons with disabilities, organized by the European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI) in collaboration with the European Commission and the European Centre for Social Welfare Policy and Research (7-9 April 2016)

Event celebrating the International Romani Day, organized by organization "Salvați Copiii" in collaboration with the Ministry of Education and Scientific Research (8 April 2016)

Banking Law Conference on "Over-indebtedness of bank loan consumers. Causes, effects, solutions", organized by the Faculty of Law at the West University of Timişoara in collaboration with the European Association for Banking and Financial Law – Romania (AEDBF) (8 April 2016)

Debate on "The Advocate of the People – prospects for reform", organized on occasion of the finalization of Project "The Citizens' Rights Defending Network – We need an efficient Advocate of the People!" by APADOR-CH, the National Association of Citizens Advice Bureaux (NACAB) and ActiveWatch with the participation of representatives of the Helsinki Committee – Norway, Norway's National Human Rights Institution, and the Norwegian Ombudsman (13 April 2016)

The OSCE Supplementary Human Dimension Meeting on "Policies and Strategies to Further Promote Tolerance and Non-Discrimination", organized in Vienna (14-15 April 2016)

Meeting with representatives of the civil society organized by the National Authority for Persons with Disabilities (21 April 2016)

Conference on "Earth Day 2016", organized by the Ecologic University of Bucharest (22 April 2016)

3rd edition of the event called "The EU Member States market", organized by the Ministry of Foreign Affairs on occasion of Europe Day (7 May 2016)

Roundtable on "Switzerland and European Union – challenges and opportunities for a non EU member", organized by the National School of Political and Administrative Studies on occasion of Europe Day, having with the participation of the President of the National Council of the Swiss Confederation, Ms Christa Markwalder, as guest of honour (9 May 2016)

2nd World Conference on "The Protection of Environment through Criminal Law", organized by the International Association of Penal Law, the Institute of Juridical Research "Acad. Andrei Rădulescu" of the Romanian Academy, the Romanian Association of Penal Sciences, and the Ecologic University of Bucharest (18-20 May 2016)

Conference on "Towards a European pillar of social rights", organized by the European Commission Representation in Romania (19 May 2016)

Monthly meeting with representatives of the civil society on "Digital accessibility – a certain way to inclusion", organized by the National Authority for Persons with Disabilities on occasion of the Global Accessibility Awareness Day (19 May 2016)

Public diplomacy event devoted to the World Day for Cultural Diversity for Dialogue and Development, organized by the Ministry of Foreign Affairs in partnership with the Chamber of Deputies and the Department for Interethnic Relations under the aegis of the United Nations Alliance of Civilizations (UNAOC) in the context of the 60th anniversary of Romania's accession to UNESCO (19 May 2016)

Participation in the meeting of the Chamber of Deputies Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues debating on the Communication entitled "Towards a reform of the common European asylum system and enhancing legal avenues to Europe" – COM(2016) 197 (8 June 2016)

International Conference on "Europe adrift. From unity in diversity to diversity without unity – Legal, social, political, economic and cultural effects", organized by the Petroleum-Gas University of Ploieşti – Centre for Legal and Social-Administrative Studies and Research, the Romanian Association for Law and European Affairs (RALEA), the Society of Legal and Administrative Sciences, "Paul Negulescu" Institute of Administrative Sciences in Sibiu, the Institute of Administrative Sciences of the Republic of Moldova, and the Appeal Court of Ploieşti (10 June 2016)

Forum for the implementation of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), an event organized every year by the European Commission in partnership with the European Disability Forum, which joins together representatives of the institutions responsible for implementing and monitoring the implementation of the CRPD at both national and European levels (10 June 2016)

Monthly meeting with representatives of the civil society on "Assessment of the degree and type of disability", organized by the National Authority for Persons with Disabilities on occasion of the Global Accessibility Awareness Day (23 June 2016)

11th Congress of Societas Iuris Publici Europaei (SIPE) on "Immigration: New challenges for Europe, for State Sovereignty and for the Rule of Law and the Welfare State", organized, under the high patronage of the European Commissioner for Migration, Home Affairs and Citizenship, Dimitris Avramapoulos, bythe Faculty of Law at the University of Bucharest in collaboration with the Research Institute of the University of Bucharest and the Regional Francophone Centre for Advanced Research in Social Sciences (CeReFREA) (30 June-2 July 2016)

Debate on "Rights, Respect, Reality: the Europe of Values in Today's World", organized by the European Union Agency for Fundamental Rights (29 August 2016)

Annual Conference and General Assembly of the Institute of European Law, organized in partnership with the Faculty of Law of the University of Ferrara (7-9 September 2016)

Symposium on "Equality of treatment for male and female workers. Application of Directive 97/81/EC", organized by the Association for the Promotion of Family Rights – Family Forum and the Romanian Association for Women's Rights (16 September 2016)

Linguistic Fair organized by the European Commission Representation in Romania together with members of the EUNIC Romania Network – The European Union National Institutes for Culture (EUNIC) on occasion of the European Day of Languages (24 September 2016)

Debate on the national Report on discrimination for the Congress of the International Academy of Comparative Law, organized by the Romanian Association for the United Nations with the participation of Family Forum, the Romanian Association for the Human Rights to a Healthy Environment, the Romanian Association for Personal Freedom and Human Dignity, Association Clubul de la Cheia, APADOR-CH and the Romanian Institute for Human Rights (27 September 2016)

4th International Conference "STRATEGICA 2016", organized by the National School of Political and Administrative Studies – Faculty of management in partnership with the National Bank of Romania and the International Association for Knowledge Management (20-21 October 2016)

Annual scientific session on "Modernization of the Romanian law – between desideratum and reality", organized by the Ecologic University of Bucharest – Faculty of Law and Administrative Sciences (25 October 2016)

National Conference of the Romanian National Council on Disability on "An accessible Romania in a barrier-free Europe" and initiation of the procedures for the elaboration of the Civil Society Alternative Report on the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (26 October 2016)

Course on "Solutions with the application of the provisions in the Labour Code 2016", organized by Expert Aktiv Group (3-6 November 2016)

Course on "Bookkeeping in public institutions", organized by Expert Aktiv Group (10-13 November 2016)

United Nations Annual Forum on "Business and Human Rights", organized by the Office of the High Commissioner for Human Rights (14-16 November 2016)

International Conference on non-discrimination and equality of opportunities NEDES 2016 on "Exercise of the right to non-discrimination and equality of opportunities in contemporary society", organized by Chamber of Deputies the Commission on Human Rights, Cults and National Minorities Issues, Christian University "Dimitrie Cantemir", and the European Centre for the Promotion of Non-Discrimination and Equality of Opportunities (15-17 November 2016)

Event on "Cultural diversity – religious diversity in Romania", organized under the patronage of the Alliance of Civilizations with the participation of the Federation of the Jewish Communities in Romania – the Mosaic cult, and of the Community of the Lippovan Russians in Romania, on occasion of the International Day for Tolerance (18-19 November 2016)

Working meeting with the civil society on "Priorities in the field of disability", organized by the National Authority for Persons with Disabilities in prospect of Romania's coming presidency of the European Union in the first quarter of the year 2019 (22 November 2016)

Conference on "UNESCO and partners in a jubilee year", organized by the Romanian National Commission for UNESCO on occasion of the 60th anniversary of Romania's accession to the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (29 November 2016)

The European Union Agencies Forum on "EU agencies working for you!", organized by the EU Agencies Network (6-7 December 2016)

Meeting of the pilot group of project "The Human Rights of Older Persons and Long-term Care", organized by the European Network of National Human Rights Institutions 12-15 December 2016)

High level Seminar on "Freedom of expression – role and powers of National Human Rights Institutions and other national mechanism", organized by the Council of Europe and the European Network of National Human Rights Institutions (15 December 2016)

III. DOCUMENTAR JURIDIC

COMITETUL PENTRU DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI – COMENTARIUL GENERAL NR. 4 (2016) PRIVIND DREPTUL LA EDUCAŢIE INCLUZIVĂ*

I. Introducere

1. Privite de-a lungul istoriei ca primitori de bunăstare, persoanele cu dizabilități sunt la ora actuală recunoscute de dreptul internațional ca deținători de drepturi, inclusiv dreptul la educație fără discriminare şi pe bază de şanse egale. Convenția cu privire la drepturile copilului (1989), Declarația mondială asupra educației pentru toți (1990), Regulile standard pentru egalizarea şanselor persoanelor cu handicap (1993) şi Declarația şi cadrul de acțiune de la Salamanca (1994) includ toate măsuri ce fac dovada conştientizării şi înțelegerii crescânde a dreptului persoanelor cu dizabilități la educație.

2. Recunoaşterea incluziunii ca factor cheie al realizării dreptului la educație a câştigat teren în ultimii 30 de ani şi se află înscrisă în Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, primul instrument ce implică obligații juridice care conține o referire la conceptul educație incluzivă de calitate. Obiectivul nr. 4 al dezvoltării durabile afirmă şi el valoarea educației incluzive, de calitate şi echitabile. Educația incluzivă este esențială pentru realizarea unei educații de înaltă calitate pentru toți cei ce studiază, inclusiv cei cu dizabilități, precum şi pentru dezvoltarea unor societăți incluzive, paşnice şi echitabile. Mai mult, în favoarea sa există puternice argumente de ordin educațional, social şi economic. Aşa cum se arată în raportul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului pe marginea studiului tematic privind dreptul persoanelor cu dizabilități la educație, numai o educație incluzivă poate asigura atât o educație de calitate cât şi dezvoltarea socială a persoanelor cu dizabilități, precum şi garantarea universalității şi nediscriminării în cadrul dreptului la educație.[1]

3. În ciuda progreselor înregistrate, totuşi, Comitetul este îngrijorat de persistența unor provocări. Mai multor milioane de persoane cu dizabilități li se refuză în continuare dreptul la educație şi pentru şi mai multe educația este asigurată numai într-un cadru în care persoanele cu dizabilități sunt izolate de colegi şi unde educația pe care o primesc este de calitate inferioară.

4. Barierele care stau în calea accesului la educație incluzivă pentru persoanele cu dizabilități pot fi atribuite mai multor factori, printre care:

(a) Incapacitatea de a înțelege sau de a implementa modelul de drepturi ale omului care să țină cont de dizabilitate, conform căruia mai degrabă barierele din cadrul comunității şi societății, şi nu deficiențele personale, sunt cele care exclud persoanele cu dizabilități;
(b) Discriminarea permanentă a persoanelor cu dizabilități, constând în izolarea celor care încă trăiesc în instituții rezidențiale cu internare pe termen lung combinată cu slabele aşteptări din partea celor care trăiesc în mediul social al majorității, ceea ce permite ca prejudecățile şi teama să ia amploare şi să nu fie combătute;
(c) Necunoaşterea naturii şi avantajelor educației incluzive şi de calitate şi ale diversității, inclusiv în privința competitivității, în cadrul învățământului pentru toți; incapacitatea de face ca aceste avantaje să fie cunoscute de către toți părinții; şi incapacitatea de a răspunde în mod corespunzător cerințelor impuse de un astfel de tip de educație, ceea ce duce la temeri şi stereotipii nejustificate în sensul că incluziunea ar avea ca rezultat scăderea calității educației sau ar avea un impact negativ asupra celorlalți;

* Adoptat de Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități la 26 august 2016. Traducere: Valeriu Rendec

[1] A se vedea A/HRC/25/29 şi Corr. 1, al. 3 şi 68.

(d) Lipsa de date şi cercetări dezagregate (ambele necesare pentru responsabilizare şi dezvoltarea de programe), ceea ce împiedică dezvoltarea de politici şi intervenţii eficiente care să promoveze o educaţie incluzivă şi de calitate;
(e) Lipsa de voinţă politică, de cunoştinţe tehnice şi de capacitatea de implementare a dreptului la educaţie incluzivă, inclusiv insuficienta instruire a personalului didactic;
(f) Mecanisme improprii şi inadecvate de finanţare care să asigure stimulente şi cazări rezonabile pentru includerea elevilor cu dizabilităţi, coordonare, sprijin şi durabilitate la nivel interministerial;
(g) Lipsa de compensaţii legale şi de mecanisme de revendicare de despăgubiri pentru încălcări.

5. Statele părţi la Convenţia cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilităţi trebuie să aibă în vedere principiile generale care stau la baza Convenţiei pentru toate măsurile pe care le iau în vederea implementării educaţiei incluzive şi trebuie să asigure conformitatea cu articolul 3 atât a procesului în sine cât şi a rezultatelor dezvoltării unui sistem de educaţie incluzivă.

6. Prezentul comentariu general se aplică tuturor persoanelor cu dizabilităţi reale sau percepute.[2] Comitetul recunoaşte că unele grupuri sunt expuse într-o mai mare măsură decât altele riscului excluderii din cadrul procesului educaţional, cum ar fi: persoanele cu dizabilităţi intelectuale sau cu dizabilităţi multiple, persoanele care sunt surdomute, persoanele cu autism sau persoanele cu dizabilităţi aflate în stare de urgenţă umanitară.

7. Conform articolului 4 (3), statele au obligaţia să se consulte cu şi să implice activ persoanele cu dizabilităţi, inclusiv copiii cu dizabilităţi prin intermediul organizaţiilor lor reprezentative, în toate aspectele ce ţin de planificarea, implementarea, monitorizarea şi evaluarea politicilor privind educaţia incluzivă. Persoanele cu dizabilităţi şi, acolo unde este cazul, familiile acestora trebuie recunoscute ca parteneri şi nu doar ca simpli beneficiari ai educaţiei.

II. Conţinutul normativ al articolului 24

8. În conformitate cu articolul 24 (1), statele părţi au obligaţia de a asigura realizarea dreptului la educaţie al persoanelor cu dizabilităţi printr-un sistem de educaţie incluzivă la toate nivelurile, incluzând învăţământul preşcolar, primar, secundar şi terţiar, pregătirea în şcoli profesionale şi învăţământul pe întreaga durată a vieţii, activităţile extracuriculare şi sociale, şi pentru toţi elevii, inclusiv persoanele cu dizabilităţi, fără discriminare şi pe bază de egalitate cu ceilalţi.

9. Asigurarea dreptului la educaţie incluzivă atrage după sine o transformare în privinţa culturii, politicii şi practicii în toate mediile educaţionale formale şi informale pentru a putea satisface diferitele cerinţe şi identităţi ale fiecărui elev în parte, concomitent cu înlăturarea barierelor ce împiedică realizarea acesteia. Ea implică întărirea capacităţii sistemului de învăţământ de a cuprinde toţi elevii. Ea pune accent pe participarea deplin şi efectivă, pe accesibilitate, pe frecvenţa la ore şi realizarea tuturor elevilor, în special a celor care, din diferite motive sunt excluşi sau riscă să fie marginalizaţi. Incluziunea implică accesul şi progresul în cadrul unei educaţii formale şi informale de înaltă calitate şi fără discriminare. Incluziunea caută să permită comunităţilor, sistemelor şi structurilor să combată discriminarea, inclusiv stereotipiile dăunătoare, să recunoască diversitatea, să promoveze participarea şi să depăşească barierele învăţământului şi participării pentru toţi punând accent pe bunăstarea şi succesul elevilor cu dizabilităţi. Ea face necesară o transformare în profunzime a sistemelor de învăţământ în ceea ce priveşte legislaţia, politicile şi mecanismele de finanţare, administrare, concepere, oferire şi monitorizare a educaţiei.

10. Educaţia incluzivă trebuie înţeleasă ca fiind:

(a) Un drept fundamental al tuturor celor care învaţă. Este demn de reţinut că educaţia este dreptul personal al celui care învaţă şi nu, în cazul copiilor, dreptul părintelui sau al celui în grija căruia se află copilul. Responsabilităţile parentale se subordonează din acest punct de vedere drepturilor copilului;

(b) Un principiu care pune valoare pe bunăstarea tuturor elevilor, le respectă demnitatea inerentă şi autonomia, şi recunoaşte nevoile individului şi capacitatea acestuia de a fi inclus în societate şi de a-şi aduce contribuția în cadrul acesteia;
(c) Un mijloc de realizare a altor drepturi ale omului. Este principalul mijloc prin care persoanele cu dizabilități se pot ridica din sărăcie, pot obține mijloacele de a participa pe deplin în cadrul comunităților lor şi prin care pot fi salvgardate de spectrul exploatării.[3] Este totodată principalul mijloc de realizare a societăților incluzive;
(d) Rezultatul unui proces de angajament continuu şi anticipativ de eliminare a barierelor ce stau în calea dreptului la educație, concomitent cu schimbări la nivelul culturii, politicii şi practicii din cadrul şcolilor obişnuite de a-i cuprinde şi a-i include pe toți studenții.

11. Comitetul subliniază importanța recunoaşterii diferenței dintre excludere, segregație, integrare şi incluziune. Excluderea are loc atunci când elevii sunt împiedicați în mod direct sau indirect să aibă acces sau li se refuză accesul la educație de orice formă. Segregația are loc atunci când educația elevilor cu dizabilități este asigurată în medii separate, destinate sau utilizate pentru a răspunde unei sau unor deficiențe, în izolare față de elevii fără dizabilități. Integrarea este procesul de plasare a elevilor cu dizabilități în instituții educaționale existente în sistemul de învățământ obişnuit înțelegând că ei se pot adapta cerințelor standard ale unor astfel de instituții.[4] Incluziunea implică un proces de reforme sistemice care înseamnă schimbări şi modificări ale conținutului, metodelor de predare, abordărilor, structurilor şi strategiilor în domeniul educației pentru depăşirea barierelor vizând punerea la dispoziția tuturor elevilor de vârstă corespunzătoare a unei experiențe de învățare echitabile şi participative şi a unui mediu care să corespundă în cel mai înalt grad necesităților şi preferințelor lor. Plasarea elevilor cu dizabilități în clase din circuitul normal fără schimbări structurale însoțitoare, de exemplu, în organizare, curiculare precum şi la nivelul strategiilor de predare şi învățare, nu constituie incluziune. Mai mult, integrarea nu garantează în mod automat tranziția de la segregație la incluziune.

12. Principalele trăsături ale educației incluzive sunt:

(a) O abordare „sistem complet": ministerele educației trebuie să asigure investirea tuturor resurselor pentru promovarea educației incluzive şi pentru introducerea şi înglobarea tuturor schimbărilor la nivelul instituțiilor, politicilor şi practicilor din domeniul culturii;
(b) Un „mediu educațional complet": atitudinea de angajare a conducerii instituțiilor educaționale este esențială pentru introducerea şi înglobarea culturii, politicilor şi practicilor necesare în vederea realizării educației incluzive la toate nivelurile şi în toate privințele, inclusiv predarea şi relațiile din clasă, şedințele consiliului profesoral, asistența la ore, serviciile de consiliere şi asistență medicală, excursiile şcolare, alocațiile bugetare, orice tip de interacțiune cu părinții elevilor cu sau fără dizabilități şi, acolo unde este cazul, comunitatea locală sau publicul în general;
(c) O abordare tip „persoană completă": recunoaşterea capacității fiecărei persoane de a învăța şi stabilirea unui nivel ridicat de aşteptări pentru toți elevii, inclusiv elevii cu dizabilități. Educația incluzivă asigură programe şcolare flexibile precum şi metode de predare şi învățare adaptate unor capacități, nevoi şi stiluri de învățare diferite. Această abordare implică oferirea de sprijin, adaptare rezonabilă şi intervenție timpurie astfel încât toți elevii să fie în stare să-şi realizeze potențialul. Accentul se pune mai curând pe capacitatea şi aspirațiile elevilor decât pe conținut atunci când se face planificarea activităților didactice. Abordarea tip „persoană completă" urmăreşte să pună capăt segregației din mediile educaționale prin asigurarea unei activități

[3] Comitetul pentru drepturi economice, sociale şi culturale, comentariul general nr. 13 (1999) cu privire la dreptul la educație.

[4] A se vedea A/HRC/25/29 şi Corr. 1, al. 4, şi Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), *The Right of Children with Disabilities to Education: a Rights-based Approach to Inclusive Education* (Geneva, 2012).

de predare incluzivă în clase aflate într-un mediu de învățare accesibil şi cu sprijin corespunzător. Mai degrabă sistemul de învățământ este cel care trebuie să ofere un răspuns educațional personalizat, decât să aştepte ca elevii să se muleze pe sistemul existent;

(d) Profesori susținuți: toți profesorii şi ceilalți membri ai personalului didactic primesc educația şi pregătirea de care au nevoie şi care să le dea valorile şi competențele esențiale pentru a modela medii de învățare incluzivă, care înseamnă inclusiv profesori cu dizabilități. O cultură incluzivă asigură un mediu accesibil care sprijină şi încurajează lucrul prin colaborare, interacțiune şi rezolvarea problemelor;

(e) Respectul față de valoarea diversității: toți membrii comunității elevilor sunt la fel de bineveniți şi trebuie să fie respectați pentru faptul că sunt diferiți indiferent de dizabilitatea pe care o au, de rasă, culoare, sex, limbă, cultură lingvistică, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională, etnică, indigenă sau socială, avere, naştere, vârstă sau alt statut. Toți elevii trebuie să se simtă prețuiți, respectați, incluşi şi ascultați. Sunt luate măsuri eficiente pentru prevenirea abuzurilor şi terorizării celor slabi. Incluziunea înseamnă o abordare individuală a elevilor;

(f) Un mediu prietenos de învățare: mediile de învățare prietenoase sunt medii accesibile în care fiecare se simte în siguranță, sprijinit, stimulat şi capabil să se exprime şi unde se pune mare accent pe implicarea elevilor în crearea unei comunități şcolare pozitive. Se recunoaşte efectul benefic al învățării în grup, al stabilirii de relații pozitive, al prieteniilor şi acceptării;

(g) Tranziții eficiente: elevii cu dizabilități primesc sprijin pentru a se asigura o tranziție eficientă de la învățarea în şcoală la învățământul profesional şi terțiar şi, în cele din urmă, la locul de muncă. Se dezvoltă capacitatea şi încrederea elevilor iar elevilor li se oferă condiții cu adaptări rezonabile, sunt tratați în mod egal în cadrul procedurilor de evaluare şi examinare, iar capacitatea şi rezultatele lor sunt certificate pe bază de egalitate cu ceilalți;

(h) Recunoaşterea parteneriatelor: asociațiile profesorale, asociațiile şi federațiile elevilor, organizațiilor persoanelor cu dizabilități, consiliile profesorale, asociațiile părinți-elevi precum şi alte grupuri de sprijin instituite în şcoli, atât formale cât şi informale, sunt toate încurajate să înțeleagă şi să cunoască mai bine dizabilitatea. Implicarea părinților sau a celor în grija cărora se află copiii precum şi a comunității sunt privite ca un bun prețios ce îşi aduce propria contribuție de resurse şi forțe. Relația dintre mediul de învățare şi comunitatea mai largă în care se află acesta trebuie recunoscută drept drumul ce duce la realizarea de societăți incluzive;

(i) Monitorizarea: în calitatea sa de proces continuu, educația incluzivă trebuie monitorizată şi evaluată cu regularitate pentru a se asigura să nu existe nici segregație nici integrare, fie formal fie informal. Conform articolului 33, monitorizarea trebuie să implice persoane cu dizabilități, inclusiv copii şi persoane care necesită sprijin intensiv, precum şi părinți sau persoane care au în grijă copii cu dizabilități, acolo unde este cazul. Trebuie stabiliți indicatori ai incluziunii dizabilității iar aceştia trebuie utilizați în modul în care se precizează în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă.

13. În conformitate cu Convenția împotriva discriminării în educație a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură (UNESCO) şi pentru a aplica articolul 24 (1) din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, statele părți trebuie să ia măsuri pentru ca dreptul la educație să fie asigurat fără discriminare pe motiv de dizabilitate şi pentru a garanta tuturor persoanelor cu dizabilități protecție egală şi efectivă împotriva discriminării din indiferent ce motiv. Persoanele cu dizabilități pot să se confrunte cu o discriminare multiplă din motive de dizabilitate, gen, religie, statut juridic, origine etnică, orientare sexuală sau limbă. În plus, părinții, frații şi surorile precum şi alte rude se pot de asemenea confrunta cu discriminarea din motive de dizabilitate prin asociere. Printre măsurile necesare pentru a ataca toate formele de discriminare se numără identificarea şi înlăturarea barierelor juridice, fizice, de comunicare şi ling-

vistice, sociale, financiare şi atitudinale din cadrul instituţiilor educaţionale şi comunităţii. Dreptul la nediscriminare include dreptul de a nu fi supus segregaţiei şi de a beneficia de adaptări rezonabile şi trebuie înţeles în contextul obligaţiei de a asigura medii de învăţare accesibile şi adaptări rezonabile.

14. Situaţiile de conflicte armate, urgenţe umanitare şi dezastre naturale au un impact disproporţionat asupra dreptului la educaţie incluzivă. Statele părţi trebuie să adopte strategii incluzive de reducere a riscului de dezastre pentru a asigura siguranţa şi securitatea în mod atotcuprinzător în situaţiile de urgenţă care îi pun în pericol pe elevii cu dizabilităţi. Mediile de învăţare temporare în asemenea situaţii trebuie să asigure dreptul persoanelor cu dizabilităţi, în special al copiilor du dizabilităţi, la educaţie pe bază de egalitate cu ceilalţi. Acestea trebuie să dispună inclusiv de materiale didactice accesibile, facilităţi şcolare, consiliere şi acces la pregătirea în limbajul local al semnelor pentru elevii surzi. În conformitate cu articolul 11 din Convenţia cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilităţi, şi având în vedere riscul sporit de violenţă sexuală în astfel de medii, trebuie luate măsuri prin care mediile de învăţare să devină sigure şi accesibile pentru femeile şi fetele cu dizabilităţi. Elevilor cu dizabilităţi nu trebuie să li se refuze accesul la lăcaşurile de învăţământ pe motiv că evacuarea lor în situaţii de urgenţă ar fi imposibilă, ci trebuie să trebuie să se asigure adaptări rezonabile.

15. Pentru ca articolul 24 (1) (a) să fie respectat şi în conformitate cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale şi cu Convenţia cu privire la drepturile copilului, educaţia trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a potenţialului uman şi a sentimentului demnităţii şi propriei valori, precum şi respectul faţă de drepturile omului şi diversitatea umană. Statele părţi trebuie să se asigure ca educaţia să se facă în conformitate cu ţelurile şi obiectivele Pactului internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale interpretate în spiritul Declaraţiei mondiale cu privire la educaţia pentru toţi (art. 1), Convenţia cu privire la drepturile copilului (art. 29 (1)), Declaraţia şi Programul de acţiune de la Viena (Partea I, al. 33 şi Partea a II-a, al. 80) precum şi Planul de acţiune al Naţiunilor Unite cu privire la educaţia pentru drepturile omului (al. 2). Aceste texte includ elemente suplimentare cum ar fi referiri la egalitatea de gen şi respectul pentru mediu.[5] Asigurarea dreptului la educaţie este o chestiune legată atât de acces cât şi de conţinut, incluzând înţelegerea şi toleranţa.[6] Educaţia incluzivă trebuie să urmărească să promoveze respectul reciproc şi valoarea pentru toate persoanele precum şi să creeze medii educaţionale în care abordarea învăţării, cultura instituţiei educaţionale şi programa şcolară însăşi să reflecte valoarea diversităţii.

16. Pentru implementarea articolului 24 (1) (b), educaţia trebuie direcţionată spre dezvoltarea personalităţii, talentului şi creativităţii persoanelor cu dizabilităţi, precum şi a abilităţilor lor mentale, fizice şi de comunicare la nivelul deplinului lor potenţial. Educaţia persoanelor cu dizabilităţi se concentrează cel mai adesea pe abordarea deficienţei, pe invaliditatea lor reală sau percepută şi pe limitarea oportunităţilor la presupuneri preconcepute şi negative în legătură cu potenţialul lor. Statele părţi trebuie să sprijine crearea de oportunităţi care să pornească de la puterile şi talentele fiecărui individ cu dizabilităţi.

17. Pentru respectarea articolului 24 (1) (c), scopurile educaţiei trebuie direcţionate spre asigurarea participării depline şi efective a persoanelor cu dizabilităţi într-o societate liberă. Reamintind articolul 23 (3) din Convenţia cu privire la drepturile copilului, Comitetul accentuează că, în privinţa copiilor dizabilităţi, acestora trebuie să li se acorde asistenţă pentru a li se asigura accesul efectiv la o educaţie care să ducă la cât mai buna lor integrare socială şi dezvoltare individuală. Statele părţi trebuie să recunoască faptul că sprijinul individual şi adaptarea rezonabilă sunt priorităţi şi trebuie să fie gratuite la toate nivelurile învăţământului obligatoriu.

18. Pentru implementarea articolului 24 (2) (a) trebuie interzisă cu desăvârşire excluderea persoanelor cu dizabilităţi din sistemul general de învăţământ, inclusiv prin orice fel de prevederi legislative sau reglementări care le limitează

[5] Comitetul pentru drepturile economice, sociale şi culturale, Comentariul general nr. 13.

[6] Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 1 (2001) privind obiectivele educaţiei.

includerea pe motivul invalidității lor sau al gradului acelei invalidități, cum ar fi condiționarea includerii de potențialul persoanei respective sau invocarea unei efort financiar disproporționat şi inoportun pentru a se eschiva de la obligația de a asigura adaptarea rezonabilă. Excludere directă ar fi catalogarea anumitor elevi ce „ineducabili" şi prin urmare inapți pentru acces la educație. Excludere indirectă ar fi impunerea obligației de a trece un test drept condiție pentru intrarea într-o şcoală fără adaptări rezonabile şi fără sprijin.

19. Pentru implementarea articolului 4 (1) (b) din Convenție, statele părți ar trebui să ia toate măsurile corespunzătoare, inclusiv legislative, pentru a modifica sau a abroga legile, regulamentele, obiceiurile şi practicile existente care constituie discriminare împotriva persoanelor cu dizabilități şi care încalcă articolul 24. Acolo unde este cazul, legile, regulamentele, obiceiurile şi practicile discriminatoare trebuie revocate sau amendate în mod sistematic şi cu fixarea unui termen-limită.

20. Pentru respectarea articolului 24 (2) (b), persoanele cu dizabilități trebuie să aibă acces la o educație primară şi secundară incluzivă, de calitate şi gratuită şi trebuie să poată face o tranziție lină de la un ciclu la celălalt pe bază de egalitate cu ceilalți din comunitățile în care trăiesc. Comitetul îşi însuşeşte recomandarea Comitetului pentru drepturile economice, sociale şi culturale conform căreia, în vederea îndeplinirii acestei obligații, educația trebuie să aibă patru trăsături aflate în corelație: disponibilitate, accesibilitate, acceptabilitate şi adaptabilitate.[7]

Disponibilitatea

21. Instituțiile educaționale publice sau private şi programele şcolare trebuie să fie disponibile în cantitate şi la o calitate suficientă. Statele părți trebuie să asigure o largă disponibilitate de locuri educaționale pentru elevii cu dizabilități la toate nivelurile şi pe întreg cuprinsul comunității.

Accesibilitatea

22. Conform articolului 9 din Convenție şi Comentariului general nr. 2 (2014) al Comitetului cu privire la accesibilitate, instituțiile şi programele de învățământ trebuie să fie accesibile tuturor, fără discriminare. Întregul sistem de învățământ trebuie să fie accesibil, inclusiv clădirile, instrumentele de informare şi comunicare (incluzând sisteme ajutătoare adaptate ambientului sau pe bază de modulație de frecvență), programa şcolară, materialele educaționale, metodele de predare, evaluările şi limbajul precum şi servicii de sprijin. Mediul elevilor cu dizabilități trebuie să fie astfel gândit încât să promoveze incluziunea şi să le garanteze egalitatea pe întreaga durată a studiilor.[8] De exemplu, mijloacele de transport către şcoală, facilitățile de apă şi sanitare (incluzând facilitățile pentru igienă şi toaletele), bufetele şcolare şi spațiile de recreare trebuie să fie incluzive, accesibile şi sigure. Statele părți trebuie să se implice activ în introducerea designului universal. Statele părți trebuie să interzică şi să sancționeze construirea oricărei viitoare infrastructuri educaționale care este inaccesibilă şi să înființeze un mecanism eficient de monitorizare şi un timp limită de implementare pentru a face ca toate spațiile de învățământ existente să devină accesibile. Statele părți trebuie de asemenea să implice activ în punerea în execuție a unor adaptări rezonabile atunci când acestea sunt necesare. Abordarea designului universal nu exclude asigurarea de dispozitive, aplicații şi software ajutătoare pentru acei elevi cu dizabilități care ar putea avea nevoie de aşa ceva. Accesibilitatea este un concept dinamic iar aplicarea sa necesită reglări şi adaptări tehnice periodice. Statele părți trebuie să se asigure că dezvoltarea rapidă a inovațiilor şi a noilor tehnologii destinate înlesnirii învățării sunt accesibile tuturor elevilor, inclusiv celor cu dizabilități.

23. Comitetul atrage atenția asupra lipsei consistente de manuale şi materiale didactice în formate şi limbaje accesibile, inclusiv limbajul semnelor. Statele părți trebuie să investească în dezvoltarea la termen a resurselor în cerneală sau Braille şi în format digital, inclusiv prin utilizarea tehnologiei inovatoare. Ele trebuie de asemenea să aibă în vedere dezvoltarea de standarde şi ghiduri de trecere a materialului tipărit în formate şi limbaje accesibile făcând din accesibilitate un aspect central dotării în domeniul învățământului.

[7] Comitetul pentru drepturile economice, sociale şi culturale, Comentariul general nr. 13.

[8] Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2.

Comitetul face apel la statele părți să ratifice şi să implementeze de urgență Tratatul de la Marrakesh pentru înlesnirea accesului la publicații tipărite al persoanelor oarbe, cu deficiențe de vedere, sau care din alte motive au dificultăți la citire.

24. Accesibilitatea implică şi cerința ca educația la toate nivelurile să fie la costuri pe care să şi le poată permite şi elevii cu dizabilități. Adaptarea rezonabilă nu trebuie să atragă după sine costuri suplimentare pentru elevii cu dizabilități. Învățământul primar obligatoriu, de calitate, gratuit şi accesibil este o obligație imediată. În acord cu Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, statele părți trebuie să adopte progresiv măsuri care să asigure ca toți copiii, inclusiv copiii cu dizabilități, să fie absolvenți ai unui învățământ secundar gratuit, echitabil şi de calitate precum şi accesul egal pentru toate femeile şi toți bărbații cu dizabilități la un învățământ tehnic, profesional sau terțiar, inclusiv universitar şi pe întreaga durată a vieții, de bună calitate şi cu costuri pe care să şi le poată permite. Statele părți trebuie să asigure condiții pentru ca persoanele cu dizabilități să poată avea acces la învățământul superior atât în instituții publice cât şi private în condiții de egalitate cu ceilalți.

Acceptabilitatea

25. Acceptabilitatea este obligația de a proiecta şi de a implementa toate facilitățile, bunurile şi serviciile legate de educație ținând cont şi respectând în totalitate cerințele, culturile, punctele de vedere şi limbajele persoanelor cu dizabilități. Forma şi conținutul învățământului oferit trebuie să fie acceptabile pentru toți. Statele părți trebuie să adopte măsuri concrete care să asigure buna calitate a educației pentru toți.[9] Incluziunea şi calitatea sunt reciproce: o abordare incluzivă poate contribui semnificativ la calitatea educației.

Adaptabilitatea

26. Comitetul încurajează statele să adopte modelul universal pentru abordarea învățării, care constă dintr-un set de principii care asigură profesorilor celorlalți membri ai personalului didactic o structură prin care să creeze medii de învățare adaptabile şi să dezvolte o modalitate de instruire care să satisfacă diferitele nevoi ale tuturor elevilor. Acest model recunoaşte că fiecare elev învață în modul lui propriu şi unic şi implică: dezvoltarea unor modalități flexibile de învățare, creând în clasă a un mediu atractiv; menținerea unui nivel ridicat de aşteptare din partea tuturor elevilor dând totodată posibilitatea mai multor feluri de a satisface acest nivel de aşteptare; cultivarea în rândul profesorilor a unui mod diferit de a gândi despre propriul lor mod de predare; şi punerea accentului pe rezultatele la învățătură ale tuturor, inclusiv ale persoanelor cu dizabilități. Programele de învățământ trebuie gândite, proiectate şi implementate astfel încât să satisfacă şi să se adapteze la necesitățile fiecărui elev şi să asigure răspunsuri adecvate în cadrul procesului educațional. Evaluările standardizate trebuie înlocuite cu forme flexibile şi multiple de evaluare şi cu recunoaşterea progreselor individuale în atingerea unor obiective mai largi care să asigure căi alternative de învățare.

27. Conform articolului 24 (2) (b) din Convenție, persoanele cu dizabilități trebuie să poată frecventa cursurile şcolii primare si secundare în cadrul comunităților în care trăiesc. Elevii nu trebuie trimişi de acasă la şcoală. Mediul educațional trebuie să fie într-un loc sigur şi uşor accesibil fizic pentru persoanele cu dizabilități şi trebuie să includă mijloace de transport sigure şi fără riscuri; ca variantă, el trebuie să fie accesibil prin intermediul tehnologiilor din domeniul informației şi comunicațiilor. Totuşi, statele părți ar trebui să evite să se bazeze exclusiv pe tehnologie ca înlocuitor al implicării directe a elevilor cu dizabilități şi al interacțiunii cu profesorii şi cu modelele pe bază de roluri din cadrul mediului de învățare. Participarea activă împreună cu ceilalți elevi, inclusiv cu frații şi surorile elevilor du dizabilități, este o componentă importantă a dreptului la educație incluzivă.

28. Conform articolului 24 (2) (c), statele părți trebuie să asigure efectuarea de adaptări rezonabile pentru a permite fiecărui elev accesul la educație pe bază de egalitate cu ceilalți. Prin „rezonabil" se înțelege rezultatul unui test contextual care implică o analiză a relevanței şi a eficienței adaptării precum şi a măsurii în care este atins obiectivul de contrabalansare a discriminării. Se recunoaşte ca motiv măsura în care se dispune de resursele necesare şi implicațiile financiare

[9] Comitetul pentru drepturile economice, sociale şi culturale, Comentariul general nr. 13.

atunci când în urma evaluării rezultă un efort disproporționat. Obligația de a asigura efectuarea de adaptări rezonabile începe din momentul în care se solicită o astfel de adaptare.[10] Trebuie adoptate politici care angajează efectuarea de adaptări rezonabile atât la nivel național, local şi al instituției de învățământ cât şi la toate nivelurile de învățământ. Măsura în care se asigură adaptarea rezonabilă trebuie determinată pornind de la obligația generală de dezvoltare a unui sistem de învățământ incluziv, maximizând utilizarea resurselor existente şi identificând resurse noi. Invocarea lipsei de resurse şi a existenței crizelor financiare pentru justificarea lipsei de progrese în atingerea obiectivului de realizare a unei educații incluzive reprezintă o încălcare a articolului 24.

29. Comitetul reiterează diferența dintre obligația accesibilității generale şi obligația de a asigura adaptări rezonabile.[11] Accesibilitatea este în beneficiul unor grupuri din cadrul populației şi se bazează pe un set de standarde care sunt implementate gradual. Disproporționalitatea sau efortul financiar inoportun nu pot fi invocate pentru justificarea neasigurării accesibilității. Adaptarea rezonabilă se referă la o singură persoană şi este complementară obligației privind accesibilitatea. O persoană individuală poate solicita în mod legitim măsuri de adaptare rezonabilă chiar dacă statul parte şi-a îndeplinit obligația de asigurare a accesibilității.

30. Definirea a ceea ce înseamnă proporțional va fi în mod necesar diferită în funcție de context. Posibilitatea de a efectua adaptări trebuie analizată prin raportare la potențialul mai larg al resurselor educaționale de care dispune sistemul de învățământ şi nu trebuie limitată la resursele de care dispune instituția de învățământ respectivă; trebuie să existe posibilitatea transferului de resurse în cadrul sistemului. Adaptărilor rezonabile nu li se poate aplica o formulă de tipul „o singură mărime e bună pentru toți", întrucât elevi diferiți cu aceeaşi deficiență pot avea nevoie de adaptări diferite. Adaptările pot include: schimbarea locației unei clase; asigurarea unor forme diferite de comunicare în cadrul clasei; mărirea literelor, a materialelor şi/sau a subiectelor tratate prin limbajul semnelor, ori asigurarea de foi volante sau de pliante într-un alt format; şi punerea la dispoziția elevilor a unei persoane care să ia notițe sau care să fie un interpret în limbajul semnelor ori să le permită să folosească tehnologie ajutătoare în situațiile de învățare şi de evaluare. Trebuie avute de asemenea în vedere asigurarea de adaptări nemateriale, cum ar fi acordarea unui timp mai îndelungat elevului, reducerea nivelului zgomotelor de fond (sensibilitate la suprasolicitare senzorială), utilizarea de metode de evaluare alternative precum şi înlocuirea unui element din programa şcolară cu un altul. Pentru a fi siguri că adaptările satisfac cerințele, voința, preferințele şi opțiunile elevilor şi că pot fi implementate de finanțatorul instituției, trebuie să aibă loc discuții între autoritățile educaționale şi finanțatori, instituția de învățământ, elevii cu dizabilități şi, în funcție de vârsta şi de capacitatea elevilor, dacă este cazul, cu părinții, persoanele care îi au în grijă sau alți membri ai familiilor acestora. Asigurarea de adaptări rezonabile nu trebuie condiționată de diagnosticul medical asupra deficienței, ci trebuie în schimb să aibă la bază evaluarea barierelor sociale cu impact asupra educației.

31. Refuzul de a efectua adaptări rezonabile constituie discriminare iar obligația de a asigura adaptări rezonabile are aplicabilitate imediată neputând fi realizată progresiv. Statele părți trebuie să asigure instituirea unor sisteme independente care să monitorizeze oportunitatea şi eficacitatea adaptărilor şi să asigure mecanisme prompte şi accesibile de remediere atunci când elevii cu dizabilități şi, dacă este cazul, familiile acestora consideră că adaptările nu sunt corespunzătoare sau că au fost discriminați. Este esențial să se ia măsuri de protecție a victimelor discriminării împotriva victimizării pe durata procesului de remediere.

32. Pentru ca articolul 42 (2) (d) să fie implementat, elevii cu dizabilități trebuie să se bucure de sprijinul de care au nevoie care să le înlesnească educația reală şi să le permită să-şi folosească la maxim potențialul pe bază de

[10] Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2.

[11] Ibid.

egalitate cu ceilalți. Sprijinul în ceea ce privește disponibilitatea generală a serviciilor și facilităților din cadrul sistemului de învățământ trebuie să fie de asemenea natură încât toți elevii cu dizabilități să poată să-și valorifice potențialul în cea mai mare măsură posibilă, inclusiv, de exemplu, asigurarea de personal didactic suficient de pregătit și sprijinit, asigurarea de consilieri școlari, psihologi și alți profesioniști din domeniul serviciilor de sănătate și sociale, precum și asigurarea accesului la burse și resurse financiare.

33. Pentru realizarea articolului 24 (2) (e), sprijinul adecvat, continuu și personalizat trebuie asigurat în mod direct. Comitetul subliniază nevoia de asigurare de planuri de învățământ individualizate care să poată identifica adaptările rezonabile și sprijinul specific de care are nevoie fiecare elev în parte, inclusiv asigurarea de dispozitive compensatorii ajutătoare, de materiale didactice specifice în formate alternative/accesibile, de moduri și mijloace de comunicare, de dispozitive destinate comunicării și de tehnologie ajutătoare și din domeniul informaticii. Sprijinul mai poate consta din punerea la dispoziția elevilor a unui asistent care să-i ajute la învățătură, fie unul pentru mai mulți elevi fie câte unul pentru fiecare elev, în funcție de cerințele fiecărui elev. Planurile de învățământ individualizate trebuie să țină cont de trecerea pe care o fac elevii de la mediul de învățare separat de ceilalți elevi la cel obișnuit precum și trecerea de la un ciclu de învățământ la altul. Eficacitatea acestor planuri trebuie monitorizată și evaluată permanent cu implicarea directă a elevului în cauză. Natura asigurării unui astfel de plan de învățământ individualizat trebuie stabilită în colaborare cu elevul, împreună, acolo unde este cazul, cu părinții, cu persoanele care îl au în grijă sau cu alte părți terțe. Elevul trebuie să aibă acces la mecanisme de recurs dacă sprijinul lipsește sau este necorespunzător.

34. Toate măsurile de sprijin trebuie să fie consecvente cu obiectivul incluziunii. Ca atare, ele trebuie concepute pentru a spori șansele elevilor cu dizabilități de a lua parte la activitățile din clasă și din afara școlii împreună cu colegii lor, și nu pentru a-i marginaliza.

35. Cu privire la articolul 24 (3), numeroase state părți nu reușesc să adopte prevederi corespunzătoare pentru persoanele cu dizabilități, îndeosebi persoane cu spectrul autismului, cele cu deficiențe de comunicare și cele cu dizabilități senzoriale pentru ca aceste persoane să dobândească deprinderile esențiale de viață, de limbaj și sociale pentru participare la procesul de învățământ și în cadrul comunităților lor:

(a) Elevilor orbi sau cu afecțiuni de vedere trebuie să li se ofere șansa de a învăța limbajul Braille, un mod de scriere alternativ, mijloace și forme de comunicare augmentative și alternative, precum și deprinderi de orientare și de mobilitate. Trebuie sprijinite investițiile în vederea asigurării accesului la tehnologia corespunzătoare sau la sisteme de comunicare alternative care să înlesnească învățarea. Trebuie introduse și încurajate scheme de sprijin și de tutelare școlară din partea colegilor;

(b) Elevilor surzi și cu deficiențe de auz trebuie să li se ofere șansa de a învăța limbajul semnelor și trebuie luate măsuri pentru recunoașterea și promovarea identității lingvistice a comunității surzilor. Comitetul atrage atenția statelor părți asupra Convenției împotriva discriminării în educație, care stabilește dreptul copiilor de a li se preda cunoștințele în limba proprie, și reamintește statelor părți că, în lumina articolului 30 (4) din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, persoanele cu dizabilități au dreptul, pe bază de egalitate cu ceilalți, la recunoașterea și sprijinirea identității lor specifice culturale și lingvistice, inclusiv limbajul semnelor și cultura surzilor. În plus, elevii cu deficiențe de auz trebuie totodată să aibă acces la servicii logopedice de calitate, la tehnologia tip buclă inductivă și la subtitrare;

(c) Elevii care sunt orbi, surzi sau surdo-orbi trebuie să beneficieze de o educație făcută în cele mai adecvate limbaje și moduri și mijloace de comunicare pentru fiecare în parte, și într-un mediu care potențează la maximum dezvoltarea personală, academică și socială, atât în interiorul cât și în exteriorul cadrului formal al școlii. Comitetul accentuează faptul că, pentru ca astfel de medii incluzive să existe, statele părți trebuie să asigure sprijinul necesar,

inclusiv privința resurselor, tehnologiei ajutătoare şi a deprinderilor de orientare şi mobilitate;

(d) Elevilor cu deficiențe de comunicare trebuie să li se ofere şansa de a se exprima şi de a învăța să folosească comunicarea alternativă sau augmentativă. Aceasta poate include asigurarea limbajului semnelor, mijloace ajutătoare de joasă sau înaltă tehnologie cum ar fi tabletele cu conversie text scris-text audio, dispozitive generatoare de vorbire sau cărți având drept subiect comunicarea. Statele părți trebuie să investească în domeniul expertizei, tehnologiei şi serviciilor pentru promovarea accesului la tehnologia şi sistemele de comunicare corespunzătoare în vederea înlesnirii învățării;

(e) Elevii cu dificultăți de comunicare socială trebuie sprijiniți prin adaptări la organizarea clasei, inclusiv lucrul în doi, tutelarea de către un coleg, aşezarea mai aproape de profesor şi crearea unui mediu structurat şi predictibil;

(f) Elevilor cu deficiențe intelectuale trebuie să li se pună la dispoziție materiale de predare şi învățare concrete, observabile/vizuale şi uşor de citit într-un mediu de învățare sigur, liniştit şi structurat, care să vizeze acele capacități care îi vor pregăti cel mai bine pe elevi pentru o viață independentă şi contexte vocaționale. Statele părți trebuie să investească în crearea de clase incluzive şi interactive unde se folosesc strategii de instruire şi metode de evaluare alternative.

36. Pentru realizarea articolului 24 (4), este necesar ca statele părți să ia măsuri adecvate de angajare de personal administrativ, didactic şi non-didactic cu deprinderi de lucru efectiv în medii de educare incluzive, calificat în limbajul semnelor şi/sau Braille şi cu deprinderi de orientare şi mobilitate. Dispunerea în şcoli de un personal corespunzător numeric calificat şi dedicat este cheia introducerii educației incluzive şi a durabilității acesteia. Neînțelegerea şi lipsa capacității necesare rămân obstacole importante în calea incluziunii. Statele părți trebuie să se asigure că toți profesorii dispun de pregătire în domeniul educației incluzive şi că acea pregătire are la bază modelul dizabilității văzute prin prisma drepturilor omului.

37. Statele părți trebuie să investească în şi să sprijine recrutarea şi formarea continuă a profesorilor cu dizabilități. Aceasta înseamnă inclusiv înlăturarea oricăror bariere legislative ori politice care cer candidaților să îndeplinească anumite criterii medicale speciale de eligibilitate precum şi prevederea de adaptări rezonabile în vederea participării lor în calitate de profesori. Prezența lor va servi la promovarea drepturilor egale pentru persoanele cu dizabilități în vederea îmbrățişării unei cariere didactice, va aduce o expertiză şi abilități unice în mediul de învățământ, va contribui la spargerea barierelor şi va servi drept un important model de urmat.

38. Pentru a pune în practică articolul 24 (5), statele părți trebuie să asigure persoanelor cu dizabilități posibilitatea accesului general la educație terțiară, pregătire vocațională, învățământ pentru adulți şi instruire pe întreg parcursul vieții fără discriminare şi pe bază de egalitate cu ceilalți. Pentru a asigura accesul egal, trebuie identificate şi înlăturate barierele atitudinale, fizice, lingvistice, de comunicare, financiare, legislative şi altele. Pentru ca persoanele cu dizabilități să nu fie discriminate, trebuie asigurată adaptarea rezonabilă. Statele părți trebuie să aibă în vedere luarea de măsuri pozitive concrete în învățământul terțiar în favoarea studenților cu dizabilități.

III. Obligaţiile statelor părţi

39. Statele părți trebuie să respecte, să protejeze şi să îndeplinească fiecare trăsătură caracteristică esențială a dreptului la educație incluzivă: disponibilitatea, accesibilitatea, acceptabilitatea şi adaptabilitatea. Obligația de a respecta presupune evitarea măsurilor care împiedică exercitarea acestui drept, cum ar fi o legislație care exclude anumiți copii cu dizabilități din învățământ, sau refuzul asigurării accesibilității ori a adaptării rezonabile. Obligația de a proteja presupune luarea unor măsuri care împiedică amestecul unor terțe părți în exercitarea acestui drept, de exemplu, părinți care refuză să-şi trimită fiicele cu dizabilități la şcoală, sau instituții private care

refuză să înscrie persoane cu dizabilități pe baza deficienței de care suferă. Obligația de a îndeplini presupune luarea unor măsuri care să permită şi să ajute persoanele cu dizabilități să-şi exercite dreptul la educație, de exemplu, măsuri prin care instituțiile de învățământ să fie accesibile şi prin care sistemul de învățământ este adaptat corespunzător în privința resurselor şi a serviciilor.

40. Articolul 4 (2) cere ca statele părți să ia măsuri la nivelul maxim al resurselor de care dispun în privința drepturilor economice, sociale şi culturale şi, acolo unde este necesar, într-un cadru al cooperării internaționale, în vederea realizării progresive a exercițiului acestor drepturi. Realizare progresivă înseamnă că statele părți au obligația specială şi continuă de a se mişca cât mai repede şi cât mai eficient în vederea deplinei realizări a articolului 24.[12] Această obligație nu este compatibilă cu susținerea a două sisteme de învățământ: un sistem de învățământ normal şi un sistem de învățământ special/segregat. Realizarea progresivă trebuie privită coroborat cu obiectivul general al Convenției de a stabili obligații clare pentru statele părți în privința exercițiului deplin al drepturilor în chestiune. Tot astfel, statele părți sunt încurajate să-şi redefinească cotele din buget alocate educației, inclusiv prin transferarea unei părți din buget în vederea dezvoltării educației incluzive. Orice reduceri de buget deliberate nu trebuie să-i afecteze în mod disproporționat pe elevii cu dizabilități de la indiferent ce nivel de învățământ.[13] Acestea trebuie să fie doar temporare şi limitate la perioada de criză, să fie necesare şi proporționale, să nu fie discriminatoare şi să includă toate măsurile posibile pentru înlăturarea inegalităților.[14]

41. Realizarea progresivă nu aduce prejudicii acelor obligații care sunt imediat aplicabile. Aşa cum a afirmat Comitetul pentru drepturi economice, sociale şi culturale în Comentariul său general nr. (1990) cu privire la natura obligațiilor statelor părți, statele părți au obligația minimă de bază de a asigura realizarea, în cel mai rău caz, a nivelului de bază minim al fiecărui aspect al dreptului la educație.[15] Prin urmare, statele părți trebuie să implemeteze următoarele drepturi esențiale cu efect imediat:

(a) Nediscriminare în toate aspectele educației şi înglobând toate motivele prohibite pe plan internațional ale discriminării. Statele părți trebuie să asigure neexcluderea din învățământ a persoanelor cu dizabilități şi să elimine dezavantajele structurale în vederea realizării participării efective şi egalității tuturor persoanelor cu dizabilități. Ele trebuie să ia măsuri urgente de înlăturare a tuturor formelor de discriminare legislative, administrative şi de altă natură care obstrucționează dreptul de acces la educație incluzivă. Adoptarea de măsuri concrete pozitive nu constituie o încălcare a dreptului la nediscriminare în domeniul educației, atâta timp cât astfel de măsuri nu duc la menținerea unor standarde inegale sau separate pentru diferite grupuri;

(b) Adaptări rezonabile în vederea asigurării neexcluderii din învățământ a persoanelor cu dizabilități. Neasigurarea de adaptări rezonabile constituie discriminare pe motiv de dizabilitate;

(c) Învățământ primar gratuit obligatoriu disponibil tuturor. Statele părți trebuie să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a garanta acest drept, pe baza incluziunii, tuturor copiilor şi tinerilor cu dizabilități. Comitetul cere statelor să asigure accesul la un învățământ de calitate şi absolvirea acestuia pentru toți copiii şi tinerii constând din cel puțin 12 ani de învățământ primar şi secundar de calitate finanțat public, incluziv şi echitabil, din care cel puțin nouă ani sunt obligatorii, precum şi accesul la un învățământ de calitate pentru copiii şi tinerii neînmatriculați în şcoală printr-o varietate de modalități, aşa cum se precizează în Cadrul de Acțiune Educație 2030.

42. Statele părți trebuie să adopte şi să implementeze o strategie națională educațională care să includă asigurarea învățământului la toate nivelurile pentru toți elevii, pe bază de incluziune şi

[12] Vezi Comitetul pentru drepturi economice, sociale şi culturale, Comentariul general nr. 3 (1990) cu privire la natura obligațiilor statelor părți, alin. 9.

[13] Ibid.

[14] Scrisoarea datată 16 mai 2012 din partea preşedintelui Comitetului pentru drepturi economice, sociale şi culturale adresată statelor părți la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale.

[15] Comitetul pentru drepturi economice, sociale şi culturale, Comentariul general nr. 3.

egalitate de şanse. Obiectivele educaționale enunțate în articolul 24 (1) pun obligații echivalente în sarcina statelor părți şi trebuie prin urmare privite din aceeaşi perspectivă a acționării imediate.

43. În privința cooperării internaționale, şi în spiritul Obiectivului 4 pentru Dezvoltare Durabilă şi al Cadrului de Acțiune 2030, toate cooperările bilaterale şi multilaterale trebuie să urmărească să avanseze o educație de calitate incluzivă şi echitabilă şi să promoveze şanse pentru educație pe întreaga durată a vieții pentru toți, inclusiv sprijin pentru formarea abilităților, schimbul de informații şi împărtăşirea celor mai bune practici, cercetările, asistența în domeniul tehnic şi economic şi accesul la tehnologii accesibile şi ajutătoare. Toate datele adunate şi întreaga asistență internațională acordată în domeniul educației trebuie să fie dezagregate după criteriul deficienței. Luarea în considerație a unui mecanism internațional de coordonare cu privire la educația incluzivă în vederea implementării Obiectivului 4 şi pentru strângerea de date concrete va contribui la un mai bun dialog în privința politicilor şi la monitorizarea progreselor înregistrate.

IV. Relația cu alte prevederi ale Convenției

44. Statele părți trebuie să recunoască indivizibilitatea şi interdependența tuturor drepturilor omului. Educația trebuie să fie integrală pentru ca toate celelalte drepturi să se poată realiza deplin şi efectiv.[16] Dimpotrivă, dreptul la educație incluzivă se poate realiza numai dacă sunt implementate anumite alte drepturi. Mai mult, dreptul la educație incluzivă trebuie susținut prin crearea de medii incluzive în întreaga societate. Aceasta va face necesară adoptarea în domeniul drepturilor omului a modelului dizabilității, care recunoaşte obligația de înlăturare a barierelor sociale care duc la excluderea şi marginalizarea persoanelor cu dizabilități, precum şi recunoaşterea nevoii de adoptare a unor măsuri care să asigure implementarea drepturilor expuse mai jos.

45. Articolul 5 înscrie principiul protecției egale a tuturor persoanelor în fața şi sub incidența legii. Statele părți trebuie să interzică cu desăvârşire orice discriminare pe motiv de dizabilitate şi asigure persoanelor cu dizabilități protecția efectivă şi egală împotriva discriminării pe indiferent ce motiv. În vederea abordării discriminării sistematice şi structurale şi a asigurării „exercitării egale a drepturilor conferite de lege", statele părți trebuie să ia măsuri pozitive concrete, cum ar fi înlăturarea barierelor arhitecturale şi de comunicare ori a altor bariere care împiedică accesul în sistemul de învățământ normal.

46. Articolul 6 recunoaşte că fetele şi femeile cu dizabilități sunt supuse discriminării multiple şi că statele părți trebuie să adopte măsuri care să asigure exercițiul egal al drepturilor lor. Discriminarea intersectată şi excluderea pun serioase bariere în calea realizării dreptului la educație pentru femeile şi fetele cu dizabilități. Statele părți trebuie să identifice şi să înlăture aceste bariere, inclusiv violența de gen şi desconsiderarea educației femeilor şi fetelor, şi de asemenea trebuie să instituie măsuri specifice care să asigure ca exercițiul dreptului la educație să nu fie împiedicat de discriminarea pe motiv de gen şi/sau dizabilitate, de stigmate sau prejudecăți. Stereotipiile dăunătoare bazate pe gen şi/sau dizabilitate întâlnite în manuale şi în programele de învățământ trebuie eliminate. Educația joacă un rol vital în combaterea noțiunilor tradiționale de gen care perpetuează cadrele sociale patriarhale şi paternale.[17] Statele părți trebuie să asigure fetelor şi femeilor cu dizabilități accesul şi menținerea în cadrul serviciilor educaționale şi de reabilitare, ca instrumente ale dezvoltării, progresului şi emancipării lor.

47. Articolul 7 afirmă că, în toate acțiunile care îi privesc pe copiii cu dizabilități, trebuie să primeze interesul superior al copilului. Conceptul de interes superior are menirea de a asigura exercitarea deplină şi efectivă de către copil a tuturor drepturilor omului precum şi dezvoltarea

[16] Ibid., Comentariul general nr. 11 (1999) asupra planurilor de acțiune pentru învățământul primar şi Comentariul general nr. 13.

[17] Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Notă de fundamentare a proiectului de recomandare generală privind dreptul fetelor/femeilor la educație" (2014).

în ansamblu a copilului.[18] În orice situație, stabilirea interesului superior al unui copil cu dizabilități trebuie să țină cont părerile copilului, de identitatea sa ca individ, de păstrarea sa în sânul familiei, de îngrijirea, protecția şi siguranța copilului, de orice vulnerabilitate specială, şi de dreptul copilului la sănătate şi la educație. Convenția cu privire la drepturile copilului afirmă că interesul superior al copilului trebuie să constituie baza pe care se stabilesc politicile şi prevederile din domeniul educației. Articolul 7 (3) afirmă în continuare că copiii cu dizabilități au dreptul de a-şi exprima punctele de vedere şi că punctelor lor de vedere asupra tuturor chestiunilor care-i privesc trebuie să li se acorde importanța cuvenită, conform vârstei şi gradului lor de maturizare, pe bază de egalitate cu ceilalți copii, precum şi că trebuie să li se asigure asistență corespunzătoare dizabilității şi vârstei lor. Garantarea dreptului copiilor de a participa la propria educație trebuie aplicată în mod egal şi copiilor cu dizabilități, în planurile lor proprii şi individualizate de învățământ şi de educație, ca parte a pedagogiei din clasă, prin consiliile şcolare, în dezvoltarea politicilor şi sistemelor şcolare şi în elaborarea unei politici educaționale mai largi.[19]

48. Articolul 8 cere măsuri care să sporească conştientizarea şi să combată stereotipiile, prejudecățile şi practicile dăunătoare legate de persoanele cu dizabilități, țintind în special practicile care afectează femeile şi fetele cu dizabilități, persoanele cu dizabilități intelectuale şi persoanele cu nevoi de sprijin intensiv. Stereotipiile, prejudecățile şi practicile dăunătoare constituie bariere ce împiedică atât accesul la sistemul de învățământ cât şi învățarea efectivă. Comitetul constată practica unor părinți de a-şi retrage copiii cu dizabilități din şcolile incluzive, datorită lipsei de conştientizare şi de înțelegere a naturii dizabilității. Statele părți trebuie să adopte măsuri prin care să creeze o cultură a diversității, participarea şi implicarea în viața comunității şi care să indice educația incluzivă drept mijloc de realizare a unei educații de calitate pentru toți elevii, cu şi fără dizabilități, toți părinții, profesorii şi administratorii de şcoli, precum şi întreaga comunitate şi societate. Statele părți trebuie să asigure instituirea de mecanisme care să cultive, la toate nivelurile sistemului de învățământ precum şi în rândul părinților şi al publicului larg, o atitudine de respect pentru drepturile persoanelor cu dizabilități. Societatea civilă, în special organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, trebuie implicate în toate activitățile de sporire a gradului de conştientizare.

49. Articolele 9 şi 24 sunt strâns legate între ele. Accesibilitatea este o precondiție pentru participarea deplină şi egală în cadrul societății a persoanelor cu dizabilități. Persoanele cu dizabilități nu se pot bucura efectiv de dreptul la educație incluzivă fără un mediu astfel creat încât să fie accesibil, inclusiv şcolile şi toate celelalte locuri de învățământ, şi fără accesibilitatea transportului public, serviciilor, informațiilor şi tehnologiilor de comunicare. Modalitățile şi mijloacele de predare trebuie să fie accesibile iar predarea trebuie să se facă în medii accesibile. Întregul mediu în care învață elevii cu dizabilități trebuie conceput în aşa fel încât să promoveze incluziunea. Educația incluzivă este totodată un puternic instrument de promovare a accesibilității şi a proiectării universale.

50. Comitetul atrage statelor părți atenția asupra Comentariului său general nr. 1 (2014) cu privire la recunoaşterea egală în fața legii şi accentuează faptul că educația incluzivă oferă elevilor cu dizabilități, în special celor cu deficiențe intelectuale, şansa de a-şi exprima voința şi preferințele. Statele părți trebuie să asigure ca educația incluzivă să-i sprijine pe elevii cu dizabilități să-şi câştige încrederea în exercitarea capacității lor juridice, oferind sprijinul necesar la toate nivelurile de învățământ, inclusiv care să diminueze pe viitor solicitările dacă aceasta este şi dorința lor.

51. Persoanele cu dizabilități, în special femeile şi fetele cu dizabilități, pot fi afectate în mod disproporțional de violență şi abuzuri, inclusiv pedepse fizice şi umilitoare din partea personalului didactic, de exemplu prin constrângeri

[18] Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 14 (2013) cu privire la dreptul copilului de a se ține cont în primul rând de interesul său superior.

[19] Ibid., Comentariul general nr. 12 (2009) asupra dreptului copilului de a fi ascultat.

corporale şi izolare şi prin hărţuirea de către ceilalţi în drumul către şi dinspre şcoală. Pentru a da efect articolului 16 (2), se cere statelor părţi să ia toate măsurile de protecţie corespunzătoare împotriva tuturor formelor de exploatare, violenţă şi abuz, inclusiv violenţa sexuală, ce au ca ţintă persoanele cu dizabilităţi. Aceste măsuri trebuie să ia în calcul vârsta, genul şi dizabilitatea. Comitetul susţine cu fermitate recomandările Comitetului pentru drepturile copilului, ale Comitetului drepturilor omului şi ale Comitetului pentru drepturi economice, sociale şi culturale ca statele să interzică cu desăvârşire toate formele de pedepse corporale şi de tratamente crude, inumane şi degradante în toate mediile, inclusiv în şcoli, şi să instituie pedepse efective împotriva celor care încalcă această interdicţie.[20] Comitetul încurajează şcolile şi alte centre educaţionale să-i implice pe elevi, inclusiv pe elevii cu dizabilităţi, în dezvoltarea politicilor, inclusiv a mecanismelor de protecţie accesibile, care abordează măsurile disciplinare şi hărţuirea, inclusiv hărţuirea prin intermediul comunicaţiilor IT, care este din ce în ce mai mult recunoscută ca un fenomen în creştere în viaţa elevilor, în special a copiilor.

52. Educaţia incluzivă impune recunoaşterea dreptului persoanelor cu dizabilităţi de a trăi în mijlocul comunităţii şi de a se bucura de includere şi participare în cadrul acesteia (art. 19). Ea impune de asemenea recunoaşterea dreptului egal al persoanelor cu dizabilităţi de a trăi în cadrul unei familii sau, în lipsa acesteia, de a se bucura de îngrijire într-un mediu din cadrul comunităţii (art. 23). Copiilor aflaţi în grija unui stat parte, care trăiesc de exemplu în cadrul unei familii sau într-un cămin, trebuie să li se asigure dreptul la educaţie incluzivă şi dreptul de a face recurs împotriva deciziilor statului parte care nu le recunoaşte dreptul la educaţie incluzivă. Prea multe persoane cu dizabilităţi trăiesc în instituţii de îngrijire pe termen lung, fără acces la servicii în cadrul comunităţii, inclusiv educaţia, care li se cuvin în baza dreptului lor la, între altele, viaţă în cadrul unei familii, în cadrul comunităţii, libertatea de asociere, protecţie împotriva violenţei şi acces la justiţie. Introducerea educaţiei incluzive în comunitatea locală trebuie să se facă paralel cu angajamentul strategic de a pune capăt practicii plasării persoanelor cu dizabilităţi în instituţii (vezi alin. 66 de mai jos). Statele părţi trebuie să aibă în vedere rolul pe care îl va juca exercitarea dreptului la educaţie incluzivă în formarea abilităţilor, deprinderilor şi competenţelor necesare tuturor persoanelor cu dizabilităţi pentru a se bucura, a beneficia de pe urma şi a-şi aduce contribuţia în cadrul comunităţilor lor locale.

53. Pentru realizarea efectivă a educaţiei incluzive, persoanelor cu dizabilităţi trebuie să li se garanteze mobilitatea personală în condiţii de independenţă (art. 20). Acolo unde transportul nu poate fi asigurat imediat şi unde nu există asistenţi personali care să sprijine accesul la instituţiile de învăţământ, persoanelor cu dizabilităţi, în special celor oarbe sau cu deficienţe de vedere, trebuie să li se asigure pregătirea adecvată în formarea unor deprinderi de mobilitate care să le asigure o mai mare independentă. Statele părţi trebuie de asemenea să ofere persoanelor cu dizabilităţi şansa de a achiziţiona mijloace şi dispozitive de asistare a mobilităţii la preţuri accesibile.

54. Realizarea dreptului persoanelor cu dizabilităţi de a beneficia de cel mai înalt standard de sănătate posibil fără discriminare (art. 25) face parte integrantă din şansa de a beneficia deplin de educaţie. Posibilitatea de a frecventa medii de învăţământ şi de a învăţa efectiv este grav afectată dacă nu există acces la sănătate sau la tratament şi îngrijire corespunzătoare. Statele părţi trebuie să instituie programe de sănătate, igienă şi nutriţie orientate pe gen, care să fie integrate în serviciile din domeniul educaţiei şi să permită monitorizarea continuă a tuturor nevoilor legate de sănătate. Astfel de programe trebuie dezvoltate pe baza principiilor proiectului universal şi accesibilităţii, trebuie să prevadă vizite regulate la cabinetele medicale şcolare şi evaluări ale stării de sănătate precum şi să creeze parteneriate cu comunitatea. Persoanelor cu dizabilităţi, în condiţii de egalitate cu ceilalţi, trebuie să li se asigure o educaţie sexuală adecvată vârstei, cuprinzătoare şi incluzivă, bazată pe dovezi ştiinţifice şi pe standardele drepturilor omului, precum şi într-un format accesibil.

[20] Ibid., Comentariul general nr. 8 (2006) privind dreptul copilului la protecţie împotriva pedepsei corporale şi a altor forme de pedeapsă crude sau degradante.

55. Statele părți trebuie să ia măsuri efective pentru asigurarea abilitării şi reabilitării serviciilor din cadrul sistemului de învățământ, inclusiv cele de îngrijire a sănătății, de orientare şcolară, fizice, sociale, servicii de consiliere şi alte servicii (art. 26). Astfel de servicii trebuie să înceapă cât mai de timpuriu, trebuie să aibă la bază o evaluare multidisciplinară a abilităților elevului şi să susțină maximum de independență, autonomie, respect al demnității, deplina capacitate fizică, mentală, socială şi vocațională precum şi includerea şi participarea în toate aspectele vieții. Comitetul subliniază importanța sprijinirii reabilitării în cadrul comunității care în vedere identificarea timpurie şi încurajează sprijinul acordat de ceilalți elevi.

56. Educația incluzivă de calitate trebuie să pregătească persoanele cu dizabilități pentru viața din câmpul muncii prin dobândirea de cunoştințe, deprinderi şi a încrederii necesare pentru participarea la piața deschisă a muncii şi într-un mediu de muncă deschis, incluziv şi accesibil (art. 27).

57. Participarea deplină la viața politică şi publică este amplificată de realizarea dreptului la educație incluzivă. Programele de şcolare pentru toți elevii trebuie să includă tema cetățeniei şi formarea de deprinderi de autopromovare şi autoreprezentare ca fundament al participării la procesele politice şi sociale. Treburile publice includ formarea şi participarea la organizații ale elevilor şi studenților cum ar fi organizațiile studențeşti, iar statele părți trebuie să promoveze crearea unui mediu în care persoanele cu dizabilități pot forma, face parte şi participa efectiv şi deplin în cadrul unor astfel de organizații studențeşti prin forme de comunicare şi un limbaj la propria lor alegere (art. 29).

58. Statele părți trebuie să înlăture barierele şi să promoveze accesibilitatea şi disponibilitatea şanselor incluzive pentru persoanele cu dizabilități de a participa în condiții de egalitate cu ceilalți la joacă, activități recreative şi sportive în cadrul sistemului de învățământ precum şi activităților extraşcolare, inclusiv în alte medii educaționale (art. 30).[21] Trebuie instituite măsuri corespunzătoare în cadrul mediului educațional care să asigure şansele persoanelor cu dizabilități de acces la viața culturală şi să le dezvolte şi utilizeze potențialul creativ, artistic şi intelectual, nu numai în folosul propriu ci şi pentru îmbogățirea patrimoniului societății. Astfel de măsuri trebuie să asigure ca persoanelor cu dizabilități să li se recunoască identitatea culturală şi lingvistică specifică, inclusiv limbajele semnelor şi cultura celor surzi.

[21] Ibid., Comentariul general nr. 17 (2013) cu privire la dreptul copilului la odihnă, pauză, joacă, activități recreative, viață culturală şi activități artistice.

V. Implementarea la nivel național

59. Comitetul a identificat un număr de provocări cărora statele părți trebuie să le facă față în implementarea articolului 24. În vederea implementării şi susținerii sistemului de învățământ incluziv, trebuie avute în vedere la nivel național măsurile de mai jos.

60. Răspunderea pentru educația la toate nivelurile a persoanelor cu dizabilități, ca şi pentru educația celorlalți, trebuie să revină ministerului educației. În multe țări, educația persoanelor cu dizabilități este în mod curent marginalizată în cadrul ministerelor bunăstării sociale sau ale sănătății, ceea ce a condus, între altele, la excluderea din legislația, politicile, planificarea şi alocarea resurselor pentru învățământul normal, la niveluri mai scăzute per persoană ale investițiilor în educația persoanelor cu dizabilități, la lipsa de structuri globale şi coerente care să susțină educația incluzivă, lipsa de date integrate privind înmatricularea în şcoli, repetenție şi promovare, precum şi eşecul în formarea de profesori pregătiți pentru educația incluzivă. Statele părți trebuie să ia urgent măsuri prin care să treacă educarea elevilor cu dizabilități în competența ministerului educației.

61. Statele părți trebuie să asigure la nivelul tuturor compartimentelor guvernamentale o angajare de largă cuprindere şi intersectată față de cauza educației incluzive. Educația incluzivă nu poate fi realizată exclusiv de ministerele educației. Toate ministerele şi comisiile cu responsabilități relevante care acoperă articole substanțiale din Convenție trebuie să se angajeze şi să-şi armonizeze modul de înțelegere a implicațiilor unui sistem de învățământ incluziv pentru a adopta o abordare integrată şi pentru a lucra în colaborare

după o agendă comună. Pentru toate ministerele implicate trebuie instituite măsuri de responsabilizare pentru ca aceste angajamente să fie respectate. De asemenea trebuie încheiate parteneriate cu furnizorii de servicii, cu organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, cu mass-media, cu organizații ale societății civile, cu autoritățile locale, cu asociațiile şi federațiile studențeşti, cu universități şi cu facultățile de pregătire a profesorilor.

62. Statele părți, la fiecare nivel, trebuie să implementeze sau să introducă legi bazate pe modelul de abordare a dizabilității din perspectiva drepturilor omului care concordă pe deplin cu articolul 24. Comitetul reaminteşte că articolul 4 (5) cere statelor federale să asigure implementarea articolului 24, fără limitări sau excepții, pe întreg cuprinsul statului parte.

63. Trebuie instituit un cadru legislativ şi politic de largă cuprindere şi coordonat, împreună cu un calendar clar şi adecvat de implementare şi de sancționare a încălcărilor. Un astfel de cadru trebuie să se caracterizeze prin flexibilitate, diversitate şi egalitate în toate instituțiile de învățământ pentru toți elevii şi trebuie să identifice responsabilități la toate nivelurile guvernului. Printre elementele cheie se numără:

(a) Respectarea standardelor internaționale de drepturile omului;
(b) Definirea clară şi includerea obiectivelor specifice pe care urmăreşte să le realizeze la toate nivelurile de învățământ. Principiile şi practicile incluziunii trebuie considerate parte integrantă a reformei, şi pur şi simplu un program suplimentar;
(c) Dreptul la educație incluzivă ca fiind elementul cheie al cadrului legislativ. Prevederile care definesc anumite categorii de elevi ca „needucabili", de exemplu, trebuie eliminate;
(d) Garantarea pentru elevii cu şi fără dizabilități a aceluiaşi drept de acces la oportunitățile de învățare incluzive în cadrul sistemului de învățământ general şi, pentru anumiți elevi considerați individual, accesul la serviciile de sprijin necesare la toate nivelurile;
(e) Obligația ca toate şcolile noi să fie proiectate şi construite după principiul proiectului universal bazat pe standardele de accesibilitate, paralel cu un calendar pentru adaptarea şcolilor existente în spiritul Comentariului general nr. 2 al Comitetului. Se încurajează folosirea de achiziții publice din mediul privat;
(f) Introducerea de standarde de calitate de largă cuprindere pentru educația incluzivă şi de mecanisme de monitorizare dizabilitate-incluziune în vederea urmăririi progreselor în implementarea la toate nivelurile şi pentru a se asigura implementarea politicilor şi programelor şi asigurarea acestora prin investițiile necesare;
(g) Introducerea de mecanisme de monitorizare accesibile pentru a se asigura implementarea politicilor şi includerea prevederii de investiție necesară;
(h) Recunoaşterea nevoii de adaptări rezonabile pentru susținerea incluziunii, având la bază mai degrabă standardele de drepturile omului decât utilizarea eficientă a resurselor, paralel cu sancțiuni pentru neintroducerea de adaptări rezonabile;
(i) Afirmarea clară, în toate legile care ar putea avea impact asupra educației incluzive, a faptului că incluziunea este un obiectiv concret;
(j) Un cadru solid pentru identificarea timpurie, evaluarea şi acordarea sprijinului necesar pentru ca persoanele cu dizabilități să se dezvolte plenar în medii incluzive de învățare;
(k) Obligația pentru autoritățile locale de a planifica materiale şi a le pune la dispoziția tuturor elevilor, inclusiv a persoanelor cu dizabilități, din medii şi clase incluzive, inclusiv în cele mai adecvate limbaje, cele mai accesibile formate şi cele mai accesibile modalități şi mijloace de comunicare;
(l) Legislație care să garanteze tuturor persoanelor cu dizabilități, inclusiv copiilor cu dizabilități, dreptul de a fi ascultați şi de a se da opiniei lor importanța cuvenită în cadrul sistemului de învățământ, inclusiv de către consiliile şcolilor, organele de conducere, guvernele locale şi naționale, precum şi mecanisme prin care să conteste şi să facă recurs la deciziile care privesc educația;
(m) Încheierea de parteneriate şi coordonare între toți factorii implicați, inclusiv persoanele cu dizabilități prin organizațiile lor reprezentative, diferitele agenții, organizații de dezvoltare, organizații neguvernamentale şi părinți sau persoane care îi au în îngrijire.

64. Legislația trebuie susținută printr-un plan sectorial de învățământ, elaborat prin consultarea organizațiilor persoanelor cu dizabilități, inclusiv copii cu dizabilități, şi care detaliază procesul de implementare a uni sistem de învățământ incluziv. Acesta trebuie să includă un calendar şi obiective măsurabile, inclusiv măsuri care să asigure consecvența. Planul trebuie să aibă la bază o analiză amplă a contextului actual legat de educația incluzivă pentru a stabili nivelul de bază de la care să fie urmărit progresul, să includă, de exemplu, date despre actualele alocații bugetare, calitatea metodelor de colectare a datelor, numărul de copii cu dizabilități necuprinşi în şcoli, provocările şi barierele, legile şi politicile existente, principalele îngrijorări ale persoanelor cu dizabilități, ale familiilor şi ale statului parte.

65. Statele părți trebuie să introducă mecanisme independente, accesibile, transparente, sigure şi impuse prin lege de depunere a plângerilor precum şi remedieri juridice în cazurile de încălcare a dreptului la educație. Persoanele cu dizabilități trebuie să aibă acces la sisteme de justiție care înțeleg cum să trateze persoanele cu dizabilități şi cum să abordeze reclamațiile pe bază de dizabilitate. Statele părți trebuie de asemenea să asigure ca informațiile despre dreptul la educație şi despre modalitatea în care să conteste negarea sau încălcarea acestui drept trebuie larg difuzate şi popularizate în rândul persoanelor cu dizabilități, cu implicarea organizațiilor lor reprezentative.

66. Educația incluzivă este incompatibilă cu instituționalizarea. Statele părți trebuie să se angajeze într-un proces bine planificat şi structurat de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități. Un astfel de proces trebuie să aibă în vedere: o tranziție dirijată care să fixeze un calendar definit pentru tranziție; introducerea în legislație a obligației de asigurare de resurse în cadrul comunității; redirecționarea fondurilor şi introducerea unor cadre multidisciplinare care să sprijine şi să întărească serviciile asigurate de comunitate; prevederea de sprijin acordat familiilor; şi colaborarea si consultarea cu organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, inclusiv copiii cu dizabilități, precum şi părinții şi persoanele care le au în îngrijire. În timpul derulării procesului de dezinstituționalizare, persoanelor din mediile de îngrijire instituționale trebuie să li se dea acces la educația incluzivă cu efect imediat prin punerea în legătură cu instituții de învățământ incluzive din cadrul comunității.

67. Intervențiile timpurii din copilărie pot fi deosebit de valoroase pentru copiii cu dizabilități, servind la întărirea capacității lor de a beneficia de educație şi promovând înscrierea la şcoală şi frecventarea acesteia. Toate aceste intervenții trebuie să garanteze respectul pentru demnitatea şi autonomia copilului. În conformitate cu Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, inclusiv cu Obiectivul 4 pentru dezvoltare durabilă, se solicită statelor părți să asigure accesul la o dezvoltare, îngrijire şi educație preşcolară de calitate încă din primii ani ai copilăriei, paralel cu includerea unei prevederi care să asigure sprijinirea şi pregătirea părinților şi a persoanelor care au în îngrijire copii mici cu dizabilități. Dacă sunt identificați şi sprijiniți din timp, copii mici cu dizabilități au şanse mai mari să facă tranziția mai lin către mediile educaționale preşcolare şi primare. Statele părți trebuie să asigure coordonarea dintre ministerele, autoritățile şi organele relevante precum şi cu organizațiile persoanelor cu dizabilități şi cu alți parteneri neguvernamentali.

68. În conformitate cu articolul 31, statele părți trebuie să colecteze date dezagregate corespunzătoare în vederea formulării de politici, planuri şi programe pentru a se achita de obligațiile ce le revin în baza articolului 24. Ele trebuie să introducă măsuri care să vizeze lipsa de date clare asupra prevalenței persoanelor cu diferite deficiențe, precum şi lipsa de suficiente cercetări de calitate şi date care se referă la accesul la educație, permanența în cadrul sistemului şi progresul înregistrat, asigurarea de adaptări rezonabile şi rezultatele obținute. Recensămintele, studiile şi datele administrative, inclusiv datele provenite de la Sistemul de informații asupra managementului educației, trebuie să includă informații despre elevii cu dizabilități, inclusiv cei care încă trăiesc în medii instituționalizate. Statele părți trebuie de asemenea să colecteze date dezagregate şi dovezi legate de barierele care împiedică persoanele cu dizabilități să aibă acces la educația incluzivă de calitate, să rămână în sistem şi să progreseze în cadrul lui, pentru a permite adoptarea de măsuri efective de demontare a unor astfel de bariere. Trebuie adoptate strategii de înlăturare a excluderii persoanelor cu dizabilități din cadrul mecanismelor standard de colectare de date cantitative şi calitative, inclusiv

când acestea rezultă din reținerea părinților de a admite existența unui copil cu o dizabilitate, lipsa înregistrării naşterii şi inexistența în evidențele instituțiilor.

69. Statele părți trebuie să aloce suficiente resurse financiare şi umane pe întreg parcursul elaborării unui plan sectorial în domeniul educației şi a planurilor sectoriale intersectate pentru a veni în sprijinul implementării educației incluzive, conform principiului realizării progresive. Statele părți trebuie să-şi reformeze sistemele de guvernare şi mecanismele de finanțare în vederea asigurării dreptului la educație a tuturor persoanelor cu dizabilități. Ele trebuie de asemenea să aloce bugete folosind mecanismele de care dispun în cadrul proceselor de achiziții publice şi parteneriatele cu sectorul privat. Aceste bugete alocate trebuie să dea prioritate, între altele, asigurării de resurse adecvate pentru face ca mediile de învățământ existente să devină accesibile cu respectarea unui termen scadent, investirii în formarea incluzivă a profesorilor, asigurării de adaptări rezonabile, asigurării unui transport accesibil către şcoală, asigurării de manuale adecvate şi accesibile, asigurării de materiale pentru predare şi învățare, asigurării de tehnologii ajutătoare şi a limbajului semnelor, precum şi implementării unor inițiative de conştientizare care să vizeze problema stigmatului şi a discriminării, în mod deosebit a hărțuirii în mediile educaționale.

70. Comitetul solicită statelor părți să transfere resursele din mediile segregate în cele incluzive. Statele părți trebuie să dezvolte un model de finanțare care alocă resurse şi stimulente pentru ca mediile educaționale incluzive să asigure sprijinul necesar persoanelor cu dizabilități. Stabilirea celui mai potrivit mod de abordare a problemei finanțării se poate face în mare măsură pe baza informațiilor legate de mediul educațional existent şi de nevoile potențialilor elevi cu dizabilități care sunt afectați de acesta.

71. Trebuie inițiat procesul de formare a tuturor profesorilor de la nivelurile învățământului preşcolar, primar, secundar, terțiar şi vocațional pentru a le crea competențele şi valorile esențiale pentru munca în medii educaționale incluzive. Acest proces necesită adaptări atât în timpul pregătirii anterioare intrării în serviciu cât şi în timpul exercitării profesiei de educator pentru a se ajunge la nivelul de calificare corespunzător în cel mai scurt timp, în vederea înlesnirii tranziției către un sistem de învățământ incluziv. Toți profesorii trebuie să dispună de unități/module dedicate care să-i pregătească să lucreze în medii incluzive, precum şi de medii de învățare de experimentare practică unde îşi pot forma deprinderile şi încrederea de a rezolva probleme prin diferite provocări incluzive. Conținutul de bază al formării profesorilor trebuie includă înțelegerea elementară a diversității, creşterii şi dezvoltării umane, modelul drepturilor omului ce ține cont de dizabilitate şi pedagogia incluzivă care permite profesorilor să identifice abilitățile funcționale ale elevilor (punctele tari, abilitățile şi stilul de învățare) pentru a asigura participarea lor în medii educaționale incluzive. Formarea profesorilor trebuie să includă învățarea utilizării unor metode, mijloace şi formate de comunicare adecvate augmentative şi alternative, precum Braille, tipărituri în format mai mare, multimedia accesibile, limbajul simplu, uşor de citit, limbajul semnelor şi cultura surzilor, tehnici şi materiale educaționale care să vină în sprijinul persoanelor cu dizabilități. În plus, profesorii au nevoie de îndrumări practice şi sprijin, printre altele, în: asigurarea unei instruiri individualizate; predarea aceluiaşi conținut folosind metode de predare diferite pentru a răspunde stilului de învățare şi abilităților unice ale fiecărei persoane; conceperea şi utilizarea de planuri de învățământ individuale care să sprijine nevoile de învățare specifice; şi introducerea unei pedagogii centrate pe obiectivele educaționale ale elevilor.

72. Educația incluzivă necesită un sistem de sprijin şi asigurare a resurselor pentru profesorii din instituții educaționale la toate nivelurile. Un astfel de sistem ar putea include parteneriate între instituții educaționale aflate în apropiere, inclusiv universități, promovarea practicilor de colaborare, inclusiv predarea în echipă, grupuri de studiu, activități comune de evaluare a elevilor, sprijin din partea unui coleg şi schimb de asistență la ore, precum şi parteneriate cu societatea civilă. Părinții şi persoanele care au în îngrijire elevi cu dizabilități pot fi, acolo unde este cazul, parteneri în dezvoltarea şi implementarea programelor de învățare, inclusiv a planurilor de învățământ individualizate. Ei pot juca un rol important în sfătuirea şi sprijinirea profesorilor în acordarea de sprijin unor elevi individuali, dar nu trebuie să fie niciodată o condiție pentru admiterea în sistemul de învățământ. Statele părți trebuie să folosească toate resursele posibile pentru sprijinirea

profesorilor, inclusiv organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, elevi cu dizabilități şi membri ai comunității locale care pot contribui semnificativ sub forma consilierii, încheierii de parteneriate şi rezolvării problemelor. Implicarea acestora asigură o resursă suplimentară în clasă şi contribuie la crearea legăturii cu comunitățile locale, spargerea barierelor şi responsabilizarea şi sensibilizarea profesorilor față de puterile şi cerințele elevilor cu dizabilități.

73. Autoritățile de la toate nivelurile trebuie să aibă capacitatea, dorința şi resursele de a implementa legi, politici şi programe care să susțină educația incluzivă. Statele părți trebuie să conceapă şi să pună la dispoziție programe de pregătire care să informeze toate autoritățile relevante cu privire la responsabilitățile ce le revin conform legii şi să sporească gradul de înțelegere a drepturilor persoanelor cu dizabilități. Deprinderile, cunoştințele şi înțelegerea necesare pentru implementarea politicilor şi practicilor în domeniul educației incluzive includ: înțelegerea conceptului de drept la o educație incluzivă şi a obiectivelor acesteia, cunoaşterea legislației şi politicilor internaționale şi naționale, elaborarea de planuri locale de învățământ incluziv, colaborare şi parteneriate, sprijin, îndrumarea şi supravegherea instituțiilor educaționale locale, monitorizare şi evaluare.

74. Educația incluzivă de calitate necesită metode de evaluare şi monitorizare a progreselor elevilor care să țină cont de barierele cu care se confruntă elevii cu dizabilități. Sistemele tradiționale de evaluare, care folosesc scorurile obținute la teste standardizate ca unic indicator al succesului atât pentru elevi cât şi pentru şcoli, îi pot dezavantaja pe elevii cu dizabilități. Accentul ar trebui pus progresul individual în drumul parcurs pentru atingerea unor obiective mai largi. Cu metodologii de predare corespunzătoare, cu sprijin şi adaptări, toate programele de învățământ pot fi adaptate astfel încât să satisfacă nevoile tuturor elevilor, inclusiv ale celor cu dizabilități. Sistemele incluzive de evaluare a elevilor pot fi întărite printr-un sistem de suporturi individualizate.

75. În conformitate cu articolul 33, şi pentru a măsura progresele în realizarea dreptului la educație prin instituirea unui sistem de învățământ incluziv, statele părți trebuie să dezvolte cadre de monitorizare cu indicatori structurali, ai procesului în sine şi ai rezultatelor, care să respecte Obiectivul 4 pentru dezvoltare durabilă.[22] Persoanele cu dizabilități, prin organizațiile lor reprezentative, trebuie implicate atât în stabilirea indicatorilor cât şi în colectarea datelor şi statistici. Indicatorii structurali trebuie să măsoare barierele existente în calea educației incluzive şi se pot limita doar la simpla colectare de date dezagregate după criteriul deficienței. Indicatorii procesului în sine, cum ar fi cei privind accesibilitatea mediilor fizice, adaptările făcute programelor de învățământ sau formarea profesorilor, vor da posibilitatea monitorizării modului în care avansează transformarea. Trebuie de asemenea stabiliți indicatorii rezultatelor, cum ar fi procentul de elevi cu dizabilități din medii incluzive de învățare care obțin certificate sau diplome de absolvire oficiale sau procentul de elevi cu dizabilități admişi în învățământul secundar. Statele părți trebuie totodată să aibă în vedere măsurarea calității educației, de exemplu, prin cele cinci dimensiuni recomandate de UNESCO: respect pentru drepturi, echitate, relevanță, pertinență, eficiență şi eficacitate. Pot fi avute în vedere şi măsuri ale acțiunilor pozitive cum ar fi cotele-părți sau stimulentele.

76. Comitetul constată dezvoltarea în multe țări a sectorului privat în educație. Statele părți trebuie să recunoască faptul că dreptul la educație incluzivă se extinde asupra tuturor modurilor în care este asigurată educația, şi nu doar la aceea asigurată de autoritățile publice. Statele părți trebuie să adopte măsuri care să protejeze împotriva încălcării drepturilor de către părți terțe, inclusiv sectorul afacerilor. În legătură cu dreptul la educație, astfel de măsuri trebuie să vizeze obligația de a se garanta asigurarea educației incluzive şi să implice, la nevoie, legislația şi reglementările, monitorizarea, supervizarea, punerea în aplicare şi adoptarea de politici care să contureze modul în care întreprinderile din lumea afacerilor pot avea impact asupra recunoaşterii şi exercitării efective a drepturilor persoanelor cu dizabilități. Instituțiile educaționale, inclusiv instituțiile educaționale private şi întreprinderile, nu trebuie să perceapă taxe suplimentare pentru integrarea accesibilității şi/sau a adaptărilor rezonabile.

[22] Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, *Human Rights Indicators: a Guide to Measurement and Implementation* (Indicatori ai drepturilor omului: ghid pentru măsurare şi implementare) (New York and Geneva, 2012).

IV. JURISPRUDENŢĂ

DECIZIA CURŢII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA CAZAN ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI[1]

Potrivit art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale „nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante". De asemenea, potrivit art. 10 din Recomandarea Rec (2001)10 a Comitetului Miniştrilor Statelor Membre privind Codul european de etică al poliției, aceasta trebuie să respecte rolul avocaților apărării în procesele de justiție penală. Astfel, poliția nu trebuie „să se amestece în mod nejustificat în activitatea lor, şi nici să-i supună vreunei forme de intimidare sau de constrângere. În plus, poliția nu va face o asociere între avocații apărării şi clienții lor".

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), pronunță prezenta hotărâre[2]:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 30.050/12) îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Ionuț Cazan (reclamantul), a sesizat Curtea la 8 mai 2012, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale (Convenția).

2. Guvernul român (Guvernul) a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul pretinde, în special, că a fost insultat şi agresat în sediul poliției de către un polițist, în timp ce reprezenta un client, în calitate de avocat, în cursul urmăririi penale; în continuare, se plânge că nu a fost efectuată o anchetă eficientă de către autoritățile competente în urma plângerii sale penale formulate împotriva respectivului polițist.

4. La 30 ianuarie 2013, cererea a fost comunicată Guvernului.

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

5. Reclamantul s-a născut în 1979 şi locuieşte în Constanța. Este de profesie avocat.

A. Incidentul din 12 iulie 2010

1. Versiunea reclamantului

6. La 12 iulie 2010, reclamantul s-a deplasat împreună cu clientul său, S.G., spre secția de poliție Constanța, în legătură cu urmărirea penală care era în curs de desfăşurare împotriva clientului său. Reclamantul dorea să studieze documentele din dosar şi să clarifice anumite detalii ale anchetei care era efectuată de C.P. Reclamantul şi S.G. au fost primiți în biroul lui C.P.

7. Reclamantul i-a solicitat explicații lui C.P. cu privire la ordonanța de începere a urmăririi penale pe care o văzuse la dosar şi care nu îi fusese comunicată clientului său. În acel moment, C.P. a început să-l insulte pe reclamant, afirmând că nu are niciun drept să îi adreseze întrebări. Reclamantul şi S.G. s-au ridicat şi s-au pregătit să iasă din biroul lui C.P. Acesta din urmă le-a cerut să semneze un proces-verbal prin care declarau că au luat cunoştință de urmărirea penală în curs; reclamantul afirmă că procesul-verbal indica o dată anterioară cu 6 luni. Reclamantul a refuzat să semneze documentul în cauză, iar polițistul l-a insultat din nou şi l-a împins să stea pe un scaun, spunând că nu le va permite să părăsească secția de poliție înainte de a semna actul respectiv. C.P. i-a telefonat polițistului care era de pază pentru a-i cere să nu le permită acestora să iasă şi a închis cu cheia uşa de la biroul său.

8. În continuare, reclamantul i-a spus lui C.P. că, dacă nu îi lasă să iasă, va suna la numărul de urgență de pe telefonul său mobil. C.P. a vrut să îi smulgă telefonul şi i-a răsucit degetul inelar de la mâna stângă, în care îl ținea. S.G. a încercat la rândul său să apeleze numărul de urgență de pe propriul telefon mobil. C.P. a deschis apoi uşa, continuând să îl insulte pe reclamant şi amenințându-l că îl va urmări şi îi va distruge

[1] Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Cazan împotriva României, C 30.050/12, din 5 aprilie 2016.

[2] Publicată în Monitorul Oficial Partea I, nr. nr. 36 din 12 ianuarie 2017.

cariera. Acesta a rupt împuternicirea avocațială prin care S.G. îi dădea mandat reclamantului să îl reprezinte în fața organelor de urmărire penală şi i-a interzis reclamantului să mai revină în biroul său. Apoi reclamantului şi lui S.G. li s-a permis să părăsească secția de poliție.

2. Versiunea Guvernului

9. La 12 iulie 2010, orele 9,20, reclamantul şi S.G. s-au prezentat la secția de poliție. Polițistul prezent la poartă le-a solicitat să prezinte documentele de identitate şi a notat datele acestora de identitate într-un registru. Au fost conduşi apoi în biroul lui C.P. La momentul producerii faptelor, C.P. era comisarul-şef al biroului de cercetări penale al Poliției Transporturi Constanța, care era însărcinat cu anchetarea dosarelor care prezentau un anumit grad de complexitate.

10. După ce a studiat dosarul clientului său, reclamantul şi-a exprimat nemulțumirea față de desfăşurarea urmăririi penale şi i-a solicitat clarificări lui C.P., în special în ceea ce priveşte ordonanța de începere a urmăririi penale, care nu-i fusese comunicată clientului său.

11. Pe baza unui proces-verbal redactat de C.P. la 12 iulie 2010, Guvernul indică faptul că în jurul orei 10.00, C.P. le-a prezentat reclamantului şi lui S.G. un proces-verbal pentru a-l semna; procesul-verbal includea mențiuni potrivit cărora părțile interesate ar fi luat cunoştință despre acuzația penală, încadrarea juridică a faptelor, precum şi drepturile şi obligațiile prevăzute de lege. Reclamantul a refuzat să-l semneze, i-a spus şi lui S.G. să refuze şi a declarat că intenționează să se plângă procurorului ierarhic superior despre faptul că S.G. nu a primit o notificare privind începerea urmăririi penale împotriva sa.

12. Reclamantul şi S.G. au vrut să iasă din birou fără a semna procesul-verbal şi C.P. a insistat ca ei să îl semneze. Acesta s-a asigurat telefonic că polițistul care era de pază la intrare a notat corect datele privind prezența reclamantului şi a lui S.G. în secția de poliție. A încercat din nou să-i convingă să semneze respectivul proces-verbal. C.P. şi reclamantul şi-au exprimat fiecare intenția de a depune plângere unul împotriva celuilalt. C.P. i-a înmânat reclamantului împuternicirea semnată de clientul său şi i-a precizat că S.G. va fi citat pentru a fi audiat în calitate de învinuit.

13. Pe baza informațiilor furnizate de Poliția Constanța, Guvernul indică faptul că uşile secției de poliție nu sunt închise cu cheia decât la sfârşitul zilei de lucru; în plus, cheile nu sunt ținute în broască.

14. În cele din urmă, Guvernul adaugă că, în toată perioada în care a fost prezent în secția de poliție, reclamantul a adoptat o atitudine ireverențioasă şi a făcut remarci cu privire la ilegalitățile pretins comise de C.P. Acesta din urmă l-a informat despre posibilitatea de a se plânge autorităților competente. După acest schimb de cuvinte, reclamantul şi S.G. au părăsit biroul lui C.P.

B. Examinarea medico-legală a reclamantului

15. După acest incident, reclamantul s-a deplasat la serviciul de medicină legală din Constanța, care l-a trimis către un spital din acelaşi oraş pentru a efectua o radiografie a degetului inelar stâng. Secția ortopedie a spitalului a întocmit, în aceeaşi zi, un certificat medical din care reieşea că reclamantul avea o entorsă la degetul respectiv. Cu această ocazie, degetul reclamantului a fost imobilizat cu o atelă din ghips.

16. Potrivit certificatului medico-legal emis la 16 iulie 2010 de serviciul de medicină legală, reclamantul prezenta leziuni traumatice care ar fi putut să fie cauzate de suprasolicitarea articulației interfalangiene şi care ar fi putut data din 12 iulie 2010. În plus, reclamantului i s-a recomandat să continue îngrijirile medicale între 5 şi 7 zile.

C. Procedura penală

17. La 13 iulie 2010, reclamantul a depus plângere penală împotriva lui C.P. pentru purtare abuzivă, lipsire de libertate în mod ilegal şi ultraj. La 15 iulie 2010, C.P. a formulat, de asemenea, plângere penală împotriva reclamantului pentru denunțare calomnioasă şi sfidarea organelor judiciare. Cele două plângeri au fost înaintate Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța (parchetul), care, la 16 iulie 2010, a decis să le conexeze.

18. La 4 august 2010, reclamantul a dat o declarație la poliție; a repetat versiunea sa asupra faptelor.

19. La 6 august 2010, S.G. a dat, la rândul său, o declarație la poliție. A declarat că atitudinea lui C.P. a fost una neplăcută, că l-a împiedicat să iasă din birou şi că a insistat ca el să semneze o serie de documente şi că acesta a răspuns în mod nepoliticos la întrebările reclamantului. Acesta a

declarat, de asemenea, că C.P. a smuls telefonul din mâna reclamantului şi că i-a ameninţat pe amândoi. După incident, S.G. l-a însoţit pe reclamant la serviciul de medicină legală, pentru că pe acesta din urmă îl durea mâna stângă.

20. La 4 august 2011, parchetul l-a audiat pe reclamant, care a repetat versiunea sa asupra faptelor.

21. La 8 august 2011, parchetul l-a audiat pe C.P.; el a negat că l-a agresat pe reclamant şi a pretins că doar i-a strâns mâna, la începutul întâlnirii, în semn de salut. De asemenea, a confirmat că a avut o discuţie animată cu reclamantul, dar că a folosit un limbaj corect, spre deosebire de reclamant. Acesta i-a blocat accesul la uşă pentru a-l convinge să semneze procesul- verbal. Nu a sunat la poartă decât pentru a se asigura că datele de identitate ale reclamantului şi ale clientului său au fost înregistrate şi apoi i-a lăsat să plece. Între timp, un alt justiţiabil aştepta pe culoar şi a auzit ce se întâmpla în birou; odată ce reclamantul a plecat, i-a declarat lui C.P. consternarea în privinţa comportamentului reclamantului.

22. La 23 august 2011, parchetul a emis o rezoluţie de neîncepere a urmăririi penale în favoarea lui C.P. şi a reclamantului. În ceea ce priveşte acuzaţiile împotriva lui C.P., parchetul a considerat că elementele constitutive ale infracţiunilor invocate de reclamant nu erau reunite. Ca urmare a plângerii reclamantului, această rezoluţie a fost confirmată la 14 octombrie 2011 de procurorul ierarhic superior de la acelaşi parchet.

23. La 10 octombrie 2011, reclamantul a sesizat Curtea de Apel Constanţa (curtea de apel) cu o plângere împotriva rezoluţiilor parchetului. Reclamantul şi C.P. au fost ascultaţi în cadrul şedinţei publice din 27 octombrie 2011.

24. Prin Hotărârea definitivă din 22 noiembrie 2011, curtea de apel a respins plângerea reclamantului. Hotărârea, care nu face nicio trimitere la certificatul medico-legal care se referea la reclamant (supra, pct. 16), prevede următoarele în părţile sale relevante:

"

Examinând probatoriul administrat în cauză, prin prisma criticilor aduse de petent, a actelor şi documentelor din dosar, curtea [de apel] constată că nu sunt elemente certe care să conducă la antrenarea răspunderii penale a lui [...] C.P. sub aspectul infracţiunilor reclamate."

D. Plângerea disciplinară în faţa baroului

25. Între timp, la o dată nespecificată, C.P. a sesizat Baroul Constanţa cu o plângere disciplinară împotriva reclamantului cu privire la incidentul din 12 iulie 2010. Printr-o decizie din 5 octombrie 2010, Consiliul Baroului a respins plângerea pe motiv că reclamantul îşi îndeplinise obligaţiile profesionale conform legii şi comportamentul său nu angaja răspunderea disciplinară. Prin Decizia din 19 şi 20 februarie 2011, Consiliul Uniunii Naţionale a Barourilor din România a respins contestaţia lui C.P.

E. Alte evenimente

26. La 30 iulie 2010, Parchetul de pe lângă Judecătoria Mangalia a admis cererea reclamantului, în calitatea sa de avocat al lui S.G., de recuzare a lui C.P. din dosarul penal împotriva clientului său, cu motivarea că desfăşurarea unei alte proceduri penale între reclamant şi C.P. era de natură să creeze suspiciuni cu privire la imparţialitatea autorităţilor de urmărire penală.

27. Între timp, în condiţiile în care incidentul din 12 iulie 2010 fusese dezvăluit în presa locală, poliţia a efectuat o anchetă internă. La 9 august 2010, poliţistul responsabil pentru anchetă a propus deschiderea unei proceduri disciplinare împotriva lui C.P. Curtea nu a fost informată despre rezultatul acestei proceduri.

II. Dreptul intern relevant

28. Prevederile relevante din Codul penal şi din Codul de procedură penală, în formularea lor în vigoare la momentul faptelor, sunt cuprinse în Hotărârea Poede împotriva României (nr. 40.549/11, pct. 35-36, 15 septembrie 2015).

III. Documente relevante ale Consiliului Europei

29. Prevederile relevante ale Recomandării Rec(2001)10 a Comitetului Miniştrilor al Consiliului Europei privind Codul european de etică al poliţiei, adoptată la 19 septembrie 2001, figurează în Hotărârea Bouyid împotriva Belgiei [(MC), nr. 23.380/09, pct. 50-51, CEDO 2015]. Această recomandare cuprinde, între altele, următoarele prevederi:

III. Poliţia şi sistemul de justiţie penală

"

[...]

10. Poliţia trebuie să respecte rolul avocaţilor apărării în procesele de justiţie penală şi, dacă este necesar, să contribuie la asigurarea dreptului efectiv de a avea acces la asistenţă juridică, în mod deosebit în cazul persoanelor private de libertate."

30. Expunerea de motive la Recomandarea Rec (2001)10 cuprinde următoarele precizări cu privire la aplicarea art. 10 din recomandare:

" Art. 10 subliniază faptul că poliția trebuie să respecte rolul avocaților apărării în procesele de justiție penală. Acest lucru implică, printre altele, ca poliția să nu se amestece în mod nejustificat în activitatea lor, şi nici să-i supună vreunei forme de intimidare sau de constrângere. În plus, poliția nu va face o asociere între avocații apărării şi clienții lor. Sprijinul din partea poliției în ceea ce priveşte dreptul infractorului la asistență juridică este necesar mai ales atunci când persoana interesată este privată de libertate de către poliție."

ÎN DREPT

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 3 din Convenție

31. Reclamantul susține, în special, că a fost supus la rele tratamente de către un polițist în timp ce reprezenta un client, în calitate de avocat, în cursul unei anchete penale şi se plânge că nu a fost efectuată o anchetă eficientă de către autoritățile competente în urma plângerii sale penale care îl viza pe respectivul polițist. Acesta invocă art. 3, 6, 10, 14 şi 17 din Convenție. Curtea, responsabilă cu încadrarea juridică a faptelor, constată că aceste capete de cerere se confundă şi consideră că este adecvat să examineze acuzațiile reclamantului doar din perspectiva art. 3 din Convenție, care este formulat după cum urmează:

"Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante."

A. Cu privire la admisibilitate

32. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție şi că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Îl declară aşadar admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Cu privire la aspectul material al art. 3

a) Argumentele părților

33. Reclamantul nu a prezentat observații cu privire la acest punct, dar a susținut că îşi menține plângerea astfel cum este prezentată în formularul cererii.

34. Făcând referire la Cauza Klaas împotriva Germaniei (22 septembrie 1993, pct. 30, seria A, nr. 269), Guvernul afirmă ca acuzațiile reclamantului nu sunt susținute de elemente de probă adecvate. Acesta consideră că reclamantul nu a fost supus unor rele tratamente din partea unor agenți ai statului. Admite că reclamantul şi C.P. au avut o discuție aprinsă şi că, după incident, reclamantul a prezentat uşoare leziuni la mâna stângă; cu toate acestea, nu a fost stabilită legătura dintre cele două evenimente. Potrivit concluziilor medicului legist, o posibilă cauză a leziunii era suprasolicitarea, ceea ce nu implica neapărat o agresiune.

35. În subsidiar, Guvernul face referire la circumstanțele particulare ale speței, inclusiv în special la concluziile medicului legist, la natura leziunii suferite de reclamant, la consecințele minore asupra sănătății acestuia şi lipsa unor indicii speciale de vulnerabilitate în ceea ce îl priveşte şi consideră că leziunile suferite nu au atins pragul minim de gravitate necesar pentru a intra în domeniul de aplicare a art. 3 din Convenție.

36. Tot în subsidiar, acesta indică faptul că declarațiile persoanelor audiate în speță erau contradictorii şi insuficiente pentru a stabili existența unei infracțiuni; accentuează contradicțiile dintre declarația reclamantului şi cea a lui S.G., care diferă în descrierea comportamentului lui C.P., precum şi în privința întrebării dacă acesta i-a smuls sau nu reclamantului telefonul din mână. În acest sens, Guvernul observă că nimic nu indică în speță faptul că reclamantul era stângaci, în condițiile în care acesta afirmă că ținuse telefonul în mâna stângă. În privința lui C.P., el nu a putut prezenta nicio probă obiectivă, întrucât era singur în birou şi nu exista supraveghere video. De altfel, C.P. şi-a exprimat temerea că reclamantul încearcă, prin acest incident, să obțină recuzarea sa în dosarul penal deschis împotriva lui S.G.

37. Guvernul concluzionează asupra lipsei unei încălcări a art. 3 din Convenție sub aspect material.

b) Motivarea Curții

38. Curtea face trimitere la principiile generale aplicabile aspectului material al art. 3 din Convenție, pe care le-a reiterat recent în Hotărârea Bouyid (citată anterior, pct. 81-90).

39. Curtea arată că în speță versiunile părților sunt contradictorii cu privire la incidentul din 12 iulie 2010; deşi nu contestă faptul că reclamantul a suferit o entorsă a inelarului stâng care a necesitat între 5 şi 7 zile de îngrijiri medicale, părțile nu sunt de acord cu privire la cauzele

entorsei. Guvernul face în special trimitere la lipsa elementelor de probă în sprijinul acuzațiilor reclamantului (supra. pct. 35).

40. Cu toate acestea, Curtea reaminteşte că a reiterat principiul conform căruia sarcina probei faptelor săvârşite revine autorităților atunci când o persoană se află în mâinile poliției sau unei autorități comparabile; de asemenea, precizează că acest principiu se aplică chiar şi în cazul în care persoana se află într-un alt context decât lipsirea de libertate propriu-zisă, precum este cazul unui control al identității sau al unui simplu interogatoriu (Bouyid, citată anterior, pct. 84). Totodată, a mai subliniat că interzicerea utilizării forței fizice, atunci când nu este strict necesar impusă de comportamentul persoanei interesate, se aplică atunci când aceasta din urmă este lipsită de libertate sau, mai general, atunci când se confruntă cu agenți ai forțelor de ordine (Bouyid, citată anterior, pct. 88). Deşi, spre deosebire de Cauza Bouyid, citată anterior, reclamantul în speță s-a prezentat din proprie inițiativă la secția de poliție, Curtea notează că acesta s-a confruntat cu un agent al forțelor de ordine în calitatea sa de avocat al unui client care dorea informații cu privire la un dosar penal deschis împotriva sa.

41. În acest sens, Curtea acordă o importanță deosebită faptului că reclamantul intervenea în calitatea sa de avocat. Curtea a recunoscut deja anterior statutul special al avocaților care, în calitate de intermediari între justițiabili şi instanțe, ocupă o poziție centrală în administrarea justiției [Morice împotriva Franței (MC), nr. 29.369/10, pct. 132-133, 23 aprilie 2015]. A reamintit, totodată, că avocații beneficiază de drepturi şi privilegii exclusive, care pot varia de la o jurisdicție la alta; Curtea a recunoscut astfel avocaților o anumită marjă de manevră în privința declarațiilor pe care le fac în fața instanțelor (Casado Coca împotriva Spaniei, 24 februarie 1994, pct. 46, seria A, nr. 285-A, şi Steur împotriva ărilor de Jos, nr. 39.657/98, pct. 38, CEDO 2003-XI). Aceste principii trebuie să se aplice cu atât mai mult atunci când este vorba despre a recunoaşte avocaților dreptul de a-şi exercita profesia protejați de orice rele tratamente.

42. Curtea constată că poliției îi revine aşadar obligația să respecte rolul avocaților, să nu intervină în mod nejustificat în activitatea lor şi nici să-i supună vreunei forme de intimidare sau de constrângere (a se vedea supra, pct. 29 şi 30 şi art. 10 din Codul european de etică al poliției şi expunerea sa de motive) şi, prin urmare, la rele tratamente de vreun fel. Această obligație trebuie să se aplice cu atât mai mult pentru a asigura protecția avocaților care acționează în calitatea lor oficială, împotriva relelor tratamente.

43. Consideră aşadar că principiul reiterat în Cauza Bouyid, citată anterior, în ceea ce priveşte sarcina probării celor întâmplate în secția de poliție se aplică în speță şi că sarcina probei le revenea autorităților.

44. Reclamantul a prezentat, atât în fața autorităților naționale, cât şi în fața Curții, un certificat medical din 12 iulie 2010 şi un certificat medico-legal din 16 iulie 2010 care atestau că a suferit o entorsă a degetului inelar stâng care necesita între 5 şi 7 zile de îngrijiri medicale [supra, pct. 15 şi 16; a se vedea, a contrario, Ă[7]elik împotriva Turciei (nr. 1), nr. 39.324/02, pct. 33, 20 ianuarie 2009]. Or, Guvernul nu a prezentat niciun element care să pună sub semnul îndoielii varianta pe care reclamantul a prezentat-o în mod constant, şi anume că polițistul i-a răsucit degetul inelar de la mâna stângă, în care ținea telefonul mobil. Într-adevăr, deşi polițistul a negat în mod constant în cadrul procedurii interne că l-a agresat pe reclamant, acesta din urmă a susținut contrariul cu o constanță similară (supra, pct. 18 şi 20). În plus, având în vedere că ancheta prezintă deficiențe semnificative (infra, pct. 58-62), nu se poate deduce veridicitatea declarației polițistului doar pe baza faptului că ancheta nu a furnizat un element care să o contrazică (Bouyid, citată anterior, pct. 96).

45. Prin urmare, Curtea consideră suficient stabilit că reclamantul a suferit o entorsă a degetului inelar de la mâna stângă în timp ce se afla la secția de poliție.

46. În continuare observă că Guvernul a susținut că prejudiciul suferit de reclamant nu a atins pragul minim de severitate necesar pentru a intra în domeniul de aplicare a art. 3 din Convenție. Cu toate acestea, Curtea notează că leziunea în cauză nu a fost superficială, în măsura în care i s-a recomandat să continue îngrijirile medicale timp de 5 până la 7 zile (supra, pct. 16).

47. În plus, ține să sublinieze că tratamentul aplicat reclamantului nu a fost în niciun fel impus de comportamentul său. Chiar presupunând că reclamantul ar fi dat dovadă de o atitudine lipsită de respect față de polițist (supra, pct. 14), nimic

din dosar nu indică şi, de altfel, nici Guvernul nu sugerează că ar fi avut un comportament violent care să impună utilizarea forţei fizice împotriva sa.

48. Aceste elemente îi sunt suficiente Curţii pentru a concluziona că în speţă a existat un tratament degradant (mutatis mutandis, Bouyid, citată anterior, pct. 112).

49. Prin urmare, a avut loc o încălcare sub aspect material a art. 3 din Convenţie.

2. Cu privire la aspectul procedural al art. 3

a) Argumentele părţilor

50. Reclamantul nu a prezentat observaţii cu privire la acest punct, dar a indicat faptul că îşi menţine capătul de cerere astfel cum a fost prezentat în formularul cererii.

51. Referindu-se la observaţiile sale cu privire la aspectul material al art. 3, Guvernul apreciază că acuzaţiile reclamantului nu puteau fi "susţinute" până la punctul în care să genereze obligaţia de a investiga din partea autorităţilor.

52. În subsidiar, afirmă că a fost deschisă o anchetă penală în urma plângerii penale a reclamantului. Cu toate că ancheta a fost finalizată printr-o rezoluţie de neîncepere a urmăririi penale, nimic nu permite să existe îndoieli asupra temeiniciei sale. Autorităţile au făcut verificările necesare: i-au audiat pe reclamant şi pe clientul său, precum şi pe poliţist. În plus, certificatul medico-legal prezentat de reclamant a fost depus la dosar. Pe baza acestor elemente de probă parchetul a concluzionat că nu erau suficiente pentru a stabili, dincolo de orice îndoială rezonabilă, răspunderea penală a poliţistului implicat. Această soluţie a fost confirmată de instanţe, în urma contestaţiei reclamantului. Guvernul observă că reclamantul, avocat de profesie, ar fi putut solicita instanţelor investigaţii suplimentare, ceea ce totuşi nu a făcut.

53. Guvernul consideră că, presupunând chiar că agentul l-a atins pe reclamant pentru a-l opri să formeze numărul de urgenţă, intenţia de a-i provoca o leziune nu a fost stabilită; or, potrivit prevederilor relevante ale Codului penal, infracţiunea de purtare abuzivă impune stabilirea unei acţiuni săvârşite cu intenţie. În mod similar, actele de violenţă comise din culpă nu au caracter penal în cazul în care leziunile provocate necesită mai puţin de 10 zile de îngrijiri medicale. Prin urmare, singura posibilitate ca reclamantului să-i fie examinat acest capăt de cerere ar fi fost o acţiune în răspundere civilă delictuală, în baza prevederilor art. 998 şi 999 din vechiul Cod civil, ceea ce el nu a făcut.

54. În cele din urmă, Guvernul consideră că ancheta a fost efectuată cu independenţa şi celeritatea impuse de jurisprudenţa Curţii în materie. Guvernul concluzionează asupra lipsei unei încălcări sub aspect procedural a art. 3 din Convenţie.

b) Motivarea Curţii

55. Curtea face trimitere la principiile generale aplicabile aspectului procedural al art. 3 din Convenţie, pe care le-a reiterat recent în Hotărârea Bouyid (citată anterior, pct. 114-123).

56. În speţă, având în vedere probele care i-au fost prezentate, în special certificatul medico-legal al reclamantului, Curtea consideră că acuzaţiile de rele tratamente puteau fi "susţinute" în sensul jurisprudenţei sale în materie.

57. În continuare, Curtea constată că a fost efectuată o anchetă în prezenta cauză. Rămâne de apreciat diligenţa cu care aceasta a fost efectuată şi caracterul său "efectiv".

58. Curtea observă că, deşi reclamantul şi clientul său au fost audiaţi în august 2010, (supra, pct. 18 şi 19), poliţistul în cauză nu a fost audiat decât în august 2011, adică la un an după incident (supra, pct. 21). Guvernul nu a explicat întârzierea anchetei. În continuare, notează că, în afară de aceste audieri, în speţă nu a fost efectuat niciun alt act de anchetă; în această privinţă, observă că, deşi nu au existat martori oculari direcţi, alte persoane erau totuşi prezente în acelaşi timp în care reclamantul şi S.G. se aflau în secţia de poliţie, atât printre poliţişti, cât şi printre justiţiabili (supra, pct. 9 şi 21). De asemenea, nu s-a procedat la o confruntare între reclamant şi poliţistul în cauză, nici la o audiere a medicilor care l-au consultat sau l-au îngrijit pe reclamant. Astfel de măsuri ar fi putut să contribuie la clarificarea faptelor.

59. În plus, din deciziile luate în acest caz nu reiese că parchetul sau curtea de apel au examinat documentele medicale depuse la dosar de către reclamant, în special certificatul medico-legal (supra, pct. 16). De altfel, în lapidara sa Hotărâre din 22 noiembrie 2011, curtea de apel nu a contestat faptul că incidentul din 12 iulie 2010 s-a produs aşa cum a descris reclamantul în plângerea penală, ci s-a limitat doar la a constata

lipsa unor elemente certe care să probeze teza răspunderii penale, fără a examina dacă această lipsă a probelor era rezultatul deficiențelor anchetei.

60. În acest context şi fără a pune la îndoială raționamentul Guvernului cu privire la încadrarea juridică a faptelor în speță şi, în special, existența intenției pentru a stabili în concret existența unei infracțiuni în dreptul penal român (supra, pct. 53), Curtea observă că acesta intervine după producerea faptelor şi că autoritățile naționale, cărora le revenea sarcina de a efectua o anchetă efectivă în speță, nu au procedat în niciun caz la un astfel de raționament.

61. În ceea ce priveşte argumentul Guvernului întemeiat pe posibilitatea ca reclamantul să formuleze o acțiune civilă în despăgubiri (supra, pct. 53), Curtea reaminteşte că a constatat deja că, dacă autoritățile s-ar limita să reacționeze în caz de rele tratamente deliberat aplicate de către reprezentanții statului doar prin acordarea unei simple indemnizații, fără a lupta să urmărească şi să pedepsească pe cei responsabili, agenții statului ar fi putut încălca în unele cazuri drepturile persoanelor supuse practic controlului lor, cu impunitate absolută, iar interdicția legală absolută a torturii şi a tratamentelor inumane sau degradante ar fi lipsită de efect util, în ciuda importanței sale fundamentale [a se vedea, în acest sens, GĂ¤fgen împotriva Germaniei (MC), nr. 22.978/05, pct. 119, CEDO 2010, cu referințele citate].

62. Ținând seama de elementele menționate anterior, Curtea apreciază că reclamantul nu a beneficiat de o anchetă efectivă. În consecință, concluzionează în sensul încălcării sub aspect procedural a art. 3 din Convenție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 5 § 1 din Convenție

63. Reclamantul se plânge, de asemenea, că a fost sechestrat la 12 iulie 2010 în biroul lui C.P. pentru a semna, împotriva voinței sale, un proces-verbal redactat de acesta din urmă; invocă art. 5 § 1 din Convenție, redactat după cum urmează:

"

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârşit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârşească o infracțiune sau să fugă după săvârşirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere, sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; [...]

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare."

64. Guvernul contestă acest argument. Bazându-se pe contradicțiile dintre declarația reclamantului şi cea a clientului său în ceea ce priveşte întrebarea dacă C.P. a încuiat cu cheia uşa de la birou, precum şi pe informațiile furnizate de poliția din Constanța (supra, pct. 13), Guvernul consideră că reclamantul nu a suferit o lipsire de libertate. Pe de altă parte, incidentul în cauză nu a durat mai mult de 5-10 minute, perioada scurtă de timp nejustificând afirmațiile reclamantului că s-a simțit lipsit de libertate.

65. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție şi că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Îl declară aşadar admisibil.

66. Curtea reaminteşte că, pentru a determina dacă un individ este "lipsit de libertate" în sensul art. 5, se pleacă de la situația concretă şi se ia în considerare un ansamblu de criterii cum ar fi tipul, durata, efectele şi modalitățile de executare ale măsurii în cauză [Guzzardi împotriva Italiei, 6 noiembrie 1980, pct. 92, seria A, nr. 39, şi Mogoş împotriva României (dec.), nr. 20.420/02,

6 mai 2004]. Totodată, adesea este necesar, pentru a se pronunța asupra existenței unei încălcări a drepturilor apărate de Convenție, să se consacre discernerii realității dincolo de aparențe şi de vocabularul folosit (a se vedea, de exemplu, referitor la art. 5 § 1, Van Droogenbroeck împotriva Belgiei, 24 iunie 1982, pct. 38, seria A, nr. 50).

67. În speță, Curtea notează că părțile dau faptelor versiuni diferite în ceea ce priveşte întrebarea dacă C.P. a încuiat uşa de la birou pentru a-l împiedica pe reclamant să iasă (supra, pct. 7 şi 13). În această privință, notează că în momentul în care a fost audiat în timpul anchetei clientul reclamantului nu a menționat faptul că C.P. ar fi închis uşa de la birou cu cheia (supra, pct. 19).

68. Curtea reafirmă că poliția are obligația să respecte rolul avocaților, să nu intervină în mod nejustificat în activitatea lor şi nici să-i supună vreunei forme de intimidare sau de constrângere (supra, pct. 42). Chiar presupunând că polițistul în cauză s-a comportat aşa cum susține reclamantul, Curtea notează că părțile nu contestă durata scurtă de timp a măsurii, aceasta nedepăşind mai mult de 10 minute. Cu toate că a concluzionat anterior că poate fi vorba despre lipsire de libertate în cazul în care măsura nu este decât de scurtă durată (Foka împotriva Turciei, nr. 28.940/95, pct. 75, 24 iunie 2008), Curtea consideră că, având în vedere împrejurările specifice ale speței, reclamantul nu a fost lipsit de libertate în sensul art. 5 § 1 din Convenție. În special, Curtea acordă importanță faptului că reclamantul a mers din proprie inițiativă la secția de poliție şi a putut să plece din acel loc la scurt timp după incidentul pe care îl denunță [a se vedea, a contrario, Creangă împotriva României (MC), nr. 29.226/03, pct. 94-100, 23 februarie 2012].

În consecință, Curtea concluzionează că nu a fost încălcat art. 5 § 1 din Convenție.

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

70. În conformitate cu art. 41 din Convenție:

"

În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă."

A. Prejudiciu

71. Reclamantul pretinde 100.000 euro (EUR) pentru prejudiciul moral pe care l-ar fi suferit.

72. Guvernul consideră că suma solicitată de reclamant este excesivă în raport cu jurisprudența Curții în materie.

73. Curtea consideră că trebuie să i se acorde reclamantului suma de 11.700 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de judecată

74. Reclamantul nu a formulat nicio cerere de rambursare a cheltuielilor de judecată suportate pe parcursul procedurii.

C. Dobânzi moratorii

75. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practicată de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,
În unanimitate,
C U R T E A:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăşte că a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect material;

3. hotărăşte că a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect procedural;

4. hotărăşte că nu a fost încălcat art. 5 § 1 din Convenție;

5. hotărăşte:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, suma de 11.700 EUR (unsprezece mii şapte sute euro), care trebuie convertită în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății, pentru prejudiciul moral;

b) că, de la expirarea termenului menționat şi până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practicată de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade şi majorată cu trei puncte procentuale;

6. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

V. SEMNAL

ZIUA INTERNAŢIONALĂ DE COMEMORARE A HOLOCAUSTULUI

Cu ocazia Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, Institutul Român pentru Drepturile Omului a organizat o serie de manifestări desfăşurate atât la sediul Institutului, cât şi în teritoriu, cu sprijinul partenerilor IRDO.

Seminarul cu tema „Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, importanța toleranței şi a respectării drepturilor omului pe glob" a avut loc în data de 26 ianuarie 2017. La sediul IRDO au fost invitați elevi ai şcolii gimnaziale „Ion Vişoiu" din Chitila, în contextul contractului de parteneriat existent între cele două instituții. Scopul acestei întâlniri a fost conştientizarea tinerilor cu privire la lupta împotriva rasismului, intoleranței şi xenofobiei, subliniindu-se faptul că dureroasele consecințe pe care holocaustul le-a avut pentru omenire, nu trebuie uitate, tocmai pentru ca aceste orori să nu se mai repete. Directorul IRDO, dr. Adrian Bulgaru le-a adresat un cuvânt de bun venit elevilor explicând semnificația profundă a acestei zile, ca prilej de reînoire a angajamentelor de respectare a drepturilor omului, mai ales în contextul reapariției în lume a unor mişcări extremiste, discursuri motivate de ură sau de xenofobie ca reacție la fenomenul tot mai acut al migrației. A fost prezentată activitatea Institutului Român pentru Drepturile Omului în domeniul educației pentru o mai bună cunoaştere a drepturilor şi libertăților fundamentale, în domeniul cercetării mecanismelor şi instrumentelor de promovare şi de protecție a drepturilor omului, precum şi în domeniul informării publicului interesat prin intermediul Centrului de documentare din cadrul Institutului.

A urmat o scurtă prezentare cu privire la desemnarea zilei de 27 ianuarie drept Ziua Internațională de comemorare a Holocaustului prin Rezoluția 60/7 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite din 1 noiembrie 2005, an în care s-a marcat cea de a 60-a aniversare a eliberării din lagărele de concentrare naziste. Cu acest prilej elevii au putut afla că tot în anul 2005 s-a inaugurat în România Muzeul Holocaustului de la Şimleul Silvaniei. Li s-a povestit despre ghetourile din Transilvania şi despre deportarea în Transnistria a evreilor din Basarabia şi Bucovina.

În cadrul unei sesiuni de întrebări şi dezbateri privind recunoaşterea drepturilor omului s-a discutat pe tema discriminării, a intoleranței şi a migrației. Elevii au făcut cunoştință cu specialiştii din Institut care le-au explicat cât este de important să îşi cunoască propriile drepturi şi le-au oferit publicațiile privind drepturile copilului apărute sub egida IRDO: „Drepturile Copilului-365", revista ştiințifică trimestrială a IRDO, precum şi Declarația Universală a Drepturilor Omului.

În partea a doua a seminarului, participanții au fost invitați să completeze „Chestionarul IRDO privind stadiul de însuşire a cunoştințelor cu privire la drepturile omului de către elevii din învățământul preuniversitar". Acest chestionar cuprinde 15 întrebări care îşi propun să exploreze paleta de cunoştințe a elevilor în domeniul drepturilor omului, al mecanismelor de promovare a acestora. Chestionarele sunt astfel concepute încât să şi sondeze felul în care elevii se raportează la discriminare sau credibilitatea pe care o acordă variatelor surse de informare. În încheiere a urmat o vizită la biblioteca Centrului de documentare.

Tot cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, în data de 27 ianuarie, Directorul IRDO a fost invitat în baza protocolului de parteneriat încheiat cu Liceul Teoretic „Tudor Vladimirescu", Bucureşti, să deschidă lucrările Conferinței cu tema „Toleranța este o valoare exersată? Care este relația dintre drepturile omului şi păstrarea valorilor specifice unei societăți democratice?". În cuvântul de deschidere, după o prezentare a evenimentelor istorice în contextul cărora s-a petrecut Holocaustul, directorul IRDO a precizat că tema comemorării din acest an este „Un viitor mai bun depinde de educație" şi a subliniat importanța mesajului Secretarului General al ONU, Antonio Guterres, cu ocazia Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, citând următorul pasaj semnificativ: „Astăzi, comemorăm victimele Holocaustului – o tragedie incomparabilă din istoria umanității. Lumea are datoria să îşi amintească faptul că Holocaustul a fost o tentativă sistematică de eliminare a poporului

evreu şi a altor categorii vulnerabile. Ar fi foarte o eroare periculoasă să privim Holocaustul ca pe un simplu rezultat al nebuniei unui grup de criminali naziști. Holocaustul a fost punctul culminant al unor milenii de ură şi de discriminare la adresa evreilor, care de cele mai multe ori erau considerați țapi ispăşitori în diferite contexte istorice, milenii de ură care au dus la ceea ce astăzi numim anti-semitism. În mod tragic şi contrar voinței noastre, anti-semitismul continuă să prolifereze. Ne confruntăm cu o tulburătoare acutizare a extremismului, xenofobiei, rasismului şi a urii contra musulmanilor. Intoleranța şi lipsa de rațiune au revenit. Toate acestea sunt în profund contrast cu valorile noastre universale consfințite în carta Națiunilor Unite şi în Declarația Universală a Drepturilor Omului."

Evenimentul inițiat în parteneriat cu IRDO de prof. Nona Carmen Rapotan a reunit specialişti în domeniul drepturilor omului, care au comentat comunicările ştiințifice ale elevilor de la secția ştiințe sociale şi au susținut dezbaterile din cadrul celei de a doua sesiuni a conferinței. Elevii liceului „Tudor Vladimirescu" au fost deasemenea invitați să completeze chestionarul tip privind stadiul de însuşire a cunoştințelor cu privire la drepturile omului de către elevii din învățământul preuniversitar.

În data de 31 ianuarie 2017 s-a organizat în sala mare a Biblioecii Municipale „Petru Maior" din Mureş în parteneriat cu ISJ Mureş şi Institutul Român pentru Drepturile Omului, cea de a doua ediție a Simpozionului Municipal, cu titlul „Nu eticheta, nu discrimina, nu uita!" cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului. La simpozion au participat profesori de istorie şi ştiințe socio-umane din Reghin şi din zona Reghin, care au organizat dezbateri cu elevii pe tema holocaustului şi a importanței respectării drepturilor omului. Cu acest prilej li s-au oferit gratuit elevilor revista ştiințifică trimestrială a IRDO „Drepturile Omului" nr. 1-3/2016, precum şi cele două publicații recent apărute sub egida IRDO „Dreptul la fericire, drept fundamental al omului" , „Educație, dreptul la educație şi educația pentru drepturile omului".

Manifestarea a stat sub semnul interdisciplinarității, implicând un anumit grad de integrare între diferitele domenii ale cunoaşterii, permițând schimburi de ordin conceptual şi metodologic. S-a promovat învățarea bazată pe proiect pentru a stimula curiozitatea, autonomia şi responsabilitatea în rândul elevilor, demersul educațional s-a adresat elevilor din ciclul gimnazial şi liceal (clasele VII-XII).

Principalele obiective ale manifestării au fost: cunoaşterea şi înțelegera problematicii Holocaustului şi a semnificației acestuia de încălcare brutală a drepturilor fundamentale ale omului şi în principal al dreptului la viață; formarea şi dezvolatarea unui comportament tolerant şi democratic în rândul elevilor; educația pentru o acceptare a diversității şi pentru participarea la viața societății fără manifestări de discriminare, intoleranță, violență sau rasism; cultivarea şi dezvoltarea spiritului civic şi al lucrului în echipă; schimbul de bune practici educaționale; diversificarea implementării metodelor didactice şi dezvoltarea unor strategii transdisciplinare.

S-a urmărit şi verificarea cunoştințelor elevilor cu privire la Holocaust şi la drepturile omului, pornindu-se de la ideea că lecția Holocaustului trebuie pusă în antiteză cu lecția democrației. Reacția la Holocaust este solidaritatea, respectul pentru lege, pentru pace, pentru drepturile şi libertățile fundamentale, într-un cuvânt pentru demnitatea umană. Elevii au avut posibilitatea să stabilească conexiuni între conținuturile transmise, să perceapă şi să înlăture aparentele bariere dintre discipline. S-a realizat o legătură interdisciplinară, care a contribuit la o viziune globală asupra evenimetelor istorice. Fiecare cadru didactic participant la simpozion a primit câte o diplomă de participare iar elevii înscrişi au primit, de asemenea, o diplomă de participare.

Şi elevilor participanți la acest simpozion li s-a distribuit pentru completare "Chestionarul IRDO privind stadiul de însuşire a cunoştințelor cu privire la drepturile omului de către elevii din învățământul preuniversitar".

La organizarea lucrărilor simpozionului au contribuit prof. Constantin Bogoşel – inspector şcolar, Inspectoratul Şcolar Județean Mureş; prof. Sorina Bloj, director, Biblioteca Municipală „Petru Maior"; prof. dr. Florin Bengean, coordonator Societatea Reghineană de Istorie, prof. Gabriela Atănăsoaie, responsabil cerc pedagogic.

Lucrările simpozionului au fost promovate şi mediatizate de cele două posturi locale de televiziune DAREGHIN TV şi ARDEAL TV.

Daniela Albu

COMEMORAREA A 161 DE ANI DE LA DEZROBIREA ROMILOR ÎN ROMÂNIA

Comemorarea dezrobirii romilor este instituită prin Legea 28/2011. Robia acestei minorități a durat aproape 500 de ani. În 2017 se împlinesc 161 de ani de la adoptarea primelor legi pentru dezrobirea romilor. Cu această ocazie Comisia pentru drepturile omului, culte şi problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților, împreună cu Partida Romilor Pro-Europa şi Federația Democrată a Romilor a organizat în data de 20 februarie 2017, o masă rotundă cu titlul „Dezrobirea juridică şi spirituală a romilor", care s-a desfăşurat în sala „Drepturilor omului". Printre participanți alături de parlamentari, reprezentanți ai autorităților şi reprezentanți ai organizațiilor minorității rome s-au numărat şi alte oficialități, istorici, precum şi specialişti ai unor instituții naționale şi organizații neguvernamentale din domeniul drepturilor omului. Institutul Român pentru Drepturile Omului a fost reprezentat de dl. director, dr. Adrian Bulgaru.

Dezbaterile moderate de dl. Daniel Vasile, vicepreşedinte al Comisiei au abordat următoarele teme: Situația actuală a romilor şi condiția lor în România şi Europa: rasismul împotriva romilor – o piedică în eliberare, emancipare şi integrare; Cum şi ce învățăm despre robie.

Ca scurt istoric al dezrobirii se ştie că aceasta a avut loc mai întâi în Moldova sub domnia lui Mihail Sturdza prin două legi din 31 ianuarie 1844, iar apoi în Țara Românească de către domnitorul Alexandru Ghica, printr-o lege din 1845. A urmat „Legiuirea pentru emancipația tuturor țiganilor din principatul românesc din 1856 în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Ştirbei. La articolul 7 al acestei legi se preciza că „O zi de solemnitate publică se va hotărî în care să se celebreze pe fiecare an în eternitate acest act al desființării sclaviei din Principat"- iată deci că Legea 28/2011 a comemorării dezrobirii romilor reconsfințeşte vechea lege din 1856.

După cum spunea la scurt timp de la această dezrobire, Mihail Kogălniceanu: „Deşi de la proclamarea emancipațiunii nu sunt încă îndepliniți 50 de ani, țiganii ne-au dat industriaşi, artişti, ofițeri distinşi, buni administratori, medici şi chiar oratori parlamentari".

Printre cei care au luat cuvântul în cadrul acestei mese rotunde au fost şi Ministrul culturii, dl. Ionuț Vulpescu; liderul Grupului parlamentar al minorităților naționale, Varujan Pambuccian, care a atras atenția că, deşi au fost foarte multe conferințe, planuri, strategii şi s-au cheltuit destul de mulți bani, efectul a fost neglijabil. „E mai uşor să vorbim decât să îndreptăm ceva", a spus Pambuccian. Deputatul a subliniat că sunt patru aspecte în problematica romilor: locuire, sănătate, educație, muncă, „adică aproape tot de defineşte ființa umană".

De asemenea, Preşedintele executiv al Partidei Romilor Pro-Europa, Cătălin Manea, a cerut să se facă demersuri la nivel parlamentar pentru ca în manualele de istorie de clasa a VIII-a şi clasa a XII-a să fie introdus un capitol despre istoria minorităților din România şi în special despre istoria romilor, care să facă referire la cei 500 de ani de sclavie, la dezrobire, dar şi la Holocaustul romilor.

Deputatul Daniel Vasile, vicepreşedinte al Comisiei pentru drepturile omului, culte şi problemele minorităților naționale şi reprezentant al Partidei Romilor Pro-Europa în Parlament, a arătat că face demersuri pentru a aduce în atenția Grupului minorităților naționale înființarea unui liceu bilingv pentru romi şi demararea unui program național de educație a copiilor romi. „Dacă există o problemă, şi anume educația - deoarece toți politicienii şi decidenții vorbesc despre nevoia de educație a romilor - şi există şi soluția, de ce nu se inițiază un program național pentru educația copiilor romi", a spus Daniel Vasile.

În cadrul intervenției sale, directorul Institutului Român pentru Drepturile Omului a subliniat că IRDO a contribuit cu studii, cercetări şi articole de specialitate la o mai bună cunoaştere a mecanismelor naționale şi internaționale de promovare şi de protecție a drepturilor omului. Combaterea discriminării şi respectarea drepturilor minorităților se numără printre obiectivele majore ale activităților de cercetare, formare şi a campaniilor de conştientizare întreprinse de către IRDO, acestea fiind adesea şi tematicile unor conferințe naționale şi internaționale, sau ale

simpozioanelor şi dezbaterilor din cadrul meselor rotunde organizate anual cu diverşi parteneri în domeniu.

Directorul IRDO a semnalat importanţa Cartei Universale a Drepturilor Omului, care prevede respectarea valorilor comune ale umanităţii, aceasta fiind primul document care proclamă un ideal comun de respectare a drepturilor fundamentale ale omului, către care umanitatea trebuie să tindă respectând demnitatea şi valoarea persoanei umane. Esenţa acestei concepţii este formulată chiar în primele articole ale Declaraţiei: „Toate fiinţele se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi" şi de aceea nu poate fi îngăduită nicio discriminare fondată pe rasă, culoare, limbă, religie, origine naţională, rasială sau pe oricare alt motiv. „Observând realitatea care ne înconjoară, nu avem senzaţia că drepturile omului ar fi întru totul respectate. Toată lumea vorbeşte despre ele însă în realitate puţine sunt persoanele cu adevărat interesate de aceste drepturi. Deşi există legislaţie de combatere a discriminării, a instigării la ură şi a infracţiunilor motivate de ură, suntem puşi adesea în numeroase situaţii în care sunt discriminate diferite categorii de persoane. (...) În acest context, Institutul Român pentru drepturile omului susţine importanţa educaţiei continue, modelarea personalităţii încă din copilărie, precum şi importanţa înţelegerii diversităţii şi a toleranţei faţă de alte culturi. O societate fără educaţie nu poate fi o societate puternică. Tocmai de aceea trebuie găsite cele mai eficiente metode de punere în valoare a aptitudinilor, înzestrărilor fiecărei persoane în parte. Prin influenţa modelatoare a educaţiei se poate realiza o convieţuire armonioasă între exponenţii majorităţii şi cei ai unei minorităţi". Educaţia reprezintă un instrument cheie pentru înţelegerea şi respectarea drepturilor minorităţilor.

Daniela Albu

CONCURSUL INTERDISCIPLINAR „ISTORIE ŞI SOCIETATE ÎN DIMENSIUNE VIRTUALĂ"

În perioada 4-7 martie a.c., la Colegiul Naţional „Jean Monnet" din Ploieşti a avut loc etapa naţională a Concursului „Istorie şi societate în dimensiune virtuală". Concursul s-a desfăşurat în două secţiuni, Istorie şi Ştiinţe Socio Umane, cu câte 2 subsecţiuni – pagini web şi soft educaţional,

Concursul, o manifestare de excelenţă, a reunit 68 de elevi din 35 de judeţe din clasele IX-XII cu aptitudini deosebite în domeniul istoriei şi ştiinţelor socio-umane, care să le transpună în limbaj informatic.

Concursul a fost organizat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Inspectoratul Şcolar Judeţean Prahova şi Colegiul Naţional „Jean Monnet" Ploieşti cu sprijinul Consiliului Judeţean Prahova, Primăriei Municipiului Ploieşti, Ministerului Afacerilor Externe, Parlamentului European – Biroul de informare în România, Institutului Român pentru Drepturile Omului, Universităţii Petrol Gaze Ploieşti, Societăţii de Ştiinţe Istorice – Filiala Prahova, Colegiului de Artă „Carmen Sylva" Ploieşti, Palatului Copiilor Ploieşti, precum şi al profesorilor de istorie şi socio-umane din judeţul Prahova.

Preşedinte al concursului a fost prof. lector dr. Ioniţă Liviu, de la UPG Ploieşti, iar Ministerul a fost reprezentat de prof. dr. Doru Dumitrescu şi prof. Eugen Stoica.

Lucrările premiate au fost evaluate în urma punctajelor obţinute atât din punct de vedere al conţinutului lucrării cât şi din punct de vedere al materialului informatic.

Ideile de originalitate ale elevilor au fost răsplătite cu premii la cele două categorii, istorie şi ştiinţe socio-umane din partea Ministerului Educaţiei Naţionale, a Primăriei Municipiului Ploieşti, a Ministerului Afacerilor Externe, precum şi premii în bani din partea Parlamentului European. Câştigătorii au fost recompensaţi cu diplome speciale şi premii în cărţi şi din partea

Institutului Român pentru Drepturile Omului, care pune în centrul preocupărilor sale promovarea valorilor, a educației pentru drepturile omului, a educației civice şi culturii civice. Educația pentru drepturile omului reprezintă un factor cheie în procesul educativ şi una dintre prioritățile Institutului.

Organizarea acestor concursuri, precum şi a altor activități sunt menite să stimuleze aptitudinile, spiritul creator al elevilor cu inclinații în domeniul istoriei, filozofiei, ştiințelor socio-umane, educației civice, culturii civice şi nu numai.

La secțiunea Istorie : Premiul I – Busuioc Lucian Gabriel – Liceul Teoretic „I. Slavici" – Panciu, pentru lucrarea „Ultima cazemată din poarta Focşanilor", Premiul II – Onofrei Cosmin Constantin – colegiul Națioanl „N. Gane" – Fălticeni pentru lucrarea „Suport multimedia pentru pregătirea examenului de Bac la istorie" şi Premiul III – Mihalca Patrick – Colegiul Național „M. Eminescu" – Satu Mare, pentru lucrarea „Istoria aviației române".

La secțiunea Ştiințe Socio –Umane: Premiul I – Țălină Laura Florentina – Liceul Teoretic „I. Slavici" –Panciu, pentru lucrarea „Memorie şi învățare", Premiul II – Gherman Codruța Andreea – Liceul Teoretic „N. Bălcescu" – Cluj –Napoca, pentru lucrarea „Filozofie+", Premiul III – Țintărescu Stan Gabriel Cristian – Colegiul Național „I.L. Caragiale" – Bucureşti, pentru lucrarea „Eco Learn – platformă educațională".

Olivia Florescu

ROLUL INSTITUŢIILOR NAŢIONALE PENTRU DREPTURILE OMULUI ÎN PROMOVAREA ŞI PROTECŢIA DREPTURILOR COPILULUI

Comitetul ONU pentru drepturile copilului sublinia în Comentariul său general nr. 2 privind rolul instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului[1], faptul că acestea reprezintă un mecanism important în promovarea şi asigurarea implementării Convenției ONU privind drepturile copilului, încurajând, totodată, crearea sau consolidarea mandatului acestor instituții, acolo unde ele există deja, potrivit Principiilor de la Paris.

Cele şase criterii de bază ale Principiilor de la Paris au în vedere: importanța unui mandat „cât mai cuprinzător posibil", având la bază standardele universale ale drepturilor omului şi care să includă dubla responsabilitate de a promova şi de a proteja drepturile omului; independența instituțională; puterea adecvată de investigare; pluralismul, inclusiv prin structura personalului şi/sau cooperare efectivă şi necesitatea existenței resurselor umane şi financiare adecvate[2].

Indiferent de forma pe care o au, instituții de tip ombudsman, comisii sau institute pentru drepturile omului, acestea trebuie să poată monitoriza şi promova drepturile copiilor într-un mod independent şi efectiv, fiind esențial ca promovarea şi protecția drepturilor copilului să fie integrate în mandatul lor.

Dat fiind stadiul de dezvoltare în care se află copiii, aceştia sunt deosebit de vulnerabili față de încălcările aduse drepturilor omului. Opiniile acestora sunt rareori luate în considerare, iar accesul la organizațiile care le pot proteja drepturile este, în general, limitat. De asemenea, potrivit Comitetului pentru drepturile copilului, aceştia au probleme semnificative în utilizarea sistemului judiciar pentru a-şi proteja drepturile sau pentru a solicita căi de atac pentru încălcarea drepturilor lor.

În acest sens instituțiile naționale au un rol important, prin poziția unică pe care o au în plan instituțional între instituțiile internaționale şi regionale, pe de o parte, şi cele naționale, pe de altă parte, prin mandatul lor care le permite să monitorizeze în mod independent modul în care guvernele pun în aplicare atât prevederile

[1] Publicat la 15 noiembrie 2002, CRC/GC/2002/2.

[2] A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *20 de ani de la adoptarea Principiilor de la Paris*, în Revista „Drepturile Omului", nr. 3/2013, IRDO, p. 92.

Convenţiei cât şi recomandările Comitetului la rapoartele naţionale periodice, precum şi capacitatea de a atrage societatea civilă şi opinia publică către această temă majoră.

Aceste aspecte au fost analizate şi dezbătute şi în cadrul Conferinţei privind „Rolul instituţiilor naţionale pentru drepturile omului în promovarea şi protecţia drepturilor copilului – contribuţii la implementarea Agendei 2030", din 9 martie 2017, organizată de Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului în colaborare cu UNICEF şi Alianţa Globală a Instituţiilor Naţionale pentru Drepturile Omului şi cu participarea reprezentanţilor Comitetului ONU pentru drepturile copilului şi a instituţiilor naţionale pentru drepturile omului.

Agenda 2030, document care leagă cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile (cea economică, socială şi de mediu) de pace şi securitate, de statul de drept şi de accesul la justiţie[3], are în centru cele 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) la care se adaugă o serie de ţinte menite să contribuie la realizarea concretă a obiectivelor. Toate aceste obiective şi ţinte interacţionează şi sunt interdependente, nu se pot realiza unele fără altele.

Aplicarea şi implementarea obiectivelor, nu se poate realiza fără respectarea drepturilor copilului şi a prevederilor Convenţiei, după cum subliniau reprezentanţii Comitetului pentru drepturile copilului. Toate articolele din Convenţie sunt reflectate în obiectivele de dezvoltare durabilă, acestea putând contribui la întărirea măsurilor luate în plan naţional pentru protecţia drepturilor copilului. Iar instituţiile naţionale pot asigura informarea instituţiilor internaţionale şi regionale prin furnizarea de date cu privire la progresele pe care le fac statele în implementarea şi atingerea ODD.

Marius Mocanu

ZIUA MONDIALĂ A APEI

Ziua mondială a apei se marchează anual la 22 martie. Conferinţa Naţiunilor Unite asupra mediului înconjurător de la Rio de Janeiro a adoptat, la 22 decembrie 1992, prin Rezoluţia 47/193, hotărârea prin care ziua de 22 martie a devenit Ziua mondială a apei (World Water Day) cu scopul de a sensibiliza opinia publică asupra rolului esenţial al apei în asigurarea calităţii vieţii.

Organizaţia Naţiunilor Unite aduce în atenţie în fiecare an câte o temă de relevanţă mondială pentru a marca această sărbătoare. Anul 2017, are o semnificaţie aparte prin faptul că se împlinesc 25 de ani de când Naţiunile Unite şi-au unit eforturile în misiunea de a coordona acţiunile pentru salvarea celei mai de preţ resurse naturale – APA.

În acest context, tema aleasă la nivel mondial în acest an este „Apa şi Apa uzată", subliniind importanţa utilizării durabile a apei în diverse scopuri şi protejarea acesteia prin epurarea apelor uzate înainte de a fi evacuate în receptorii naturali. Statisticile la nivel mondial arată că 768 milioane de oameni nu au acces la surse de apă şi 2,5 miliarde de oameni nu au acces la sisteme de canalizare. Acesta este motivul pentru care apa ocupă a 6-a poziţie în topul priorităţilor Agendei pentru Dezvoltare Durabilă 2030 privind disponibilitatea şi gestionarea durabilă a ei şi a salubrităţii.

Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociaţia Română pentru Drepturile Omului la un Mediu Sănătos, Asociaţia pentru Naţiunile Unite din România (ANUROM) şi Asociaţia Clubul de la Cheia, a organizat pe 22 martie 2017, cu ocazia Zilei Mondiale a Apei, o masă rotundă cu tema „Fără apă curată, nu putem trăi o viaţă sănătoasă!", având ca scop sensibilizarea opiniei publice şi a factorilor de resort privind importanţa apei pentru viaţă şi gestionarea durabilă a resurselor de apă potabilă.

[3] A se vedea Daniela Albu, *Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*, în Revista „Drepturile Omului", nr. 3/2015, IRDO, p. 20.

În cadrul lucrărilor prezentate s-a evidențiat necesitatea protejării cantitative şi calitative a apelor, precum şi rolul, îndatoririle şi responsabilitățile celor cu atribuții în întreținerea, valorificarea şi protejarea surselor de apă. În dezbaterile care au urmat pe marginea lucrărilor prezentate, s-a subliniat relația dintre om şi viață, dintre accesul la apă şi sănătatea vieții unui om, a unei familii, a unei comunități sau a unei societăți care este vitală pentru dezvoltarea unei națiuni. Apa uzată este un domeniu important în care putem coordona acțiuni din punct de vedere al asigurării calității resurselor de apă care primesc apele uzate evacuate, precum şi în scopul protecției cantitative a acesteia, prin reutilizarea apelor uzate.

De asemenea, la nivel global apa uzată este percepută ca o resursă valoroasă în economia circulară, iar gestionarea acesteia se corelează foarte bine cu țintele de dezvoltare durabilă privind apa.

Anul acesta, la cea de-a 25 aniversare a zilei mondiale a apei, tema aleasă, respectiv apele uzate, are doi piloni principali: reducerea cantității de ape uzate şi reutilizarea acesteia.

Obiectivul 6 al Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă solicită tuturor factorilor implicați în gestionarea managementului resurselor de apă potrivit prevederilor europene ca până în 2030, să îmbunătățească calitatea apelor reducând gradul de poluare. Mai exact să încetăm să mai aruncăm gunoaiele la întâmplare să reducem emisiile de substanțe şi materii chimice periculoase. Astfel, înjumătățind volumul de ape uzate, vom intensifica procesul de reciclare şi reutilizare sigură a apelor la nivel mondial.

Majoritatea apelor uzate din locuințe, oraşe, industrie şi agricultură se întorc în natură fără a fi epurate sau reutilizate – poluând mediul şi pierzând substanțe nutritive importante, precum şi alte materii recuperabile. În cadrul locuințelor, putem reutiliza apele reziduale reciclate la udarea grădinilor şi a terenurilor cultivate. În oraşe, putem epura şi utiliza apele uzate la udarea spațiilor verzi. În industrie şi agricultură, apele uzate pot fi epurate şi folosite ca ape de răcire sau ape pentru irigații. Exploatând această resursă prețioasă, vom face ca circuitul apei să devină mai eficient pentru toate viețuitoarele şi vom contribui la îndeplinirea unui obiectiv de dezvoltare durabilă, care vizează reducerea la jumătate a volumului de ape uzate neepurate şi intensificarea procesului de reciclare şi reutilizare sigură a apei.

Cooperarea în domeniul apei este crucială pentru conservarea resurselor de apă, pentru a asigura durabilitatea acestora şi a proteja mediul.

Prin sărbătorirea Zilei Mondiale a Apei se urmăreşte aducerea în atenția opiniei publice a problemelor legate de necesitatea protejării cantitative si calitative a apelor si de a pune in adevărata lumina rolul, îndatoririle si responsabilitățile celor cu atribuții in întreținerea, valorificarea si protejarea surselor de apa.

La manifestare au participat cercetători, cadre universitare, studenți, experți, reprezentanți în domeniul mediului şi al sănătății, colaboratori, reprezentanți ai unor organizații guvernamentale şi neguvernamentale cu preocupări în domeniu.

Olivia Florescu

DIN ACTIVITATEA AGENŢIEI PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Raport lunar privind preocupările şi drepturile legate de migraţie

Având în vedere numărul tot mai mare de refugiați, solicitanți de azil şi migranți care intră în Uniunea Europeană, Comisia Europeană a solicitat Agenției pentru Drepturi Fundamentale să colecteze date despre situația drepturilor fundamentale ale persoanelor care sosesc în acele state membre care au fost afectate în mod deosebit de mişcările migratorii mari. Țările vizate sunt

Austria, Bulgaria, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Italia, Olanda, Polonia, Slovacia, Spania şi Suedia.

Din ianuarie 2016 FRA publică lunar actualizări care acoperă o varietate de aspecte, printre care: înregistrările inițiale şi cererile de azil, acordând o atenție deosebită situației persoanelor vulnerabile; procedurile penale inițiate pentru infracțiuni legate de trecerea ilegală a frontierei; protecția copilului; condițiile de primire pentru noii sosiți, în special situația copiilor şi a altor persoane vulnerabile; accesul la asistență medicală; reacții de răspuns la nivel public, cum ar fi mitinguri de sprijin, asistență umanitară sau muncă voluntară; incidente rasiste precum demonstrații, discursuri sau delicte motivate de ură.

Raportul din ianuarie 2017 s-a referit la cifre existente până la sfârşitul lunii decembrie 2016. Odată cu debutul iernii în Europa, multe riscuri pentru drepturile fundamentale ale migranților şi refugiaților au devenit din ce în ce mai acute. Pe măsură ce temperaturile au continuat să scadă, nevoia urgentă de acțiuni umanitare în timp util şi cea de adăpost adecvat au devenit şi mai acute, în special în Bulgaria, Ungaria şi Grecia, unde facilitățile sunt în stare proastă sau oamenii au trebuit să stea în corturi.

În raportul din luna februarie 2017, care se referă la perioada 1-31 ianuarie 2017, Agenția subliniază faptul că multe state membre nu au sisteme funcționale care să recunoască calvarul prin care trec migranții care au fost victime ale unor torturi şi traume şi care să le poată oferi sprijin acestor oameni. Astfel de traume dacă nu sunt tratate pot lăsa urme adânci pentru ei şi familiile lor si pot duce chiar la acte de sinucidere.

Raportul FRA pe februarie 2017 evidențiază progresele a 14 state membre: Austria, Bulgaria, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Italia, Olanda, Polonia, Slovacia, Spania şi Suedia.

Noi sosiri pe uscat si pe mare

Numărul migranților intrați pe teritoriul Italiei şi Greciei a fost în scădere față de luna decembrie 2016, cu 50% mai puțin în Italia şi cu 27,5% în Grecia.

Mai puțini migranți au intrat şi în Ungaria față de luna precedentă. Poliția de frontieră a împiedicat 1.616 persoane să escaladeze gardul de la granița ungară, 287 de persoane au intrat ilegal în Ungaria, dintre care 47 de copii, poliția ungară a returnat 1,367 de persoane în Serbia.

Continuă să se raporteze cazuri de brutalitate şi violență din partea poliției sau a unor grupuri locale extremiste. Şi numărul sosirilor în Bulgaria a fost în scădere cu 208 de persoane față de 440 de persoane în decembrie 2016.

În Slovacia au fost interceptate 128 de persoane, majoritatea acestora provenea din Ucraina, iar o parte dintre ei din Afganistan, Irak şi Serbia.

Granițe interne şi aeroporturi

Suedia a primit aproximativ 1,960 de solicitanți de azil – 780 de femei şi 700 de copii, Dintre aceştia 110 erau neînsoțiți, despărțiți de familie. Statisticile nu diferă semnificativ în comparație cu lunile precedente. Din martie 2016, numărul persoanelor care solicită azil în Suedia a rămas sub 2.500 pe lună.

De asemenea, sosirile în Austria sunt în uşoară scădere, majoritatea celor sosiți fiind din Afganistan, Algeria, Maroc, Nigeria şi Pakistan.

Înregistrarea şi procedurile de azil

La graniță. Zeci de persoane au dormit sub cerul liber mai multe zile în afara zonelor de tranzit de la granița ungaro-slovacă în condiții de temperaturi sub zero grade. În interiorul zonelor de tranzit, doar Înaltul Comisariat ONU pentru refugiați şi organizațiile neguvernamentale au oferit solicitanților consiliere şi informații legate de protecție.

În Grecia capacitatea Centrului de Înregistrare şi Identificare este redusă din cauza unui proiect de construcție. Li s-a acordat prioritate familiilor şi persoanelor vulnerabile.

Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) a identificat persoanele cu nevoi specifice şi a oferit consiliere cu privire la procedurile de azil chiar în momentul înregistrării acestora. ICNUR şi ONG-urile au raportat că solicitanții de azil care necesită protecție internațio-nală la graniță sunt deseori ținuți în detenție în Polonia. Detenția este de obicei prelungită de către curțile de justiție pentru 60 de zile – şi pentru familiile cu copii şi victime ale torturii. – în baza unor refuzuri repetate de intrare la graniță datorită lipsei unei adrese permanente a solicitanților.

Azil

Solicitările de azil în Germania au continuat să scadă. Majoritatea solicitanților de azil proveneau din Afganistan, Eirtrea, Irak, Iran şi Siria. Lipsa unor proceduri standard de recunoaştere a

nevoilor specifice ale solicitanților de azil vulnerabili rămâne o problemă încă nerezolvată.

Arpoximativ 8.700 de persoane care au solicitat protecție internațională au fost relocate din Grecia până la data de 31 ianuarie 2017. Majoritatea acestora au ajuns în Franța, Germania, Țările de Jos şi Portugalia.

Spania a primit în total peste 1.000 de cereri de protecție internațională prin relocare sau strămutare începând cu septembrie 2015 şi până în prezent.

Cererile de azil au scăzut la 421 în Bulgaria. Din toate aceste solicitări 110 au fost făcute de către copii. Majoritatea solicitanților de azil proveneau din Afganistan, Irak, Pakistan şi Siria.

Accesul la procedura de azil a rămas restricționat în Polonia, conform raportărilor Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați şi ale unor ONG-uri de profil. Slovacia a înregistrat doar 26 de noi cereri de azil în ianuarie 2017. În Țările de Jos a existat problema folosirii în cadrul procedurii de azil a unor traducători/interpreți necertificați. În Danemarca 193 de persoane au solicitat azil majoritatea dintre acestea provenind din Afganistan, Maroc şi Siria. Numărul lor a scăzut semnificativ comparativ cu 2015 şi 2016.

O mare parte a solicitanților de azil este reprezentată de copiii separați de familie sau neînsoțiți. Potrivit Serviciului Finlandez de Imigrări, 266 de cereri de azil s-au înregistrat în Finlanda. Dintre toți aceşti solicitanți 75 erau copii.

În perioada de raportare aproximativ 600 de persoane au solicitat azil în Austria.

Repatrieri

Biroul Internațional pentru Migrație a acordat asistență în cadrul programului repatrierilor voluntare şi de reintegrare. În Germania, ONG-urile şi Înaltul Comisariat la Națiunilor Unite pentru Refugiați şi-au exprimat îngrijorarea cu privire la repatrierile în Afganistan. Un ONG a raportat plângerile a doi repatriați în Mali care au fost tratați inuman pe perioada zborului de deportare. Tot un ONG a raportat că la Berlin copiilor care nu solicită azil li se dau decizii de repatriere fără ca autoritățile să identifice instituții sau persoane din țara de destinație care să fie autorizate şi capabile să primească şi să cazeze aceşti copii.

De asemenea, Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați a cerut Spaniei să oprească repatrierile considerate problematice (*devoluciones en caliente*) din Centa şi Melilla care presupun repatrierea imediată a persoanelor care escaladează gardul, fără a iniția o procedură oficială şi fără a evalua nevoia de protecție a persoanelor respective.

Organizații neguvernamentale din Țările de Jos şi-au exprimat îngrijorarea cu privire la posibile încălcări ale drepturilor fundamentale în contextul mutării solicitanților cărora nu li s-a acordat azilul către țări terțe considerate ca fiind „sigure”. De asemenea, au subliniat faptul că Inspectoratul pentru Securitate şi Justiție care este responsabil cu monitorizarea repatrierilor forțate nu este independent şi că monitorizarea nu se face şi pentru situația repatriaților în țările de origine.

Guvernul italian şi-a anunțat intenția de a accelera repatrierile forțate în special în Libia şi Tunisia.

Condiţiile de primire

Temperaturi sub zero grade şi ninsori abundente au afectat insulele Egee din Grecia agravând condițiile de primire din Centrele de Identificare, cauzând probleme de sănătate mai cu seamă că aceste Centre se confruntau oricum cu aglomerația şi ofereau condiții de primire sub standardele cerute. Şase persoane au murit la centrul din Moria (Lesbos) şi în Samos iar cauzele deceselor au rămas încă necunoscute. Trei persoane au încercat să se sinucidă în centrul de primire din Samos.

Pe insulele Lesbos, Chis şi Samos, Asociația Proprietarilor de Hoteluri s-au opus practicii Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați de a închiria camere refugiaților.

Vremea a afectat şi Grecia de nord (Nea Kavala şi Vasilika), agravând condițiile şi aşa proaste de primire. Țevile de apă au înghețat întrerupând accesul la apă curentă pentru mai multe zile. ICNUR a coordonat evacuarea din locații necorespunzătoare şi a oferit transport în cooperare cu Ministerul pentru Politici de Migrație pentru a transfera refugiații în locații acceptabile pe timp de iarnă.

În Ungaria erau mai multe persoane în detenție în cursul lunii ianuarie decât persoane cazate în taberele de refugiați.

In Italia infrastructura din centrele de primire necesită renovări pentru a putea oferi condiții decente. Situația copiilor separați de familie este destul de critică.

În Spania, judecătorul însărcinat cu supravegherea unui centru de detenție din Aluche (Madrid) pentru imigranți a ordonat autorităților să ia măsuri pentru asigurarea unei temperaturi adecvate în dormitoare şi a apei calde la duşuri.

De la desființarea taberei de la Calais din Franța, mai mult de 7.000 de emigranți au fost găzduiți în centre de primire, ONG-urile au alertat opinia publică despre existența unor dovezi care arată că autoritățile tind să „convertească" aceste centre într-un tip de centru în care solicitanții de azil din fosta tabără de la Calais să poată fi puşi sub arest la domiciliu înainte de a fi deportați.

Siguranţă şi condiţii materiale

În Italia au avut loc o serie de demonstrații prin care s-a protestat cu privire la condițiile de primire ale migranților. Zeci de solicitanți de azil din centrul de primire de la Verona au trimis o petiție către autorități cu privire la condițiile neadecvate, lipsa banilor de buzunar, lipsa unor cursuri de informare şi formare, lipsa încălzirii centrale din aceste centre. Într-un centru de primire din Cona, regiunea Veneto o persoană a decedat de embolie pulmonară, iar un alt solicitant de azil a murit într-un incendiu care a distrus centrul de primire din Florența. Aceste decese au generat proteste cu privire la condițiile de primire. S-a făcut şi o plângere urgentă la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de către un adult şi trei copii care au raportat existența unor condiții inumane.

Drept urmare, guvernul Italian a suplimentat fondurile pentru municipalitățile unde există centre de primire, cu până la 500 de euro pentru fiecare persoană cazată.

În Ungaria tabăra de corturi în aer liber de la Körmend a continuat să funcționeze deşi nu a fost proiectată să găzduiască oameni pe timp de iarnă. Datorită temperaturilor scăzute mulți solicitanți de azil şi-au instalat în interiorul corturilor diverse sisteme de încălzire cu lemne, ceea ce le poate pune în pericol sănătatea şi siguranța.

In Spania, Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați a semnalat că centrele de primire sunt foarte aglomerate deoarece numărul persoanelor cazate depăşeşte de două ori capacitatea normală a acestora. Aceste centre nu sunt potrivite pentru o cazare adecvată şi nici pentru identificarea rapidă a persoanelor vulnerabile .

Condițiile din centrele de primire din Bulgaria nu s-au îmbunătățit în cursul lunii ianuarie 2017, dar aglomerația nu a mai reprezentat o problemă datorită scăderii numărului de sosiri.

În Austria există 31 de centre de primire operaționale care oferă cazare şi îngrijire solicitanților de azil. Există şi 11 centre specializate de tratament pentru cei cu probleme de sănătate şi pentru copiii separați de familii. Conform rapoartelor organizațiilor neguvernamentale, numărul solicitanților de azil a scăzut în regiunea Styria şi datorită acestui fapt calitatea serviciilor oferite a devenit mai bună.

Slovacia a continuat să ofere cazare în centrul de primire din Gabčíkovo, pentru cei care solicită azil în Austria. Autoritățile austriece le procesează cererile şi le recunosc sau le resping azilul acestor persoane.

Condiţii de primire, îngrijire medicală şi alte servicii de bază

Doar câteva state federale din Germania (Berlin, Hamburg, Saarland şi Schleswig-Holstein) recunosc dreptul la educație pentru copiii din centrele de primire, dar nu îl asigură întotdeauna în practică. În alte state federale, şcolarizarea începe după o perioadă care variază între trei şi şase luni, sau este legată de repartizarea copiilor în anumite municipalități. Institutul German pentru Drepturile Omului a creat o hartă interactivă online care oferă informații cu privire la accesul acestor copii la educație.

În Grecia, supraaglomerarea din centrele de primire şi lipsa unor pregătiri pentru iarnă a creat probleme legate de sănătate şi de siguranță.

Educația copiilor refugiați în Slovacia continuă să fie o problemă din cauza barierelor de limbă, şcolile nu sunt pregătite să educe copii care provin dintr-o cultură străină şi nu vorbesc limba țării.

În Suedia procedurile de azil durează foarte mult şi afectează sănătatea şi bunăstarea copiilor solicitanți de azil. Un număr de copii separați de familie s-au sinucis în centrele de primire, ceea ce le poate crea o mare traumă celorlalți copii din centre în curs de integrare.

Persoane vulnerabile

Persoanele vulnerabile nu au acces la îngriji medicale fizice şi psihologice în centrele de primire din Olanda.

Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați face apel la aceste categorii vulnerabile să îşi raporteze cât mai urgent problemele de sănătate sau de dizabilitate pentru a putea fi ajutați şi dacă este posibil să îşi sprijine afirmațiile cu documente.

În Grecia solicitanții de azil şi alți migrați cu dizabilități nu au acces la îngrijire medicală şi nici la asistență psihologică.

Nici în Germania nu există proceduri standard pentru recunoaşterea unor nevoi specifice ale solicitanților de azil.

Potrivit ICNUR, nevoile speciale ale solicitanților de azil vulnerabili nu sunt recunoscute din timp nici în Polonia şi de multe ori nu sunt luate în considerare pe parcursul procedurii de azil.

Protecţia copilului

Identificarea. În Germania, pe tot parcursul anului 2016, 36% dintre toți solicitanții de azil au fost copii şi 11% au fost copii cu vârste de sub patru ani. Unele autorități germane au tendința de a nu accepta documentul de identitate afgan pentru a evalua cu ajutorul acestuia vârsta copilului respectiv.

Numărul copiilor separați de familie aflați în prezent în centrele de primire din Grecia este estimat la 2200.

În ianuarie 2017 o nouă legislație cu privire la evaluarea vârstei copiilor separați de familie a intrat în vigoare în Italia.

Aproximativ 700 de copii solicitanți de azil au sosit în Suedia în perioada raportată, 130 dintre aceştia nu erau însoțiți.

În Polonia aproape 50 % dintre noii sosiți care au solicitat protecție internațională au fost copii.

Cazare şi plasament

Ungaria a anunțat închiderea centrului pentru copii de la Fót până în 2019 deoarece se intenționează să li se ofere acestor copii o educație de tip „ca acasă" în alte centre. Probabil copiii vor fi primiți în plasament de familii doritoare.

În Franța copii separați de familie au rămas la Calais în frig, fără cazare sau acces la servicii sanitare, deoarece vechea tabără de la Calais nu mai există.

În Italia au fost implementate 21 de proiecte ale Ministerului de Interne având ca obiectiv îmbunătățirea condițiilor de primire a copiilor separați de familie, parțial cu ajutorul fondurilor europene.

În Suedia nu este clar cine trebuie să răspundă de îngrijirea psihologică a copiilor solicitanți de azil.

Plasamentul către municipalități al copiilor care au primit protecție internațională nu a fost încă rezolvat în Finlanda. Numărul de locuri alocate municipalităților este insuficient sau copiii ar trebui să fie plasați mult prea departe de accesul la servicii de bază.

Opinia publică a reacționat cu privire la modalitățile de evaluare a vârstei acestor copii în Danemarca, unde vârsta se stabileşte printr-o radiografie cu raze X a danturii şi a corpului şi printr-un examen fizic. Organizații ale societății civile şi-au exprimat îngrijorarea cu privire la inexactitatea unei astfel de evaluări.

Politici juridice şi sociale

Modificări legislative. Propunerile de modificare a legii privind azilul au fost discutate în parlamentul austriac. Astfel, se urmăreşte declanşarea procedurii de retragere a statutului de refugiat în cazul în care un refugiat este acuzat de o infracțiune sau prins în urma comiterii unei infracțiuni. Procedura de retragere este prevăzută ca o procedură rapidă (o lună de la pronunțarea hotărârii definitive în cadrul procedurilor penale).

În Polonia, au fost prezentate noi amendamente la legea azilului în vederea introducerii procedurilor de frontieră pentru azil. Noua procedură ar fi efectuată în termen de 28 de zile, iar în cazul recursului nu se prevede un efect suspensiv. Propunerea prevede reținerea tuturor solicitanților de azil în timpul procedurii de frontieră, care ar putea fi prelungită până la 12 luni. Mai mult, Comitetul pentru refugiați va fi înlocuit de Consiliul pentru străini, un organism cvasi-judiciar cu o mai mare competență.

În Slovacia, Curtea Supremă de Justiție a formulat o trimitere preliminară Curții de Justiție a Uniunii Europene, solicitând o interpretare a Directivei privind procedurile de azil (2013/32) privind dreptul la o cale de atac eficientă. În special, Curtea Supremă de Justiție a întrebat dacă instanțele naționale care efectuează controlul jurisdicțional au dreptul să acorde protecție internațională, chiar dacă legislația națională nu le conferă o astfel de competență; şi dacă da, dacă această competență se aplică şi curților de apel (şi anume Curții Supreme).

Curtea Supremă din Danemarca a decis că obligația (conform normelor actuale) de a locui într-o unitate desemnată pentru o persoană în ședere tolerantă timp de trei ani și 11 luni după ce a fost eliberată dintr-o pedeapsă cu închisoarea a fost disproporționată și a încălcat prevederile CEDO și Protocolul nr. 4. Curtea Supremă de Justiție a constatat că autoritățile în acest moment nu aveau nici un motiv să creadă că persoana ar încerca să se ascundă și că nu există o perspectivă rezonabilă de a fi mutată în țara de origine a migrantului.. Tot în Danemarca, un proiect de lege urmărește crearea unui mecanism de „frânare de urgență" în legislația daneză, conform căruia autoritățile nu vor mai aplica procedura de la Dublin, ci vor întoarce înapoi persoanele de la frontiere direct către alte „țări din Dublin". ONG-urile și-au exprimat preocuparea față de această schemă strictă de non-admitere pentru potențialul său de a submina responsabilitatea cu privire la sistemul Dublin.

Cazul Tarajal a fost redeschis în Spania. Acesta se referă la investigarea morții a 15 migranți împușcați cu gloanțe de cauciuc și intoxicați cu fum în apropierea apelor de frontieră din Ceuta, în 2015. Decizia Curții Provinciei Cadiz de a redeschide cazul a ajuns la concluzia că investigațiile au fost închise fără a atinge nivelul minim de suficiență și eficacitate .

Cancelarul finlandez al justiției a contestat o ordonanță internă a serviciului finlandez de imigrare, care stipula că nu va procesa cererile de azil ale persoanelor care ar putea beneficia de protecție din motive umanitare. Cancelarul justiției a constatat că ordinul este problematic în ceea ce privește tratamentul egal al solicitanților de azil și a subliniat că legislația aplicabilă trebuie să fie respectată atunci când se iau decizii privind cererile de azil.

În Grecia, Curtea Supremă de Justiție a decis împotriva extrădării celor opt soldați din armata turcă care au fugit din Turcia în urma încercării de lovitură de stat din iulie 2016, din cauza posibilelor încălcări ale drepturilor omului și pe motiv că dacă ar fi trimiși înapoi nu ar avea parte de un proces echitabil.

Politici de gestionare a situației

Italia a purtat negocieri cu Libia și Tunisia în vederea stabilirii unei cooperări privind gestionarea frontierelor, lupta împotriva terorismului, contrabanda și traficul de ființe umane, precum și punerea în aplicare a unor proceduri de readmisie mai rapide. Ministerul de Interne a prezentat o propunere de reformare a legislației italiene privind migrația și azilul, care cuprinde trei măsuri strategice principale: stabilirea unei facilități de repatriere în fiecare regiune a Italie; introducerea obligației solicitanților de azil de a desfășura activități de lucru neremunerate în timpul procedurii și reformarea sistemului de azil atât pentru a accelera procedurile, cât și pentru a reduce întârzierile uriașe ale instanțelor.

Comisia specială a Senatului italian pentru protecția și promovarea drepturilor omului a publicat o actualizare a raportului său privind instituțiile italiene de detenție în materie de imigrație (CIE). Comisia a subliniat câteva recomandări pentru îmbunătățirea condițiilor de viață în cadrul centrelor. În plus, Ministerul Apărării a propus implicarea armatei în supravegherea CIE atunci când anumite cazuri reprezintă un pericol pentru securitatea publică.

Guvernul austriac a adoptat o nouă strategie pentru perioada 2017-2018, care conține o serie de măsuri cu privire la securitate și integrare, măsuri care pot afecta situația migrației în Austria.

Reacții ale societății civile, a comunității locale și a politicienilor

Comisarul European pentru Migrație și Afaceri Interne a vizitat Centrul de Recepție și Identificare din Moria (Lesbos, Grecia). Comisarul Avramopoulos a cerut statelor membre UE să continue să-și mărească promisiunile de relocare și să ofere un cadru sigur refugiaților. El a anunțat, de asemenea, că persoanele vulnerabile vor fi transferate în Grecia de nord, iar persoanele care nu au dreptul la protecție internațională vor fi returnate în Turcia. ONG-urile pentru drepturile omului au emis, de asemenea, comunicate de presă care solicită transferul imediat al persoanelor care trăiesc în aer liber în adăposturi adecvate. Ambasada Elveției în Grecia a elaborat un lexicon în șase limbi pentru a facilita comunicarea între solicitanții de azil și personalul de conducere al site-ului în toate centrele de primire deschise în Grecia continentală. Lexiconul a fost distribuit în 15.000 de exemplare în centrele din întreaga țară.

La nivel local, primarii din cele cinci insule din Marea Egee, pe care funcționează locuri de cazare și primire a refugiaților – Lesvos, Kos, Leros,

Samos şi Chios – au organizat o conferință de presă comună. Primarii au cerut guvernului să îmbunătățească condițiile de trai ale refugiaților şi ale migranților pe insule, dar s-au opus acordării permisiunii de a construi structuri suplimentare de cazare.

În Italia, Amnesty International a adresat guvernului două plângeri publice, solicitând încetarea acordurilor bilaterale de readmisie cu țările terțe şi crearea coridoarelor umanitare sigure şi legale pentru solicitanții de azil care doresc să vină în Europa. Un ONG local a prezentat un proiect care vizează monitorizarea condițiilor de trai ale migranților în zona Brenner. Alte asociații şi-au exprimat îngrijorarea cu privire la reformele legislative planificate, unele dintre ele depunând şi planuri de acțiune care specifică măsuri concrete de reformare a legislației italiene privind migrația şi azilul.

O organizație non-guvernamentală maghiară a organizat un protest la Budapesta pentru a demonstra împotriva utilizării continue de către autorități a violenței împotriva solicitanților de azil la granița dintre Ungaria şi Serbia. Amnesty International Ungaria a lansat o petiție intitulată „Eliberați-l pe Ahmed H.", referindu-se la un refugiat care a fost condamnat pentru comiterea unui act terorist în timpul „Bătăliei Röszke" din septembrie 2015. Petiția a subliniat că acțiunile lui Ahmed H nu constituie un act terorist şi a cerut autorităților maghiare să înceteze asocierea migrației cu terorismul.

Unii membri ai parlamentului spaniol din opoziție au lansat o inițiativă politică menită să se asigure că guvernul îşi îndeplineşte obligațiile UE privind relocalizarea şi reinstalarea refugiaților.

Discursul motivat de ură şi actele de violență

În Germania, ONG-urile au înregistrat cinci atacuri violente îndreptate împotriva solicitanților de azil, patru atacuri de incendiere asupra unor centre de primire şi cazare, precum şi cinci „alte atacuri" împotriva unor centre de primire. În plus, au fost organizate două demonstrații ostile împotriva refugiaților în perioada de raportare.

Nu au existat manifestări publice privind opinii anti-migranți în Bulgaria în perioada de raportare. Atenția publică s-a concentrat, în schimb, pe noile evoluții politice, inclusiv investirea noului preşedinte şi demisia guvernului.

Discursul motivat de ură a persistat, iar numărul de delicte violente motivate de prejudecăți a crescut în Polonia, aşa cum au raportat ICNUR şi o serie de ONG-uri. – de exemplu, studenți ucraineni au fost atacați la întoarcerea la un cămin; un individ pakistanez a fost atacat datorită religiei sale; un stand de kebab în Lubliana a fost distrus, deoarece agresorul credea că aparține unor musulmani.

Un număr mare de asociații franceze şi de sindicate au evidențiat o creştere a actelor de intimidare şi represiune din partea poliției împotriva acțiunilor care sprijină migranții, prin arestări şi detenție în custodia poliției.

În Perama Attiki, în Grecia, un grup de membri ai zorilor de aur, au intrat într-o şcoală şi s-au certat cu părinții şi profesorii înainte de întâlnirea asociației părinților, care urma să decidă dacă să permită sau nu copiilor refugiaților să participe la şcoală. Ministerul grec al Educației a emis un comunicat de presă care condamnă acest act agresiv.

Daniela Albu

NOTE, CRONICI, RECENZII

IRDO, EDUCAŢIE, DREPTUL LA EDUCAŢIE ŞI EDUCAŢIA PENTRU DREPTURILE OMULUI, BUCUREŞTI, 2016

Dreptul la educație este un drept fundamental al omului, din generația a doua de drepturi, consacrat la nivel internațional, regional şi național. El se află în strânsă legătură cu celelalte drepturi ale omului şi este esențial dezvoltării fiecărui individ potrivit principiilor interdependenței, şi indivizibilității.

Volumul este împărțit în trei părți: Educație şi Educația pentru drepturile omului, Documente referitoare la educație şi educația pentru drepturile omului şi Rolul instituțiilor naționale în promovarea dreptului la educație. Astfel, pupă cum se arată în prima parte a volumului, interdependența dreptului la educație cu celelalte drepturi ale omului nu este nicăieri mai evidentă decât în procesul educativ. Din această cauză, dreptul la educație trebuie privit ca un drept exercitat atât individual cât şi în grup, ceea ce implică atât cunoaşterea de către individ a drepturilor lui fundamentale, dar şi dobândirea de competențe şi comportamente care să-i permită să recurgă la ele, să beneficieze de ele, şi să contribuie la promovarea, protejarea şi respectarea lor. Acesta este obiectivul şi importanța educației pentru drepturile omului. Ea are rolul de a furniza individului cunoştințele despre drepturile şi libertățile sale fundamentale, de a-l ajuta, prin formare şi informare, să adopte atitudini şi comportamente care respectă drepturile omului.

Cea de a doua parte este dedicată prezentării principalelor documente internaționale din domeniu şi a acțiunilor care au vizat încurajarea, facilitarea şi promovarea activităților de educație pentru drepturile omului, precum Deceniul Mondial al Educației pentru Drepturile Omului (1995-2004), Deceniul internațional de promovare a unei culturi a non-violenței şi a păcii în favoarea copiilor lumii (2001-2010); Deceniul Națiunilor Unite privind Educația pentru Dezvoltare Durabilă (2005-2014); Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă şi programul Educație 2030 ş.a.

Instituțiile naționale pentru drepturile omului, au un rol deosebit de important în promovarea dreptului la educație şi educației pentru drepturile omului, iar crearea şi dezvoltarea unor asemenea organisme a reprezentat şi este o preocupare permanentă a Organizației Națiunilor Unite, Consiliului Europei şi altor organizații regionale.

Rolul instituțiilor naționale în promovarea dreptului la educație şi educației pentru drepturile omului reprezintă titlul părții a treia a volumului. Pornind de la prezentarea

Ultima parte a studiului evidențiază rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în promovarea dreptului la educație şi educației pentru drepturile omului, fiind prezentată activitatea Institutului Român pentru Drepturile Omului în domeniu. Coordonarea Catedrei UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace şi toleranță de către IRDO şi Universitatea de Nord, Baia Mare; Cursurile Universității Internaționale a Drepturilor Omului; concursul „Democrație şi toleranță" ş.a.

Marius Mocanu

VI. REMEMBER

ACTIVITĂŢI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Seminar cu tema ”Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului – importanța toleranței şi a respectării drepturilor omului pe glob” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Şcoala gimnazială „Ion Vişoiu” din Chitila (26 ianuarie 2017)

Conferința cu tema „Toleranța este o valoare exersată? Care este relația dintre drepturile omului şi păstrarea valorilor specifice unei societăți democratice” organizată cu ocazia Zilei Internaționale de Comemorare a Holocaustului de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Liceul Teoretic „Tudor Vladimirescu” din Bucureşti (27 ianuarie 2017)

Conferința cu tema „Educația pentru toleranță” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația Română pentru Libertate Personală şi Demnitate Umană, Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu”, Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei – Family, Forum şi Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului şi Tânărului cu ocazia Zilei Internaționale pentru Nonviolență în Şcoli (29 ianuarie 2017)

Cea de-a doua ediție a Simpozionului municipal cu titlul „Nu eticheta, nu discrimina, nu uita!” organizat, la Biblioteca Municipală „Petru Maior” din Mureş, de Şcoala Gimnazială „Alexandru Ceuşianu” Reghin în parteneriat cu Inspectoratul Şcolar Județean Mureş şi Institutul Român pentru Drepturile Omului cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului (31 ianuarie 2017)

Masă rotundă cu tema „Implicarea tinerilor în procesul electoral”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Şcoala Națională de Studii Politice şi administrative, Asociația Clubul de la Cheia şi Asiciația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei Internaționale a Alegerilor (3 februarie 2017)

Seminar cu tema „Pentru a avea pace, trebuie să o pregătim” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Şcoala Gimnazială „George Călinescu” din Bucureşti (15 februarie 2017)

Seminar dedicat Zilei Internaționale a Limbii Materne, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret” din Bucureşti, Catedra Disciplinelor Socio-umane (21 februarie 2017)

Etapa națională a Concursului interdisciplinar „Istorie şi societate în dimensiune virtuală” organizată de Ministerul Educației Naționale, Inspectoratul Şcolar Județean Prahova, Colegiul Național „Jean Monnet” Ploieşti în parteneriat cu Consiliului Județean Prahova, Primăria Municipiului Ploieşti, Ministerul Afacerilor Externe, Parlamentul European – Biroul de informare în România, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Universitatea Petrol şi Gaze Ploieşti, Societatea de Ştiințe Istorice – Filiala Prahova, Colegiul de Artă „Carmen Silva” Ploieşti şi Palatul Copiilor Ploieşti (4-7 martie 2017)

Activități în cadrul Campaniei de conştientizare a luptei împotriva rasismului desfăşurată cu elevii participanți la jurizarea Concursului interdisciplinar „Istorie şi societate în dimensiune virtuală”. În timpul ceremoniei de premiere au fost distribuite afişele campaniei Săptămânii Europene de combatere a rasismului şi s-a discutat importanța educației civice în lupta împotriva rasismului (7 martie 2017)

Campania cu tema „Fără ură, cu toleranță” din cadrul Concursului național „Fără ură, cu toleranță” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Şcoala Gimnazială “Prof. Ion Vişoiu” Chitila (17 martie 2017)

Campania cu tema „Să spunem nu discriminării” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Fundația Adolescența în cadrul Săptămânii Europene de Combatere a Rasismului la Liceul „Spiru Haret” Ploieşti (21 martie); Liceul Economic „Virgil Madgearu” Ploieşti (22 martie); Şcoala Gimnazială Cislău Buzău (23 martie) şi Liceul „Jean Monnet” Ploieşti (24 martie) (21-24 martie 2017)

Masă rotundă cu tema “Fără apă curată, nu putem trăi o viață sănătoasă!” organizat cu ocazia Zilei Mondiale a Apei de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația

Română pentru Drepturile Omului la un Mediu Sănătos, Asociația pentru Națiunile Unite din România şi Asociația Clubul de la Cheia (22 martie 2017)

Masa rotundă cu tema „Rolul educației civice în combaterea rasismului" organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret" Bucureşti în cadrul campaniei „Săptămâna europeană de combatere a rasismului" şi al proiectului „Şcoala Altfel" (28 martie 2017)

Simpozion cu tema „Rasismul şi xenofobia față de migranți. Provocări pentru instituțiile europene" organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative (29 martie 2017)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

Masa rotundă cu tema „Dezrobirea juridică şi spirituală a romilor" organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte şi problemele minorităților naționale din Camera Deputaților împreună cu Partida Romilor „Pro-Europa" şi Federația Democrată a Romilor cu ocazia Comemorării a 161 de ani de la adoptarea primelor legi pentru dezrobire (20 februarie 2017)

Întâlnire de lucru cu reprezentanți ai societății civile cu tema „Centrul respiro şi centrul de criză: standarde de calitate – de la practică la teorie", organizată de Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități (23 februarie 2017)

A 29-a sesiune a Întâlnirii anuale a Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI) organizată în cooperare cu Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (6-9 martie 2017)

Seminar cu tema "Rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului în promovarea şi protecția drepturilor copilului", organizat de Alianța Globală a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI) în cooperare cu Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului şi UNICEF dedicat Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Copilului (9 martie 2017)

Conferința internațională „Contractarea serviciilor sociale furnizate de ONG-uri în Uniunea Europeană" organizată de Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale (FONSS), eveniment realizat în cadrul proiectului „Vocea ONG" implementat de FONSS ce are ca scop creşterea capacității de dezvoltare strategică şi implicare a ONG-urilor în procesul de realizare a policilor publice în domeniul serviciilor sociale (16 martie 2017)

Seminarul „Franța – România, perspective privind politica socială europeană şi politicile de protecția copiilor şi a familiei" organizat de Fundația Internațională pentru Copil şi Familie „Dr. Alexandra Zugrăvescu" şi rețeaua EURODIR. Temele abordate au vizat politicile europene de protecție a copilului, sistemul de protecție a copilului din România şi Franța, perspective de dezvoltare al sistemului românesc, precum şi direcții de evoluție şi dezvoltare din Franța (16-17 martie 2017)

Întâlnirea Grupului de lucru a Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (27 martie 2017)

Conferința cu tema „Conceperea de instrumente eficiente pentru promovarea şi protecția drepturilor economice şi sociale" organizată de Consiliul Europei FRA, ENNHRI şi Rețeaua Europeană a Organismelor de Promovare a Egalității (EQUINET) (28 martie 2017)

Întâlnire de lucru cu reprezentanți ai societății civile cu tema „Acțiuni finanțate de ANPD în anul 2017", organizată de Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități (29 martie 2017)

ISSN 1220–613X

GRATUIT